

“หน้าแสบเหมือนโดนไฟไหม้”

การใช้กำลังโดยมีชอบของตำรวจไทยระหว่างการชุมนุมโดยสงบ

AMNESTY
INTERNATIONAL

แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล เป็นขบวนการระดับโลกที่มีผู้ร่วมรณรงค์ 10 ล้านคน
เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมให้ทุกคนบนโลกเข้าถึงสิทธิมนุษยชนทุกประการ
เรามีวิสัยทัศน์ที่มุ่งเน้นให้เป็นโลกที่ผู้มีอำนาจรักษาสัญญา
เคารพกฎหมายและมาตรฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศอื่นๆ
เราเป็นอิสระจากรัฐบาล อุดมการณ์ทางการเมือง
ผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจหรือศาสนา
เราได้รับทุนสนับสนุนส่วนใหญ่จากค่าสมาชิกและการบริจาคของสาธารณะ
เราเชื่อว่าการกระทำหรือปฏิบัติการณ์ใด ๆ และความร่วมมือของทุกคน
สามารถเปลี่ยนแปลงสังคมของเราให้ดีขึ้นได้

© แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล 2564

เว้นแต่มีการระบุไว้เป็นอย่างอื่น เนื้อหาในเอกสารนี้อุญาตให้ใช้งานได้ตามหลักการ Creative Commons (attribution, non-commercial, no derivatives, international 4.0) licence.

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode>

สำหรับข้อมูลเพิ่มเติม โปรดดูหน้าการอนุญาตให้ใช้ข้อมูลของเว็บไซต์: www.amnesty.org

กรณีซึ่งเป็นเนื้อหาที่มีลิขสิทธิ์ของบุคคลอื่นนอกเหนือจากแอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล

ย่อมถือว่าเนื้อหาดังกล่าวไม่อยู่ใต้สัญญาการใช้งานแบบ Creative Commons

ตีพิมพ์ครั้งแรกกรกฎาคม 2564

โดยบริษัทแอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด

Peter Benenson House, 1 Easton Street

London WC1X 0DW, UK

Index: ASA 39/4356/2021

ภาษาเดิม: อังกฤษ

amnesty.org

“หน้าเสเหมือนโดนไฟไหม้”

การใช้กำลังโดยมีชอบของตำรวจไทยระหว่างการชุมนุมโดยสงบ

แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล

ภาพปก: ตำรวจฉีดน้ำผสมสารเคมีไปยังผู้ชุมนุม

โดยตรง ในวันที่ 16 ตุลาคม 2563

© MobData Thailand

**AMNESTY
INTERNATIONAL**

สารบัญ

สารบัญ	3
อภิตานศัพท์	3
บทสรุปผู้บริหาร	5
1.ข้อมูลพื้นฐาน	11
รัฐประหารปี 2557: มรดกของการปราบปราม	11
ขบวนการเคลื่อนไหวของเยาวชน	15
2.การควบคุมการชุมนุมสาธารณะ	18
การกดดันทางตุลาการและการใช้สารเคมีที่มีความระคายเคืองโดยมิชอบ	18
#16ตุลาไปแยกปทุมวัน	19
#ราษฎรสาส์น	21
#มือบ17พฤศจิกา #กู่ล้งให้มึงอยู่ใต้รัฐธรรมนูญ	24
#มือบ28กุมภา #มือบไร้แคนนำ	30
การใช้กำลังเกินกว่าเหตุและการใช้กระบอกโดยมิชอบของตำรวจต่อผู้ชุมนุม	33
การป้องกันการชุมนุมจากความรุนแรงที่ก่อโดยบุคคลที่สาม	35
การใช้กระสุนยาง	38
เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายไม่ติดเครื่องหมายให้เห็นชัดเจน	41
3.กรอบกฎหมาย	42
สิทธิในเสรีภาพการชุมนุมโดยสงบ	42
พันธกรณีของประเทศไทยในการคุ้มครองและอำนวยความสะดวกในการชุมนุมโดยสงบ	46
กรอบกฎหมายและแนวทางปฏิบัติภายในประเทศ	47
การใช้กำลังโดยเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมาย	57
เมื่อการชุมนุมโดยสงบเกิดความรุนแรง	61
การป้องกันการชุมนุมจากความรุนแรงโดยบุคคลที่สาม	62
ความรับผิดชอบ	63

4.บทสรุปและข้อเสนอแนะ	65
ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายของไทย	66
ข้อเสนอแนะต่อรัฐบาลไทย	67
ข้อเสนอแนะต่อฝ่ายนิติบัญญัติ	68
ข้อเสนอแนะต่อรัฐบาลประเทศที่มีความสัมพันธ์ทวิภาคีกับรัฐบาลไทย	68

อภิธานศัพท์

คำย่อ	ความหมาย
แนวทางการใช้กำลังตามหลักการพื้นฐาน	แนวทางของแอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนลในการปฏิบัติตามหลักการพื้นฐานของสหประชาชาติว่าด้วยการใช้กำลังและอาวุธสำหรับเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย
ICCPR	กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง
การ์ดอาสา	บุคคลที่อาสาปกป้องผู้ชุมนุมจากความรุนแรงด้วยการคุ้มครองผู้ชุมนุมขณะเดินขบวนหรือผู้ที่อาจตกอยู่ในอันตรายหรือเผชิญความรุนแรง ทำหน้าที่เจรจากับตำรวจ หรือลดการกระทบกระทั่งระหว่างผู้ชุมนุมกับผู้ชุมนุมฝ่ายอื่น บางครั้งการ์ดอาสายังทำหน้าที่ในการเคลื่อนย้ายแพ่งกันที่ทางการวางขวางไว้ ออก เพื่อช่วยให้ผู้ชุมนุมทำตามเป้าหมายได้สำเร็จ
แนวทางการใช้อาวุธที่ไม่รุนแรงถึงชีวิต	แนวทางสหประชาชาติว่าด้วยการใช้อาวุธที่ไม่รุนแรงถึงชีวิตเพื่อบังคับใช้กฎหมาย
หลักการพื้นฐานการใช้กำลังและอาวุธปืน	หลักการพื้นฐานของสหประชาชาติว่าด้วยการใช้กำลังและอาวุธสำหรับเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย

บทสรุปผู้บริหาร

“พวกเขา [ตำรวจปราบจลาจล] ใช้กระบองฟาดทั้งตัว ตั้งแต่หัวถึงเท้า คือโดนกระแทก...จนมีเจ้าหน้าที่นอกเครื่องแบบเข้ามาห้ามบอกว่าให้จับไม่ได้ให้กระแทก... มันไม่ใช่การจับกุมแต่มันคือการทำร้ายร่างกายแล้ว”

คำบอกเล่าจากปากผู้ชุมนุมอายุ 16 ปี ที่ถูกเจ้าหน้าที่ควบคุมฝูงชนทุบตี หลังเข้าร่วมการชุมนุมในวันที่ 28 กุมภาพันธ์ ใต้ไม่นาน

ตลอดปี 2563 คนไทยจำนวนหลายหมื่นคนได้ออกมาชุมนุมกันบนท้องถนนและตามสถานที่สำคัญต่างๆ ของกรุงเทพมหานครและจังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศไทยเพื่อเรียกร้องการปฏิรูประบบการปกครองให้เป็นประชาธิปไตย ขบวนการเคลื่อนไหวที่นำโดยเยาวชนนี้เกิดขึ้นหลังจากที่มีการชุมนุมโดยสงบขนาดย่อมและขนาดกลางอย่างต่อเนื่องมาเป็นเวลาหกปี ตั้งแต่การรวบอำนาจการปกครองจากการรัฐประหารโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ในเดือนพฤษภาคม 2557 ทางทหารไทยได้พุ่งเป้าหมายและข่มเหงนักกิจกรรม นักปกป้องสิทธิมนุษยชน สื่อมวลชน ฝ่ายตรงข้ามทางการเมือง และผู้คนจำนวนมากที่แสดงความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาล เมื่อขบวนการชุมนุมขยายวงกว้างขึ้นตลอดปี 2563 การตอบโต้ของตำรวจต่อผู้เข้าร่วมชุมนุมสาธารณะก็ยิ่งรุนแรงมากขึ้น

แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนลเฝ้าติดตามวิธีการจัดการชุมนุมสาธารณะโดยตำรวจไทยในช่วงปลายปี 2563 ถึงต้นปี 2564 โดยเฉพาะการใช้กำลังจากเจ้าหน้าที่รัฐ รายงานฉบับนี้มาจากการวิเคราะห์วิดีโอที่ผ่านการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ 87 ชิ้นและการสัมภาษณ์ผู้เสียหายและประจักษ์พยาน 25 ราย ตลอดจนรายงานของผู้สังเกตการณ์ภาคสนามของแอมเนสตี้ โดยมุ่งความสนใจไปที่ประเด็นการใช้กำลังของตำรวจ การจัดการของเจ้าหน้าที่รัฐในการควบคุมการชุมนุมของเยาวชนผู้เรียกร้องประชาธิปไตย ภายใต้กรอบพันธกรณีของรัฐบาลไทยต่อกฎหมายและมาตรฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ

จากเหตุการณ์ทั้งหมดเจ็ดเหตุการณ์ที่พิจารณาในรายงานฉบับนี้ แอมเนสตี้พบว่าทางการไทยได้ละเมิดสิทธิในเสรีภาพการชุมนุมโดยสงบหลายครั้ง รายงานฉบับนี้ยังแสดงให้เห็นว่าเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายล้มเหลวในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดอันตรายแก่

ผู้ชุมนุมในการชุมนุมหลายครั้ง ในบางกรณี กองกำลังของตำรวจมีส่วนในการรื้อพิชิตชอบต่อความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับบุคคลที่ใช้เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ แอมเนสตี้พบว่าเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายใช้กำลังเพื่อควบคุมการชุมนุมที่ส่วนใหญ่เป็นไปด้วยความสงบโดยไม่จำเป็นและไม่ได้สัดส่วน ซึ่งถือเป็นการละเมิดต่อกฎหมายและมาตรฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ

ทั้งนี้ ตำรวจควบคุมฝูงชนมีการใช้เครื่องฉีดน้ำแรงดันสูงจำนวนสี่ครั้ง (ในวันที่ 16 ตุลาคม วันที่ 8 พฤศจิกายน วันที่ 17 พฤศจิกายน 2563 และวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2564) โดยบางครั้งมีการปนเปื้อนสารเคมีที่มีความระคายเคืองเพื่อสลายการชุมนุม แม้ว่าโดยภาพรวมจะเป็นการชุมนุมโดยสงบ ถือเป็นการละเมิดกฎหมายและมาตรฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ ประจักษ์พยานและผู้เสียหายเล่าว่ามีการฉีดน้ำแรงดันสูงในระยะประชิดไปยังส่วนบนและส่วนล่างของร่างกายรวมถึงศีรษะของผู้ชุมนุม การ์ดอาสา¹ ผู้สื่อข่าว และผู้สังเกตการณ์ โดยสามารถยืนยันได้จากวิดีโอเทปที่ผ่านการตรวจสอบแล้ว อีกทั้ง ยังมีเหตุการณ์ที่เจ้าหน้าที่ตำรวจบังคับรถฉีดน้ำให้ฉีดน้ำแรงดันสูงไปยังผู้ชุมนุมและสื่อมวลชนบนถนนอย่างไม่เลือกเป้าหมาย ตลอดจนผู้ที่ยืนอยู่บนที่สูงและผู้ชุมนุมที่รวมตัวกันอย่างหนาแน่นจนไม่มีพื้นที่ที่จะหลบหนีหรือหาที่ซ่อนตัวได้

เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2563 เจ้าหน้าที่ควบคุมฝูงชนได้ใช้ปืนยิงแก๊สน้ำตาและฉีดน้ำแรงดันสูงที่ปนเปื้อนสารเคมีที่สร้างความระคายเคืองเข้าสู่ผู้ชุมนุมโดยสงบ ในระยะห่างเพียงประมาณ 10 เมตร สองจุดในบริเวณใกล้กับอาคารรัฐสภา กรุงเทพฯ ที่แยกแยกกายและด้านหน้าอาคารของบริษัท บุนรอดบริวเวอรี่ จำกัด ผู้ชุมนุมโดยสงบมีอาการระคายเคืองจากแก๊สที่ปนเปื้อนสารเคมีที่สร้างความระคายเคืองและการฉีดน้ำแรงดันสูงอย่างต่อเนื่องเป็นเวลาห้าชั่วโมงครึ่ง ผู้ให้สัมภาษณ์กับแอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนลจำนวน 18 รายเล่าว่าตนเองได้รับบาดเจ็บหรือได้เห็นคนอื่นได้รับบาดเจ็บจากการฉีดน้ำแรงดันสูงของเจ้าหน้าที่และการสูดดมสารเคมีที่สร้างความระคายเคืองที่มาจากแก๊สน้ำตาเข้าไป

ผู้ให้สัมภาษณ์กับแอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนลเล่าว่า มีอาการไอจาม หอบและหายใจไม่ออก ผิวน้ำและตามีอาการแดงและระคายเคือง มีอาการผิวน้ำไหม้จากสารเคมี ปวดแสบปวดร้อนที่จมูก ปวด และผิวน้ำ และมีเลือดออกทางจมูก การ์ดอาสาคนหนึ่งบรรยายว่า ตนถูกยิงด้วยน้ำแรงดันสูงและสูดดมแก๊สน้ำตาที่เจ้าหน้าที่ควบคุมฝูงชนฉีดเข้าหาผู้ชุมนุมเป็นเวลาหลายชั่วโมงในวันที่ 17 พฤศจิกายน 2563 เขาบอกว่า “ผมหมดแรงอ่อนล้า เปียกโชกไป

¹ บุคคลที่อาสาป้องกันผู้ชุมนุมจากความรุนแรง ทำหน้าที่เหมือน ‘คนคุ้ม’ การชุมนุม ดูแลให้การชุมนุมเป็นไปโดยสงบ ป้องกันให้ผู้ชุมนุมปลอดภัยจากอันตรายหรือความรุนแรง และเจรจากับตำรวจหรือผู้ชุมนุมกลุ่มอื่น เพื่อลดการกระทบกระทั่งระหว่างหลายฝ่าย

ทั้งตัว ระบบ เจ็บ สะบักสะบอมจนชินชาไปหมด ต่างคนต่างไม่ไหว”²

แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนลพบหลักฐานที่ชี้ว่าเจ้าหน้าที่ควบคุมฝูงชนใช้กำลังโดยมิชอบต่อผู้ชุมนุมโดยสงบในวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2564 ผู้เสียหายและประจักษ์พยานให้ข้อมูลว่า ตำรวจเตะพ่นผู้ชุมนุมด้วยรองเท้าบูตคอมแบตและกระบองตีด้วยโล่และกระบอง นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ตำรวจในชุดปราบจลาจลยังใช้กระบอกฟาดผู้ชุมนุมเข้าที่ศีรษะ ลำคอ หลังและท้อง แม้ว่าจะจับกุมตัวผู้ชุมนุมไว้ได้แล้วก็ตาม

นอกจากนี้ แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนลยังพบหลักฐานการใช้กระสุนยางอย่างไม่ชอบด้วยกฎหมายโดยทางการไทยเมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2564 ผู้เสียหายและประจักษ์พยานเล่าถึงเหตุการณ์ที่เจ้าหน้าที่ควบคุมฝูงชนยิงกระสุนยางเข้าใส่ผู้ชุมนุมในช่วงที่กำลังจะยุติการชุมนุม อีกทั้งมีรายงานว่ามิได้รับบาดเจ็บจากการถูกยิงด้วยกระสุนยางในเหตุการณ์นี้ประมาณ 10 ราย

ในสองเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2563 แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนลพบว่า ตำรวจได้ละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ในการคุ้มครองผู้ชุมนุมที่ควรใช้มาตรการแยกผู้ชุมนุมกับผู้ชุมนุมที่เห็นต่างออกจากกัน เพื่อลดการปะทะระหว่างสองฝ่าย ในเหตุการณ์ที่แยกแยกกาย ตำรวจเป็นฝ่ายที่เอาแพ่งที่ออกมา ซึ่งแพ่งที่ออกมาดังกล่าวเป็นอุปกรณ์ที่ช่วยป้องกันไม่ให้ผู้ชุมนุมฝ่ายสนับสนุนรัฐบาลและผู้ชุมนุมฝ่ายสนับสนุนประชาธิปไตยต้องเผชิญหน้ากัน การเอาแพ่งที่ออกมาทำให้เกิดสถานการณ์ที่นำไปสู่การเผชิญหน้ากันของทั้งสองกลุ่ม ส่วนอีกเหตุการณ์หนึ่งที่แยกแยกกาย เจ้าหน้าที่ละเว้นหน้าที่ในการป้องกันไม่ให้ผู้ที่มิอาจเข้าไปในพื้นที่การชุมนุม จนไม่สามารถป้องกันความรุนแรงจากเหตุการณ์ที่มีผู้ยิงปืนเข้าใส่กลุ่มผู้ชุมนุมโดยสงบ ในทั้งสองเหตุการณ์นี้ ตำรวจละเว้นหน้าที่ในการเข้าไปแทรกแซงโดยทันทีเพื่อป้องกันความรุนแรงที่อาจจะเกิดขึ้นท้ายที่สุด ผู้ชุมนุมทั้งสองกลุ่มหลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดความรุนแรงขึ้นจากความพยายามของฝ่ายผู้ชุมนุมเองที่ต้องการจะลดความตึงเครียดและหาทางเจรจาเพื่อลดการกระทบกระทั่งกันในช่วงที่มีการเผชิญหน้า

จากเหตุการณ์ทั้งหมดที่แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนลวิเคราะห์ พบว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ใช้กำลังไม่ได้แสดงสัญลักษณ์ที่ระบุหน่วยงานของตนบนชุดเครื่องแบบอย่างชัดเจน หลังจากแอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนลส่งจดหมายเพื่อขอข้อมูลไปยังสำนักงานตำรวจแห่งชาติ แต่ไม่ได้รับการตอบรับกลับมา แอมเนสตี้ไม่สามารถยืนยันได้ว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจเหล่านี้ได้รับการฝึกเป็นการเฉพาะในด้านการควบคุมการชุมนุมหรือการใช้อาวุธที่ไม่รุนแรงถึงชีวิต (less lethal weapons)

² แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล การสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ มกราคม 2564

อนึ่ง เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายมีพันธกรณีตามกฎหมายภายในประเทศและกฎหมายระหว่างประเทศในการคุ้มครองและสนับสนุนการใช้สิทธิในเสรีภาพการชุมนุมโดยสงบ ยิ่งไปกว่านั้น เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายควรปฏิบัติตามหลักการด้านสิทธิมนุษยชนว่าด้วยความชอบด้วยกฎหมาย ความจำเป็น ความได้สัดส่วน และการไม่เลือกปฏิบัติ เพื่อเป็นแนวทางในการดูแลการชุมนุม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หน่วยงานบังคับใช้กฎหมายมีหน้าที่เชิงบวกในการใช้มาตรการที่เหมาะสมเพื่ออำนวยความสะดวกให้การชุมนุมโดยสงบเกิดขึ้นได้โดยไม่ทำให้ผู้เข้าร่วมรู้สึกหวาดกลัวหรือกลัวว่าจะประสบกับความรุนแรงทางร่างกาย

การสลายการชุมนุมสามารถทำได้เฉพาะในกรณีที่เป็นข้อยกเว้นเท่านั้น ซึ่งต้องเป็นกรณีที่มีการชุมนุมที่ไม่สงบอีกต่อไปหรือกรณีที่เห็นได้ชัดเจนว่ากำลังจะมีภัยคุกคามเกิดขึ้นหรือมีความรุนแรงที่ร้ายแรงอย่างชัดเจน และไม่อาจใช้มาตรการที่เหมาะสมและได้สัดส่วนอย่างอื่นเพื่อจัดการกับสถานการณ์ที่กำลังจะเกิดขึ้นได้อีกต่อไป เจ้าหน้าที่ต้องพยายามยุติการชุมนุมด้วยวิธีการที่ไม่รุนแรงทั้งหมดเสียก่อนจึงจะสามารถเปลี่ยนมาใช้กำลังในการเข้าสลายการชุมนุมได้ การใช้กำลังต้องถือเป็นวิธีการขั้นสุดท้ายเสมอและใช้ได้เมื่อไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้อย่างสิ้นเชิงเท่านั้น (ซึ่งหมายความว่าวิธีการโดยสงบใดๆ ที่นำมาใช้ไม่อาจช่วยให้บังคับใช้กฎหมายได้) และต้องปฏิบัติในลักษณะที่สอดคล้องกับหลักความชอบด้วยกฎหมาย หลักความจำเป็น และหลักความได้สัดส่วน

ทั้งนี้ กองบัญชาการตำรวจนครบาล (ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดการการชุมนุมตามที่กล่าวถึงในรายงานฉบับนี้) อ้างว่าผู้ชุมนุมได้ละเมิดพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ ซึ่งเป็นกฎหมายที่มีเนื้อหาห้ามและคลุมเครือ อีกทั้งเป็นกฎหมายที่ปิดกั้นการรวมตัวในที่สาธารณะ³ มีรายงานว่าตำรวจอ้างความชอบธรรมในการกระทำดังกล่าว โดยกล่าวว่า “เป็นการบังคับใช้กฎหมายเพื่อตักเตือนผู้ชุมนุมและเพื่อควบคุมพื้นที่”⁴

ภายหลังการจับกุมและควบคุมตัวแกนนำและนักกิจกรรมที่ออกมาเรียกร้องประชาธิปไตยจำนวนสี่คนเมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2564 ความตึงเครียดระหว่างกลุ่มผู้ชุมนุมกับทางการไทยเพิ่มสูงขึ้นอีกครั้ง รายงานฉบับนี้สามารถช่วยให้รัฐบาลและหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายของไทยได้ตระหนักถึงพันธกรณีของตนที่จะต้องอำนวยความสะดวกและคุ้มครองการชุมนุมโดยสงบ

ทางการไทยมีหน้าที่ต้องสืบสวน สอบสวนเหตุการณ์ต่างๆ ที่ระบุในรายงานฉบับนี้และเหตุการณ์อื่นที่มีรายงานว่าเจ้าหน้าที่มีการใช้กำลังโดยมิชอบ พร้อมทั้งทำการลงโทษ

³ พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ

⁴ “การแถลงข่าวของกัมพูชาตำรวจในเวลา 11.10 น. กรณีสลาย ม็อบ#17พฤศจิกายน หน้ารัฐสภา”, วอยซ์ทีวี (ถ่ายทอดสด), 18 พฤศจิกายน 2563 <https://www.youtube.com/watch?v=4q7WYt1tGdI> และ ““ตำรวจ” โดกลับน้ำผสมสารเคมี #ม็อบ17พฤศจิกายน”, ไทยพีบีเอส, 24 พฤศจิกายน 2563 <https://news.thaipbs.or.th/content/298621>

เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบต่อการใช้กำลังจนเกินขอบเขตและไม่จำเป็น ผ่านกระบวนการยุติธรรม ทั้งทางแพ่งและอาญา ตลอดจนการลงโทษทางวินัย

ระเบียบวิธีการศึกษา

รายงานฉบับนี้มีพื้นฐานมาจากการวิจัยของแอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนลจากเดือนมกราคม-มีนาคม 2564 โดยเป็นการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่างๆ รวมทั้งการสัมภาษณ์ผู้ชุมนุม การติดต่ออาสา ผู้สื่อข่าว ผู้สังเกตการณ์และนักปกป้องสิทธิมนุษยชนจำนวน 25 คน

แม้ว่าผู้ให้สัมภาษณ์บางส่วนยินยอมที่จะเปิดเผยตัวตน แต่มีบางส่วนที่ขอปกปิดตัวตนด้วยเหตุผลด้านความปลอดภัย โดยก่อนการสัมภาษณ์ในแต่ละครั้ง ผู้ให้สัมภาษณ์ทุกคนได้ให้ความยินยอมหลังจากที่ได้รับข้อมูลอย่างรอบด้าน ก่อนที่จะขอความยินยอม นักวิจัยของแอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนลอธิบายแก่ผู้ให้สัมภาษณ์เข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของงานวิจัย การนำข้อมูลไปใช้ รวมถึงความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นเพื่อผู้ให้สัมภาษณ์ทุกคนรับทราบและดำเนินการสัมภาษณ์ต่อไปหลังได้รับความยินยอมแล้ว ทั้งนี้ ทางแอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนลไม่ได้ให้คำตอบแทนใดๆ เพื่อเป็นข้อแลกเปลี่ยนกับการให้สัมภาษณ์

ห้องปฏิบัติการวิเคราะห์หลักฐานในภาวะวิกฤต (Crisis Evidence Lab) ของแอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ได้วิเคราะห์ตัวอย่างจำนวน 87 ชิ้นจากทั้งหมดเจ็ดเหตุการณ์โดยร่วมมือกับหน่วยงาน Digital Verification Corps (DVC) ซึ่งเป็นเครือข่ายอาสาสมัครที่ผ่านการอบรมในด้านการวิจัยและการวิเคราะห์แบบโอเพนซอร์ส (open source – เป็นการพัฒนาซอฟต์แวร์ซึ่งวางอยู่บนแนวคิดที่อาศัยความร่วมมือของนักพัฒนาทั่วโลกเพื่อสร้างซอฟต์แวร์ที่ดีกว่า) โดยในงานวิจัยนี้มีการเลือกเหตุการณ์สำคัญบางเหตุการณ์มาวิเคราะห์เนื่องจากมีรายงานอย่างชัดเจนถึงการใช้กำลังของตำรวจต่อผู้ชุมนุม และมีรายงานความรุนแรงที่เกิดขึ้นระหว่างผู้ชุมนุม ฝ่ายตรงข้ามและบุคคลที่สาม ในวิดีโอแต่ละชิ้น ทาง DVC ได้ทำการวิเคราะห์โดยการจับภาพนิ่งและการอัปโหลดผ่านโซเชี่ยลมีเดีย รวมทั้งพิกัดทางภูมิศาสตร์ของข้อมูล ทั้งนี้ DVC ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของมหาวิทยาลัยอ็อกซฟอร์ด และ Centre of Government and Human Rights ของมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ยังสนับสนุนอาสาสมัครที่มาช่วยทำงานวิจัยชิ้นนี้อีกด้วย

ข้อมูลทั้งหมดที่รวบรวมขึ้นถูกนำมาใช้เพื่อประกอบกับลำดับเหตุการณ์ในวิดีโอ และรายงานทั้งจากแอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ประเทศไทยและฐานข้อมูลจากโครงการมือบดดาต้าไทยแลนด์ (Mob Data Thailand) ที่ทางแอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ประเทศไทยพัฒนาขึ้นร่วมกับโครงการอินเทอร์เน็ตเพื่อกฎหมายประชาชน (iLaw) เพื่อจัดทำฐานข้อมูลรวบรวมหลักฐานจากผู้สังเกตการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนที่ลงพื้นที่สังเกตการณ์ในพื้นที่ชุมนุม

นอกจากนี้ นักวิจัยยังใช้ประโยชน์จากหลักฐานที่เป็นภาพถ่ายที่รวบรวมมาจากผู้เสียหายและ
ประจักษ์พยานในเหตุการณ์ การรายงานข่าวของสื่อมวลชน แถลงการณ์และคำประกาศของ
เจ้าหน้าที่รัฐมาร่วมพิจารณาด้วย หากข้อมูลใดยังมีความคลุมเครือ จะมีการสืบสวนความ
จริงและวิเคราะห์เพิ่มเติม แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนลยังได้ทบทวนกฎหมายและกรอบ
แนวทางของไทยที่เกี่ยวข้องกับดูแลการชุมนุม เปรียบเทียบกับกรอบกฎหมายสิทธิมนุษยชน
ระหว่างประเทศที่มีผลบังคับใช้และเกี่ยวข้องกับสิทธิในเสรีภาพการชุมนุมโดยสงบ

ทั้งนี้ รายงานฉบับนี้ไม่ครอบคลุมถึงข้อกังวลเกี่ยวกับการจำกัดโดยพลการต่อการใช้สิทธิใน
เสรีภาพการแสดงออกหรือข้อมูล ตลอดจนความผิดปกติในระบบยุติธรรมของไทยซึ่งอาจ
ส่งผลกระทบต่อกระบวนการทางตุลาการและสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาอย่างเป็นธรรม

ในเดือนเมษายน 2564 แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนลได้ส่งหนังสือพร้อมกับข้อค้นพบ
ในรายงานฉบับนี้ไปยังรัฐบาลไทยและสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพื่อแสดงความพร้อมที่
จะร่วมพูดคุยกับเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับข้อค้นพบดังกล่าวในรายงานนี้

1. ข้อมูลพื้นฐาน

รัฐประหารปี 2557: มรดกของการปราบปราม

เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 กองทัพทหารไทยได้ทำการรัฐประหารอีกครั้ง ซึ่งนับเป็นครั้งที่ 13 นับตั้งแต่เปลี่ยนระบอบการปกครองจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญในปี 2475 กันทีหลังจากการยึดอำนาจ คณะรัฐประหารได้จัดตั้งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ขึ้นซึ่งประกอบด้วยตัวแทนจากฝ่ายความมั่นคงทั้งทหารและพลเรือนระดับสูง โดยมีพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ซึ่งดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกในขณะนั้นเป็นประธาน นอกจากนี้ คณะรัฐประหารยังทำการฉีกรัฐธรรมนูญพ.ศ. 2550 เกือบทั้งหมด รวมถึงส่วนที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชน ได้ทำการยุบสภาและยึดอำนาจทางนิติบัญญัติและบริหารของประเทศทั้งหมด โดยอ้างเหตุผลเพื่อรักษาความสงบสุขของประเทศหลังจากที่มีการชุมนุมต่อต้านรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ก่อนหน้านั้นเป็นเวลาหลายเดือน⁵

ในช่วงหลายปีหลังจากนั้น รัฐบาลที่นำโดยทหารได้ปราบปรามผู้ที่มีความเห็นต่างอย่างหนัก⁶ โดยทาง คสช. ได้ออกคำสั่งและประกาศหลายร้อยฉบับ รวมถึงกฎหมายที่ลดทอนหรือจำกัดสิทธิมนุษยชน ซึ่งนำไปสู่การละเมิดสิทธิมนุษยชนต่างๆ รวมถึงการควบคุมตัวโดยพลการ⁷ การควบคุมตัวโดยไม่ให้มีการติดต่อกับผู้อื่น การกักขังพลเรือนในพื้นที่ของทหาร การบังคับบุคคลให้สูญหาย การทรมานและการปฏิบัติมิชอบอื่นๆ การจำกัดเสรีภาพของสื่อมวลชน และข้อจำกัดอื่นๆ ต่อเสรีภาพในการแสดงออกและการชุมนุมโดยสงบ นอกจากนี้ยังมีการดำเนินคดีอย่างไม่เป็นธรรม และมีการนำพลเรือนขึ้นพิจารณาคดีโดยศาลทหารอีกด้วย⁸

⁵ "Thailand's coup leaders detain former PM Yingluck", *BBC News*, 23 พฤษภาคม 2557, <https://www.bbc.co.uk/news/world-asia-27544972>

⁶ แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล, *Thailand: Free speech crackdown creating 'spiral into silence'* (แถลงการณ์สื่อ, 9 ธันวาคม 2557), <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2014/12/thailand-free-speech-crackdown-creating-spiral-silence/>

⁷ แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล, *Urgent Action: Hundreds at Risk of Arbitrary Detention* (เลขาอ้างอิง ASA 39/007/2014)

⁸ โปรตุเกส แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล, *Thailand: Attitude Adjustment 100 Days under Martial Law* (เลขาอ้างอิง ASA 39/011/2014), *Thailand: Restrictive Environment for Human Rights, Submission to the UN Universal Periodic Review* (เลขาอ้างอิง ASA 39/3539/2015), *"They Cannot Keep Us Quiet": The Criminalization of Activists, Human Rights Defenders, and Others in Thailand* (เลขาอ้างอิง ASA 39/5514/2017) และ *"มีคนจับตาอยู่จริงๆ": ข้อจำกัดเสรีภาพในการแสดงออกออนไลน์ในประเทศไทย* (เลขาอ้างอิง ASA 39/2157/2020)

คสช. ยังประกาศใช้กฎอัยการศึกในเดือนพฤษภาคม 2557 และออกคำสั่งห้ามชุมนุม “ทางการเมือง” ที่มีผู้เข้าร่วมชุมนุมตั้งแต่ห้าคนขึ้นไป มาตรการเหล่านี้ถูกนำมาใช้ต่อผู้ที่มีความคิดเห็นและแสดงออกถึงแนวความคิดในทางวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาล ภายในหนึ่งปีนับจากการยึดอำนาจ รัฐบาลทหารยังได้ออกพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 (พ.ร.บ.ชุมนุม) ที่จำกัดสิทธิในเสรีภาพการชุมนุมโดยสงบมากขึ้นรวมถึงใช้มาตรการทั้งทางแพ่งและอาญาต่อผู้จัดการชุมนุมที่ไม่แจ้งการชุมนุมต่อเจ้าหน้าที่ให้ทราบก่อน⁹ ทางของไทยอ้างความชอบธรรมให้กับกฎหมายฉบับใหม่นี้ โดยอ้างถึงความจำเป็นในการป้องกันไม่ให้บริการสาธารณะหยุดชะงักและเพื่อป้องกันความรุนแรงที่อาจจะเกิดขึ้น¹⁰ โดยก่อนที่กฎหมายฉบับนี้จะออกมา ผู้เข้าร่วมการชุมนุมถูกตั้งข้อหาตามกฎหมายการจลาจลและอำนาจตามพระราชกำหนดการบริหารงานในสถานการณ์ฉุกเฉิน (พ.ร.ก.ฉุกเฉิน)

การชุมนุมโดยสงบเป็นวิธีการที่สำคัญในการแสดงถึงความเดือดร้อนของชุมชนชายขอบในประเทศไทย ซึ่งมีประวัติศาสตร์อันยาวนานในการชุมนุมประท้วงทางสังคมและการชุมนุมทางการเมือง หลายครั้งที่เจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่ทหารของไทยใช้กำลังในระดับที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย บางครั้งถึงกับใช้อาวุธที่มีความร้ายแรงในการสลายการชุมนุม โดยในสถานการณ์เหล่านี้ ผู้ชุมนุมมักได้รับบาดเจ็บจากการใช้อาวุธปืน แก๊สน้ำตา และเครื่องฉีดน้ำแรงดันสูงของเจ้าหน้าที่ตำรวจ

ตัวอย่างเช่น ในปี 2551 เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายได้ยิงกระสุนแก๊สน้ำตาใส่ผู้ชุมนุมที่เรียกร้องประชาธิปไตย¹¹ ถึงแม้ว่าจะมีความรุนแรงจากผู้ชุมนุมบางส่วน แต่การใช้กำลังของเจ้าหน้าที่นั้นไม่ได้สัดส่วนต่อความรุนแรงที่เกิดขึ้น มีรายงานผู้ได้รับบาดเจ็บจากการชุมนุมในปี 2551 อย่างน้อย 443 ราย¹² โดยส่วนใหญ่ได้รับบาดเจ็บจากแก๊สน้ำตาที่พ่นมาเนื่องจากสารเคมีที่ใช้ในการฉีดน้ำแรงดันสูง¹³

ส่วนในปี 2563 มีรายงานว่าเจ้าหน้าที่ทหารยิงกระสุนจริงเข้าใส่กลุ่มผู้ชุมนุมที่เรียกร้องประชาธิปไตย หลังจากที่มีคำสั่งให้ใช้อาวุธและกำลังขึ้นเด็ดขาด¹⁴

⁹ พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 (ต่อจากนี้: พ.ร.บ.ชุมนุม)

¹⁰ หมายเหตุตามพ.ร.บ.ชุมนุม

¹¹ ด่วน! ตำรวจยิงแก๊สน้ำตาใส่พันธมิตรฯ หน้า บช.บ.!!”, *เมเนเจอร์ ออนไลน์*, 29 สิงหาคม 2551, <https://mgronline.com/crime/detail/9510000102452>, และ “สื่อออกแฉตำรวจยิงแก๊สน้ำตาสลายม็อบหน้าสภาดเจ็บเหยียบร้อย”, *เมเนเจอร์ ออนไลน์*, 7 ตุลาคม 2551, <https://mgronline.com/around/detail/9510000118811>

¹² “รายงานพิเศษ : ย้อนรอย 7 ตุลา ...คนฆ่าพันธมิตรฯ ยังลอยนวล!!”, *เมเนเจอร์ ออนไลน์*, 19 กรกฎาคม 2555, <https://mgronline.com/politics/detail/9550000088790>

¹³ อ้างแล้ว

¹⁴ “Thailand protests: crackdown against redshirts – as it happened”, *The Guardian*, 19 พฤษภาคม 2553, <https://www.theguardian.com/news/blog/2010/may/19/thailand-crackdown-redshirts>

เมื่อพิจารณาเหตุการณ์ที่เจ้าหน้าที่ไทยใช้กำลังในระดับที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายต่อการชุมนุม โดยสงบ ดูเหมือนว่าเจ้าหน้าที่จะใช้กำลังต่อผู้ชุมนุมที่วิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลเท่านั้น ในปี 2557 ก่อนการรัฐประหาร ทางทหารไทยไม่ได้ใช้กำลังเกินกว่าเหตุในการสลายการชุมนุมของกลุ่ม คณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่ สมบูรณ์แบบอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ซึ่งเป็นกลุ่มที่สนับสนุนฝ่าย ผู้มีอำนาจในขณะนั้น

ในวันที่ 25 เมษายน 2560 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติแสดงความกังวล ต่อทางการไทยกรณีที่มีการจับกุมผู้ชุมนุมโดยสงบหลายร้อยคน และแนะนำให้รัฐบาลไทย ละเว้นจากการใช้ข้อจำกัดที่ไม่สอดคล้องกับข้อกำหนดข้อที่ 4 ของกติการะหว่างประเทศ ว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) ซึ่งกำหนดพันธกรณีด้านสิทธิมนุษยชน เมื่อรัฐบาลมีการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน¹⁵

หลังการรัฐประหารปี 2557 นักกิจกรรมหลายสิบคนได้ลี้ภัยออกนอกประเทศเพื่อหลบหนีไป ยังประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น ลาวและกัมพูชา ในขณะที่ นักกิจกรรมที่ยังอยู่ในประเทศไทยต้องเผชิญกับการคุกคามต่างๆ ในจำนวนผู้ที่หลบหนีไปยัง ประเทศเพื่อนบ้าน มีหลายคนสูญหายไปอย่างลึกลับและไม่มีใครทราบชะตากรรม¹⁶ รัฐบาล ไทยถูกกล่าวหาว่ามีส่วนรู้เห็นกับการหายตัวไปของนักกิจกรรมเหล่านั้น

ในช่วงเวลาหลายปีนับตั้งแต่รัฐประหารปี 2557 นักกิจกรรมที่ยังอยู่ในเมืองไทยได้รวมตัวกัน ชุมนุมเพื่อเรียกร้องให้มีการเลือกตั้งและร่างรัฐธรรมนูญใหม่ พร้อมเรียกร้องให้รัฐบาล คัดกรองสิทธิมนุษยชน แต่นักกิจกรรม นักปกป้องสิทธิมนุษยชน สื่อมวลชน และฝ่ายตรง ข้ามทางการเมืองหลายร้อยคนกลับต้องเผชิญกับการคุกคาม ถูกข่มขู่ และเฝ้าติดตาม โดยเจ้าหน้าที่ความมั่นคงทั้งเจ้าหน้าที่ทหารและเจ้าหน้าที่พลเรือน มีผู้ถูกดำเนินคดีอาญา หลายร้อยคนด้วยข้อหาตามกฎหมายที่ละเมิดสิทธิในเสรีภาพการแสดงออก กฎหมายเหล่านี้ ได้แก่ กฎหมายหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ¹⁷ และกฎหมายยุยงปลุกปั่น (มาตรา 112 และ 116 ตามประมวลกฎหมายอาญา)¹⁸ และความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ภายใต้ พระราชบัญญัติว่า

¹⁵ ข้อคิดเห็นโดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ: ประเทศไทย, UN Doc. CCPR/C/THA/CO/2 (2017), ย่อหน้า 40

¹⁶ แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล, *Cambodia: Fears of abduction for Thai activist in exile: Wanchalearm Satsaksit* (เลขอ้างอิง: ASA 23/2517/2020), และ *Thailand: Open letter: Investigate the enforced disappearance of Wanchalearm Satsaksit and the disappearances and alleged executions of other Thai exiles* (เลขอ้างอิง: ASA 39/4232/2021)

¹⁷ แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล, *Thailand: US Ambassador probe highlights 'absurd' restrictions on freedom of expression* (แถลงการณ์สื่อ, 9 ธันวาคม 2558), <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2015/12/thailand-us-ambassador-probe-highlights-absurd-restrictions-on-freedom-of-expression/>

¹⁸ มาตรา 112 มีโทษจำคุกสูงสุด 15 ปี สำหรับความผิดฐาน “หมิ่นประมาท ดูหมิ่น หรือแสดงความอาชญาตมร้าย พระมหากษัตริย์ พระราชินี รัชทายาท หรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์” และมาตรา 116 มีโทษจำคุกสูงสุด 7 ปี สำหรับความผิดในลักษณะการสร้าง ความกระด้างกระเดื่อง

ด้วยการกระทำผิดทางคอมพิวเตอร์ (พ.ร.บ.คอมฯ)

ในระหว่างเดือนพฤษภาคม 2557 ถึงเดือนกรกฎาคม 2562 มีประชาชนที่ถูกตั้งข้อหาเกี่ยวกับความมั่นคงและมีอาวุธในครอบครองถูกดำเนินคดีในศาลทหาร¹⁹ การเป็นจำเลยในศาลทหารต้องเผชิญกับความล่าช้าและยาวนาน การเลื่อนนัดบ่อยครั้ง และความผิดปรกติในกระบวนการพิจารณาคดี ตลอดจนไม่ได้รับสิทธิในการอุทธรณ์คดีต่อศาลในชั้นที่สูงกว่า²⁰ บางคนถูกยกฟ้องหลังจากถูกดำเนินคดีเป็นเวลายาวนานหรืออัยการสั่งไม่ฟ้อง ขณะที่บางคนถูกตัดสินว่ามีความผิดและถูกจำคุกเพียงเพราะใช้สิทธิมนุษยชนของตนเองโดยสงบ²¹ ยังมีประชาชนอีกจำนวนมากที่ต้องถูกดำเนินคดีจนถึงปัจจุบัน²²

หลังจากอยู่ภายใต้อำนาจของคณะรัฐประหารเป็นเวลาเกือบห้าปี ประเทศไทยได้จัดการเลือกตั้งทั่วไปขึ้นในเดือนมีนาคม 2562 ภายใต้รัฐธรรมนูญที่กองทัพร่างขึ้น อีกทั้งมีการคุกคามผู้ที่มีความเห็นต่างและฝ่ายตรงข้ามทางการเมืองในช่วงเวลาดังกล่าว จากการเลือกตั้งดังกล่าวส่งผลให้พรรคพลังประชารัฐ ซึ่งเป็นพรรคการเมืองที่ทหารให้การสนับสนุนได้ที่นั่งส่วนใหญ่ในสองสภา และได้มีการเลือกพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาเป็นนายกรัฐมนตรีของประเทศไทย²³ ผลการเลือกตั้งนี้นำไปสู่การวิพากษ์วิจารณ์ถึงความชอบธรรมและความบริสุทธิ์ยุติธรรมของการเลือกตั้งอย่างกว้างขวางจนเกิดคลื่นการชุมนุมระลอกใหม่ขึ้น

¹⁹ ประกาศศส. ฉบับที่ 37/2557, ประกาศศส. ฉบับที่ 38/2557 และประกาศศส. ฉบับที่ 50/2557 ประกาศเหล่านี้ถูกยกเลิกไปในภายหลังตามคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 55/2559

²⁰ คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล, คำแถลงร่วมโดยคณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากลและศูนย์กษัตริย์เพื่อสิทธิมนุษยชนต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, 13 กุมภาพันธ์ 2560, <https://www.lrwc.org/thailand-iccpr-submission-icj-tlhr-advocacy-non-legal-submissions-2017-tha.pdf>, Lawyers' Rights Watch Canada, "Thailand: Trials of civilians in military courts violate international fair trial rights: Judicial harassment of lawyers and human rights defenders," 25 พฤษภาคม 2558, <https://www.lrwc.org/thailand-trials-of-civilians-in-military-courts-violate-international-fair-trial-rights-statement/>, ศูนย์กษัตริย์เพื่อสิทธิมนุษยชน, "ห้ามจด ห้ามเผยแพร่: การกระทำที่ขัดหลักการพิจารณาอย่างเปิดเผยและขัดหลักประชาธิปไตยของศาลทหาร," 4 ธันวาคม 2018, <https://tlhr2014.com/archives/9870>, ศูนย์กษัตริย์เพื่อสิทธิมนุษยชน, "20 เหตุผลที่คดีพลเรือนไม่ควรขึ้นศาลทหาร," 10 เมษายน 2562, <https://tlhr2014.com/archives/11801>

²¹ แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล, *Thailand: 87-year prison sentence handed in harshest lèse-majesté conviction* (แถลงการณ์สื่อ, 19 มกราคม 2564), <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2021/01/thailand-87-prison-sentence-lese-majeste/>

²² ยกตัวอย่างเช่น พ.ต.ท.เสริญ สำราญรัตน์ อดีตแกนนำแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) ยังคงเผชิญกับข้อหาไม่รายงานตัวตามคำสั่งศส. ในปี 2557 นักกิจกรรมไทยจำนวนมากที่ลี้ภัยไปต่างประเทศ รวมถึงวันเจลิมส์ตั๊กดีสิทธิ์ที่ต้องสงสัยว่าถูกบังคับให้สูญหาย เผชิญกับข้อหาต่างๆ ที่เป็นผลมาจากคำสั่งและประกาศศส. และคำสั่งหัวหน้าคสช.

²³ แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล, *Thailand: Decision to dissolve political party shows restrictive environment for human rights* (แถลงการณ์ข่าว, 7 มีนาคม 2562) <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2019/03/thailand-decision-dissolve-political-party-restrictive-environment-human-rights/> และ *Thailand: Authorities must reverse dissolution of opposition party Future Forward Party* (แถลงการณ์สื่อ, 21 กุมภาพันธ์ 2563), <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2020/02/thailand-authorities-must-reverse-dissolution-of-opposition-future-forward-party/>

ในเดือนกรกฎาคม 2562 คำสั่ง คสช.จำนวนหนึ่งได้ถูกยกเลิกไป แต่กฎหมายบางฉบับที่ผ่านโดยสภานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) ซึ่งจัดตั้งขึ้นโดย คสช. ยังคงมีผลบังคับใช้อยู่ รวมถึง พ.ร.บ.ชุมนุมที่ปิดกั้นการชุมนุมและมีคำนิยามกว้างเกินไป

ขบวนการเคลื่อนไหวของเยาวชน

การปกครองประเทศโดยรัฐบาลที่อยู่ภายใต้อำนาจของกองทัพ และการปราบปรามผู้ที่เห็นต่างอย่างต่อเนื่องกลายเป็นเชื้อเพลิงจุดกระแสขบวนการเคลื่อนไหวต่อต้านที่ขยายวงกว้างขึ้น ซึ่งเป็นขบวนการเคลื่อนไหวที่นำโดยกลุ่มเยาวชน เช่น กลุ่มราษฎร เยาวชนปลดแอก แนวร่วมธรรมศาสตร์และการชุมนุม เป็นต้น ขบวนการเคลื่อนไหวนี้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมาและดูเหมือนจะไม่มีโครงสร้างแกนนำที่ชัดเจน โดยในช่วงที่ผ่านมา มีนิสิต นักศึกษามหาวิทยาลัยและนักเรียนมัธยมหลายพันคนเข้าร่วมการชุมนุมดังกล่าว รวมถึงผู้ชุมนุมอื่นๆ ที่ไม่ใช่ นักเรียน นักศึกษา

ในเดือนมกราคม 2563 มีประชาชนหลายพันคนร่วมกิจกรรม “วิ่ง ไล่ ลุง” ซึ่งจัดโดยนักกิจกรรมในพื้นที่อย่างน้อย 30 จังหวัดทั่วประเทศ²⁴ ในเดือนกุมภาพันธ์ มีหลายกลุ่มที่จัดกิจกรรมแฟลชม็อบรวมหลายสิบครั้ง โดยผู้ชุมนุมจะรวมตัวกันอย่างรวดเร็วภายในพื้นที่ของมหาวิทยาลัย โรงเรียน และพื้นที่สาธารณะ ซึ่งเป็นการจัดกิจกรรมโดยสงบเพื่อแสดงถึงความไม่เห็นด้วยในคำตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญที่ตัดสินยุบพรรคอนาคตใหม่ ซึ่งในขณะนั้นเป็นพรรคฝ่ายค้านที่มีที่นั่งเป็นอันดับสามในสภา²⁵

เมื่อวันที่ 26 มีนาคม 2563 นายกรัฐมนตรีพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินทั่วประเทศภายใต้ พ.ร.ก.ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 อันเป็นส่วนหนึ่งของมาตรการในรับมือกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ซึ่งยังมีผลจนถึงวันที่ 31 กรกฎาคม 2564²⁶ โดยอาศัยอำนาจภายใต้ พ.ร.ก.ฉุกเฉินนี้ พลเอกประยุทธ์ได้ออกข้อกำหนดฉบับที่ 1 ห้ามการชุมนุมหรือกิจกรรมใดๆ ในสถานที่แออัดโดยมีเนื้อหาที่กว้างและคลุมเครือ²⁷ นอกจากนี้ยังเพิ่มอำนาจและดุลพินิจในการตัดสินใจของเจ้าหน้าที่ต่อการจับกุมและดำเนินคดีผู้ที่กระทำการใดๆ ที่เห็นว่าขัดต่อข้อกำหนดฉบับที่ 1 และ “ก่อความไม่สงบ”

²⁴ Thais Run Against ‘Dictatorship’ In Bangkok Protest, *Bloomberg*, 12 มกราคม 2563,

<https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-01-12/thousands-run-against-dictatorship-in-thai-capital>

²⁵ แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล, *Thai Authorities’ Covid-19 Response Must Not Lead to Unwarranted Restrictions on Human Rights and Freedom of Expression*, (เลขอ้างอิง ASA 39/2042/2020),

<https://www.amnesty.org/en/documents/asa39/2042/2020/en/>

²⁶ ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินในทุกเขตท้องที่ทั่วราชอาณาจักร วันที่ 25 มีนาคม 2563

²⁷ ข้อ 5 ของข้อกำหนดออกตามความในมาตรา 9 ของพ.ร.ก.ฉุกเฉิน (ฉบับที่ 1) วันที่ 25 มีนาคม 2563

แม้จะถูกจำกัดด้วยข้อกำหนดฉบับที่ 1 และมาตรการล็อกดาวน์อื่นที่ถูกนำมาใช้เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ยังคงมีการชุมนุมเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่เดือนมีนาคม จนถึงเดือนพฤษภาคม โดยผู้เข้าร่วมชุมนุมส่วนใหญ่ก็ยังคงเป็นกลุ่มเยาวชน แม้ขนาดของการชุมนุมจะเล็กลงเมื่อเปรียบเทียบกับเดือนก่อนหน้า ในเดือนพฤษภาคม 2563 นักกิจกรรมกลุ่มหนึ่งได้ใช้แสงเลเซอร์ฉายข้อความลงบนสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์หลายแห่งในกรุงเทพมหานคร เพื่อรำลึกถึงการครบรอบสิบปีของการล้อมปราบประชาชนในเดือนพฤษภาคม 2553 ซึ่งเป็นผลให้มีประชาชนจำนวน 84 คนและเจ้าหน้าที่ความมั่นคงอีก 10 นายเสียชีวิต²⁸

ในวันที่ 4 มิถุนายน 2563 นายวันเฉลิม สัตย์ศักดิ์สิทธิ์ นักกิจกรรมชาวไทยที่ลี้ภัยไปอยู่ประเทศกัมพูชาถูกลักพาตัวออกจากที่พักในกรุงพนมเปญ เหตุการณ์นี้ทำให้กระแสการชุมนุมมีพลังมากยิ่งขึ้น²⁹ โดยสหภาพนักเรียน นิสิต นักศึกษาแห่งประเทศไทย (สนท.) นำผู้ชุมนุมเรียกร้องให้ทางการกัมพูชาและทางการไทยดำเนินการสอบสวนเหตุการณ์การลักพาตัวที่เกิดขึ้นนี้ทันทีอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ทราบถึงชะตากรรมของวันเฉลิม จากนั้นผู้ชุมนุมรวมถึงเยาวชนได้เริ่มติดริบบิ้นสีขาวหรือโบว์ขาว เป็นเครื่องหมายเรียกร้องความยุติธรรมให้กับวันเฉลิมที่ถูกลักพาตัวไป ในเดือนเดียวกันนี้ ผู้ชุมนุมยังได้ยื่นข้อเรียกร้องให้มีการบริหารประเทศอย่างเป็นประชาธิปไตยในการชุมนุมที่จัดขึ้นหลายครั้ง เพื่อรำลึกถึงการอภิวัฒน์สยามเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 ทั้งนี้ตำรวจได้ตั้งข้อกล่าวหาต่อทั้งผู้จัดการชุมนุมและผู้เข้าร่วมการชุมนุมว่าฝ่าฝืนคำสั่งห้ามชุมนุม โดยอ้าง พ.ร.ก.ฉุกเฉินพระราชบัญญัติรักษาความสะอาด (พ.ร.บ.ความสะอาด) พระราชบัญญัติการจราจร (พ.ร.บ.จราจร) และประมวลกฎหมายอาญา

ในเดือนกรกฎาคม 2563 ขบวนการเคลื่อนไหวของเยาวชนได้ประกาศข้อเรียกร้อง 3 ข้อ ได้แก่ 1) ยุบสภาเพื่อให้มีการเลือกตั้งใหม่ 2) ร่างรัฐธรรมนูญใหม่ และ 3) ยุติการคุกคามการดำเนินคดีกับผู้ชุมนุมและผู้วิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล³⁰

เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2563 ศูนย์บริหารสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา

²⁸ แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล, *ประเทศไทย: ยังไม่เกิดความยุติธรรม หลังการปราบปรามอย่างนองเลือดผ่านไป 10 ปี* (เลขอ้างอิง ASA 39/2343/2020), <https://www.amnesty.org/download/Documents/ASA3923432020THAI.pdf>

²⁹ แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล, *Cambodia: Investigate whereabouts of missing Thai dissident* (แถลงการณ์สื่อ, 5 มิถุนายน 2563) <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2020/06/cambodia-investigate-whereabouts-missing-thai-dissident/>, แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล, *Cambodia: Fears of abduction for Thai activist in exile: Wanchalearm Satsaksit* (เลขอ้างอิง ASA 23/2517/2020), และ *Cambodia: Probe into Thai exile's enforced disappearance moving at snail's pace, has glaring gaps* (แถลงการณ์สื่อ, 8 ธันวาคม 2563), <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2020/12/cambodia-probe-thai-exile-snail-pace/>

³⁰ แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล, *Open Letter Re: Policing of Peaceful Assemblies* (เลขอ้างอิง ASA 39/2808/2020) และ *Urgent Action: 31 Peaceful Protesters Face Imprisonment* (เลขอ้างอิง ASA 39/2957/2020)

2019 (ศบค.) ได้ยกเลิกมาตรการเคอร์ฟิวในช่วงกลางคืนซึ่งมีผลบังคับใช้เป็นเวลาหลายเดือนก่อนหน้านี้³¹ จากนั้นข้อห้ามการรวมกลุ่มกันภายใต้ข้อกำหนดฉบับที่ 1 รวมถึงข้อห้ามในการชุมนุมสาธารณะภายใต้ระเบียบนี้ก็ถูกรัฐบาลยกเลิกในช่วงปลายเดือนเดียวกัน แต่ยังคงมีการขยายระยะเวลาสถานการณ์ฉุกเฉินออกไปอย่างต่อเนื่อง³² อย่างไรก็ตาม ข้อจำกัดต่อการใช้สิทธิในเสรีภาพการชุมนุมภายใต้ พ.ร.บ.ชุมนุม ยังคงอยู่อย่างเดิม ยิ่งไปกว่านั้น ยังมีข้อจำกัดต่อการชุมนุมสาธารณะภายใต้ข้อกำหนดฉบับที่ 15 ที่ออกภายใต้ พ.ร.ก.ฉุกเฉินอีก³³

อย่างไรก็ดี ข้อจำกัดเหล่านี้ไม่ได้สกัดกั้นหรือหยุดยั้งความคิดสร้างสรรค์ของขบวนการเคลื่อนไหวของเยาวชนแต่อย่างใด โดยในเดือนสิงหาคม 2563 มีผู้เข้าร่วมการชุมนุมมากขึ้นเรื่อยๆ ในริ้วการชุมนุมต่างๆ เช่น การชุมนุมแฮร์รี่ พอตเตอร์ และการชุมนุมในรูปแบบแฟชันรันเวย์ จากการชุมนุมดังกล่าวมีผู้ชุมนุมจำนวนหนึ่งถูกจับกุมด้วยเหตุผลทางการเมือง รวมถึงการฝ่าฝืน พ.ร.ก.ฉุกเฉิน บางคนถูกจับแล้วหลายครั้ง

การชุมนุมยังคงดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง จนเดือนตุลาคม มีการจัดการชุมนุมใหญ่เกือบทุกวันทั่วประเทศ กลุ่มเยาวชนได้เพิ่มข้อเรียกร้องให้สถาบันพระมหากษัตริย์อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญเพื่อตอบโต้กับสถานการณ์การชุมนุม ทางทหารไทยจึงเพิ่มความเข้มข้นในการปราบปรามการชุมนุมด้วยมาตรการฉุกเฉินที่มีความรุนแรงมากขึ้น มีการตั้งข้อกล่าวหาที่มีโทษสูงต่อผู้ชุมนุมและใช้อาวุธที่ไม่รุนแรงถึงชีวิต (เช่น แก๊สน้ำตาและการฉีดน้ำแรงดันสูง) เพื่อสลายการชุมนุมในช่วงเดือนตุลาคมและเดือนพฤศจิกายน³⁴

เมื่อวันที่ 15 ตุลาคม 2563 พลเอกประยุทธ์อาศัยอำนาจตามมาตรา 9 และ 11 ของ พ.ร.ก.ฉุกเฉิน ประกาศ “สถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรง” ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร โดยอ้างเหตุผลเพื่อ “รักษาความสงบเรียบร้อยและประโยชน์ส่วนรวม”³⁵ และอ้างว่า “มีเหตุให้เชื่อว่าจะมีการกระทำความผิดที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติ ความปลอดภัยของชีวิตหรือทรัพย์สินของรัฐหรือบุคคล”³⁶ นอกจากนี้ยังอ้างว่าการชุมนุม “กระทบโดยตรงต่อมาตรการควบคุมการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19” สถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรงนี้ถูกยกเลิกไปเมื่อวันที่ 22 ตุลาคม 2563³⁷

³¹ ศูนย์บริหารสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (ศบค.), “แถลงสถานการณ์ COVID-19 โดย ศบค. (24 มิถุนายน 2563)”, 24 มิถุนายน 2563, <https://www.youtube.com/watch?v=gLJVq7p8iP0>

³² ข้อกำหนดออกตามความในมาตรา 9 ของพ.ร.ก.ฉุกเฉิน (ฉบับที่ 13) วันที่ 31 กรกฎาคม 2563

³³ ข้อ 3 ของข้อกำหนดออกตามความในมาตรา 9 ของพ.ร.ก.ฉุกเฉิน (ฉบับที่ 15) วันที่ 25 ธันวาคม 2563

³⁴ แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล, *Thailand: More arrests amid 'drastic' emergency order banning gatherings* (แถลงการณ์สื่อ, 15 ตุลาคม 2563), <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2020/10/thailand-more-arrests-amid-drastic-order/>

³⁵ ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินในทุกเขตท้องที่ทั่วราชอาณาจักร วันที่ 25 มีนาคม 2563

³⁶ อ้างแล้ว

³⁷ พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 (พ.ร.ก.ฉุกเฉิน)

2.การควบคุมการชุมนุมสาธารณะ

แม้ว่าจะถูกแทรกแซง ถูกคุกคาม และถูกดำเนินคดีโดยเจ้าหน้าที่อย่างต่อเนื่อง นักกิจกรรมชาวไทยก็ยังคงเคลื่อนไหวต่อจนกระทั่งปลายปี 2563 และยังคงมีการชุมนุมต่อเนื่องในระหว่างที่ตีพิมพ์รายงานฉบับนี้ในปี 2564 ทางแอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนลได้สังเกตการณ์และบันทึกหลักฐานจากเจ็ดเหตุการณ์ที่ตำรวจไทยใช้ความรุนแรงต่อผู้เข้าร่วมชุมนุมในปี 2563 และต้นปี 2564 เจ้าหน้าที่ใช้กำลังเกินกว่าเหตุและใช้กระบอกยุบตีผู้ชุมนุมโดยมิชอบหลายครั้ง นอกจากนี้ยังมีการใช้กระสุนยางและปืนฉีดน้ำแรงดันสูงผสมสารเคมีระคายเคืองอีกด้วย

การฉีดน้ำแรงดันสูงและการใช้สารเคมีที่มีความระคายเคืองโดยมิชอบ

**“ไม่มีทางให้หนี...เห็นแกีส่น้ำตาตกนับลูกไม่ถ้วน
บางลูกก็ตกตรงหน้าผม”**

คำบอกเล่าของอาสาสมัครอายุ 30 ปีคนหนึ่งที่ยังบรรยายสถานการณ์ที่ได้เห็นในขณะที่อยู่หน้าอาคารบุญรอดบริวเวอรี่ เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2563³⁸

แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนลได้บันทึกหลักฐานการที่เจ้าหน้าที่ตำรวจไทยใช้เครื่องฉีดน้ำแรงดันสูงผสมสารเคมีที่มีความระคายเคืองโดยมิชอบต่อผู้ชุมนุม เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม 2563 วันที่ 8 พฤศจิกายน 2563 วันที่ 17 พฤศจิกายน 2563 และวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2564 โดยตำรวจได้ใช้อาวุธที่ไม่รุนแรงถึงชีวิตเล็งไปยังผู้ชุมนุมหรือบางครั้งมีการใช้แบบไม่เลือกเป้าหมายต่อผู้ชุมนุม การ์ดอาสา (ผู้ชุมนุมส่วนหนึ่งที่อาสารักษาความปลอดภัยและความเรียบร้อยให้กับผู้ชุมนุมคนอื่นๆ) สื่อมวลชนและผู้สังเกตการณ์ การใช้กำลังที่ไม่จำเป็นและไม่ได้สัดส่วนเหล่านี้เป็นการละเมิดกฎหมายไทยและกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ

³⁸ ให้สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์, มกราคม 2564

#16ตุลาไปแยกปทุมวัน

เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม 2563 ผู้ชุมนุมหลายพันคนได้รวมตัวกันบนถนนรอบแยกปทุมวันใจกลางกรุงเทพมหานคร³⁹ ผู้ชุมนุมยืนอยู่โดยสงบอยู่หลังสิ่งกีดขวางที่ตำรวจได้นำมาขวางถนนไว้ ในขณะที่เจ้าหน้าที่ควบคุมฝูงชนในชุดปราบจลาจลยื่นประจันหน้าห่างออกไปเพียง 62 เมตร เมื่อเวลาประมาณ 18:30 น. กลุ่มตำรวจพร้อมโล่ที่เขียนว่า “ตชด.” และ “กก.ตชด.34” เริ่มขยับเข้าหากลุ่มผู้ชุมนุม จากนั้นชายไม่ทราบชื่อสองคนเริ่มตะโกนและยื่นโล่ของตำรวจ ตำรวจจึงเตือนผู้ชุมนุมให้ถอยออกไป มิฉะนั้นจะถูกฉีดด้วยน้ำแรงดันสูง ผู้ชุมนุมยอมทำตามและเริ่มถอยออกไป โดยไม่มีสัญญาณถึงความรุนแรงใดๆ

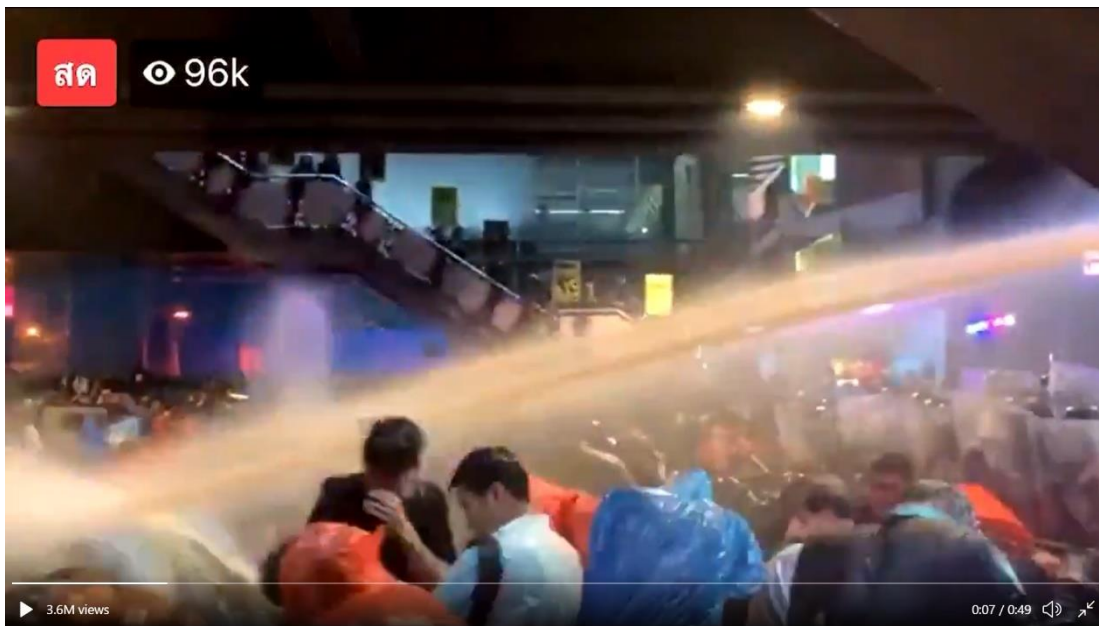
👁️ ↑ ผู้ชุมนุมผลักตำรวจที่ใช้ชุดปราบจลาจล (16 ตุลาคม 2563). ©ข่าวสด

เมื่อเวลา 18.37 น. ตำรวจประกาศว่าจะใช้เครื่องฉีดน้ำแรงดันสูง ประมาณสามนาทีกหลังจากนั้นในเวลา 18.40 น. รถฉีดน้ำที่จอดอยู่หลังแถวเจ้าหน้าที่ควบคุมฝูงชนได้เริ่มฉีดน้ำเข้าหาผู้ชุมนุม ทั้งเป็นน้ำที่ไม่มีสีและมีสีฟ้า มีผู้ชุมนุมประมาณ 500 คนยืนอยู่บนถนน ผู้ชุมนุมเหล่านี้ถูกขนานด้วยรั้วจึงไม่สามารถวิ่งหนีจากกระแสน้ำที่ฉีดได้ ทางแอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนลเห็นว่าระยะเวลาสามนาทีระหว่างการประกาศเตือนกับการฉีดน้ำแรงดันสูงไม่เพียงพอให้ผู้ชุมนุมออกจากบริเวณดังกล่าวได้ทัน อีกทั้งทางแอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนลพบว่าผู้ชุมนุม

³⁹ จำนวนผู้ชุมนุมในการชุมนุมแต่ละครั้งเป็นตัวเลขประมาณของผู้สังเกตการณ์ของแอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล จำนวนผู้ชุมนุมมีความแตกต่างกันในสื่อต่างๆ เนื่องจากความยากลำบากในการนับจำนวนฝูงชนขนาดใหญ่ในพื้นที่เปิดโล่ง โดยที่ผู้ชุมนุมสามารถเดินทางเข้าออกการชุมนุมได้อย่างอิสระ

ไม่สามารถออกจากบริเวณนั้นได้เพราะทางออกต่างๆ ถูกรั้วปิดกั้นอยู่ด้วย

หลังจากนั้น ตำรวจพร้อมไล่ได้กระชับพื้นที่เข้าหาผู้ชุมนุมที่อยู่บริเวณแนวสิ่งกีดขวาง ผู้หญิงไม่ทราบชื่อคนหนึ่งที่อยู่ด้านข้างของกลุ่มผู้ชุมนุมตะโกนซ้ำๆ ว่า “อย่าทำอะไรพวกเราเลย” แต่รถฉีดน้ำสามคันกลับเล็งมาที่ผู้ชุมนุมและฉีดน้ำแรงดันสูงใส่ผู้ชุมนุม รวมไปถึงสื่อมวลชนที่สวมปลอกแขนสื่อซึ่งยืนอยู่บนฟุตบาทใกล้ๆ ก็โดนกระแสน้ำจากการฉีดน้ำแรงดันสูง มีการเล็งไปที่ศีรษะและลำตัวส่วนบนของผู้ชุมนุม จนผู้ชุมนุมถอยออกจากแนวสิ่งกีดขวางไปตั้งหลักที่แยกปทุมวัน

↑ ตำรวจฉีดน้ำแรงดันสูงใส่ผู้ชุมนุม (16 ตุลาคม 2563) ©ข่าวสด

รถฉีดน้ำยังคงฉีดทั้งน้ำที่ไม่มีสีและน้ำที่มีสีฟ้าซ้ำอีกหลายรอบเพื่อสลายการชุมนุมของผู้ชุมนุมที่ยืนอยู่บนถนนและบนสกายวอล์คเหนือแยกปทุมวัน จนถึงประมาณห้าทุ่ม มีรถฉีดน้ำมาเพิ่มอีก เจ้าหน้าที่สั่งให้ผู้ชุมนุมออกไปจากบริเวณพื้นที่ชุมนุมและเตือนว่า “ตอนนี้ยังฉีดน้ำเบาๆ แต่เดี๋ยวจะฉีดแรงกว่านี้”⁴⁰ ทั้งนี้ผู้สังเกตการณ์พบว่าความดันของน้ำไม่ได้เบาอย่างที่เจ้าหน้าที่กล่าวอ้าง แต่แรงพอที่จะทำให้คนที่ยืนอยู่ล้มลงได้

ผู้สังเกตการณ์ของแอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนลที่อยู่ในสถานที่เกิดเหตุพบว่า น้ำจากรถฉีดน้ำแรงดันสูงพุ่งเป็นละอองเมื่อตกถึงพื้นและมีกลิ่นเหมือนกรด นอกจากนี้ยังสังเกตเห็นเจ้าหน้าที่ควบคุมฝูงชนสองนายของเหล่าวิชีน้ำตาสที่มีป้ายติดข้างตัวว่า “ตำรวจ” ประมาณ

⁴⁰ รายงานสถานการณ์, “#16ตุลาไปแยกปทุมวัน”, Mob data Thailand, <https://www.mobdatathailand.org/case-file/1602951730403/>

สองแกลลอนลงไปในถังของรถฉีดน้ำคันหนึ่ง ผู้ให้สัมภาษณ์หลายคนรวมถึงการีตอาสา
คนหนึ่งเล่าว่า “รู้สึกหายใจไม่ออก คันยิบแล้วแสบมาก ปวดแสบปวดร้อน พอล้างแล้วอาการ
หายไป น้ำตาไหลหน้าแดง” หลังสัมผัสกับน้ำทั้งที่ไม่มีสีและมีสีฟ้า⁴¹

เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม 2563 การชุมนุมเกิดขึ้นภายใต้การประกาศ “สถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความ
ร้ายแรง”⁴² ซึ่งพลเอกประยุทธ์ประกาศในวันก่อนหน้าภายใต้มาตรา 11 ของ พ.ร.ก.
ฉุกเฉิน ก่อนการชุมนุม พล.ต.ต.ยิ่งยศ เทพจำนงค์ โฆษกสำนักงานตำรวจแห่งชาติ
ได้ประกาศเตือนว่า “การรวมตัวกันเพื่อชุมนุมทางการเมือง... นำไปสู่เหตุการณ์ร้ายแรง เป็น
การทำผิดกฎหมาย”⁴³ ส่วนรองโฆษก พ.ต.อ.กฤษณะ พัฒนเจริญกล่าวภายหลังว่า “เพื่อให้
สถานการณ์กลับสู่ความปกติสุขโดยเร็ว ทางกองอำนวยการร่วมแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉินที่มี
ความร้ายแรง (กอร.จ.) จึงขอให้ผู้ที่มาชุมนุม... ให้ยุติการชุมนุม ณ บัดนี้ หากยังฝ่าฝืน
เจ้าหน้าที่มีความจำเป็นต้องบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องในทุกมิติ”⁴⁴

#ราษฎรสาส์น

เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2563 ผู้ชุมนุมหลายพันคนเดินขบวนโดยสงบจากอนุสาวรีย์
ประชาธิปไตย บนถนนราชดำเนินไปยังสำนักพระราชวังที่ตั้งอยู่ในพระบรมมหาราชวัง
ใจกลางกรุงเทพมหานคร ผู้ชุมนุมต้องการยื่นฎีกาเพื่อเรียกร้องให้พระมหากษัตริย์ใช้อำนาจ
อย่างสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญและการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ระหว่างการ
เดินขบวนครั้งนี้ พ.ต.อ.สนอง แสงมณี ผู้กำกับสถานีตำรวจนครบาล (สน.) ชนะสงคราม
ประกาศจากรถขยายเสียงว่า ขบวนของผู้ชุมนุมกำลังจะเข้าสู่รัศมี 150 เมตรจากเขต
พระราชฐาน ซึ่งละเมิด พ.ร.บ.ชุมนุมที่ห้ามการชุมนุม “ในรัศมีหนึ่งร้อยห้าสิบเมตรจาก
พระบรมมหาราชวัง พระราชวัง วังของพระราชทายาทหรือของพระบรมวงศ์ตั้งแต่สมเด็จพระ
เจ้าฟ้าขึ้นไป พระราชินีเวศน์ พระตำหนัก...”⁴⁵ พ.ต.อ.สนองจึงขอให้ผู้ชุมนุมเดินขบวนกลับไป
ยังจุดตั้งต้นที่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย

แต่ผู้ชุมนุมยังเดินขบวนต่อไปจนถึงทางทิศใต้ของอาคารศาลฎีกาซึ่งมีสิ่งกีดขวาง เช่น รถเมล์
ริ้วลวดหนาม และแผงคอนกรีตที่เจ้าหน้าที่นำมาตั้งขวางไว้ นอกจากนี้ ในพื้นที่ระหว่าง

⁴¹ ให้สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์, มกราคม 2564

⁴² ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรงในเขตท้องที่กรุงเทพมหานคร วันที่ 15 ตุลาคม 2563 และประกาศเรื่องยกเลิกประกาศ
สถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรงในเขตท้องที่กรุงเทพมหานคร วันที่ 22 ตุลาคม 2563

⁴³ “กอร.จ. แถลงสถานการณ์การชุมนุม จากสำนักงานตำรวจแห่งชาติ วันที่ 16 ตุลาคม 2563”, *News NBT*, 16 ตุลาคม 2563,
<https://www.youtube.com/watch?v=LFyyEw4Pdql>

⁴⁴ “กอร.จ. แถลงสถานการณ์การชุมนุม จากสำนักงานตำรวจแห่งชาติ วันที่ 16 ตุลาคม 2563”, *News NBT*, 16 ตุลาคม 2563,
<https://www.youtube.com/watch?v=4VGmxfmDWEU>

⁴⁵ มาตรา 7 ของพ.ร.บ.ชุมนุม

ผู้ชุมนุมกับเขตพระราชฐานที่ตั้งอยู่ของพระบรมมหาราชวัง ยังมีเจ้าหน้าที่ควบคุมฝูงชนหลายร้อยนายถือโล่ สวมหมวกกันน็อก ยืนอยู่ซ้อนกันหลายแถวด้านหน้ารถฉีดน้ำแรงดันสูงที่เรียงรายอยู่

ผู้ชุมนุมกลุ่มหนึ่งพยายามจะเอาสิ่งกีดขวางออก แต่ถูกตำรวจเตือนไม่ให้กระทำ เพราะผิดกฎหมาย ผู้สังเกตการณ์ของแอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ไม่พบการกระทำความรุนแรงหรือเป็นอันตรายใดๆ โดยผู้ชุมนุม ทั้งนี้ **นายปิยรัฐ จงเทพ (หรือโตโต้)** การ์ดอาสาจากกลุ่ม WeVolunteer ที่อยู่แนวหน้าของกลุ่มผู้ชุมนุมอธิบายว่า ในระหว่างการเจรจาระหว่างตำรวจกับการ์ดอาสา “มีการยั่วยุระหว่างผู้ชุมนุม ยังไม่มีเหตุการณ์ขว้างปา”⁴⁶ ทั้งนี้ทางแอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนลขอเน้นย้ำว่าการด่าทอไม่สามารถถือเป็นความรุนแรงได้ เพราะไม่มีการใช้กำลังทางกายภาพที่อาจทำให้เกิดการบาดเจ็บหรือถึงแก่ชีวิตต่อผู้อื่น⁴⁷

เมื่อเวลา 18:37 น. ตำรวจเริ่มฉีดน้ำที่ไม่มีสีด้วยแรงดันสูงจากรถฉีดน้ำคันหนึ่งที่ขับมาด้วยรถเมล์สองคัน โดยฉีดน้ำพุ่งขึ้นข้ามสิ่งกีดขวางเพื่อให้เกิดความโศกเศร้าใส่ผู้ชุมนุมและสื่อมวลชนอย่างไม่เลือกเป้าหมาย คลิปวิดีโอที่แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนลได้ทำการตรวจสอบแล้ว ชี้ให้เห็นว่ากระแสน้ำดังกล่าวพุ่งไกลประมาณ 140 เมตรจากรถฉีดน้ำ ปิยรัฐ จงเทพ จำได้ว่าผู้ชุมนุมยังไม่ได้เอาสิ่งกีดขวางออกตอนที่รถฉีดน้ำเริ่มฉีดน้ำแรงดันสูง เขากล่าวว่า “มีผู้ชุมนุมเข้าไปชิดแนวลวดหนามมากขึ้น เจ้าหน้าที่ตำรวจประกาศให้ถอย (ด้วยรถเครื่องเสียง) มีคนถอยมั่งไม่ถอยมั่ง เป็น organic mob ไม่มีเครื่องเสียงไม่มีแกนนำ ตำรวจก็ฉีดน้ำออกมา”⁴⁸

นักกิจกรรม การ์ดอาสา และผู้สังเกตการณ์ที่เห็นเหตุการณ์นี้กล่าวว่าตำรวจไม่ได้มีการเตือนก่อนที่จะใช้เครื่องฉีดน้ำแต่เริ่มเตือนหลังจากเริ่มฉีดน้ำแล้วเท่านั้น⁴⁹ ทั้งนี้ ตำรวจอ้างว่าได้เตือนผู้ชุมนุมหลายครั้งไม่ให้ฝ่าแนวกั้นหรือสิ่งกีดขวาง⁵⁰ คลิปวิดีโอที่แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ทำการตรวจสอบไม่สามารถให้ข้อสรุปได้อย่างแน่ชัดต่อเรื่องนี้ แต่ยืนยันได้ว่าการเดินขบวนครั้งนั้นมีการใช้เสียงที่ดังมากจนอาจไม่ได้ยินเสียงประกาศของเจ้าหน้าที่ ทั้งนี้มาตรฐานระหว่างประเทศกำหนดว่าเมื่อใดก็ตามที่มีเหตุให้ใช้กำลังโดยชอบธรรม เจ้าหน้าที่จะต้องเตือนอย่างชัดเจนให้ผู้ชุมนุมได้ยิน ตลอดจนให้ผู้ชุมนุมมีเวลาในการปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าหน้าที่ก่อนที่จะเริ่มใช้กำลัง⁵¹

⁴⁶ ให้สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์, มกราคม 2564

⁴⁷ ความเห็นทั่วไปที่ 37, สิทธิในเสรีภาพในการชุมนุม (ตาข้อ 21 ICCPR) UN Doc. CCPR/C/GC/R.37 ย่อหน้า 15

⁴⁸ ให้สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์, มกราคม 2564

⁴⁹ ให้สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์, ธันวาคม 2563 และมกราคม 2564

⁵⁰ “18.47 น. ตำรวจประกาศขอไทยกลุ่มผู้ชุมนุม (8 พ.ย. 63)”, *ไทยพีบีเอส*, <https://www.youtube.com/watch?v=PkvstOoDUHM>

⁵¹ ความเห็นทั่วไปที่ 37, ย่อหน้า 78

Ⓢ ↑ ตำรวจฉีดน้ำแรงดันสูงใส่ผู้ชุมนุมโดยไม่เตือนให้ได้ยินก่อน (8 พฤศจิกายน 2563) © Khaosod English

นักกิจกรรมอายุ 27 ปีคนหนึ่งที่อยู่ส่วนหน้าของขบวนผู้ชุมนุมเล่าว่า มีนักข่าวและผู้ชุมนุมจำนวนมากล้มลง ได้รับบาดเจ็บและทรัพย์สินเสียหาย เขาเล่าว่า “นักข่าวตั้งตัวไม่ทันก็ฉีดยออกมาเลย นักข่าวหลายคนหลบไม่ทัน โดนกล้อง เห็นเพื่อนกระเด็นล้มอยู่ข้าง ๆ”⁵²

ผู้บัญชาการตำรวจนครบาล **พล.ต.ท. ภาณุพงศ์ พงษ์ภมรา** กล่าวขอโทษผู้ชุมนุมผ่านรถขยายเสียง โดยกล่าวว่าที่มีการฉีดน้ำเพื่อลดความรุนแรงของสถานการณ์ เจ้าหน้าที่กลัวว่าความรุนแรงจะทำให้เกิดอันตรายแก่ประชาชน⁵³ ส่วน **คุณอังคณา นีละไพจิตร** อดีตกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ให้สัมภาษณ์กับแอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนลว่า “ผู้บัญชาการเหตุการณ์ (พล.ต.ท. ภาณุพงศ์ พงษ์ภมรา) มาขอโทษทีหลังเรื่องที่เขาสั่งฉีดน้ำ เขาบอกพลาด... แต่วันต่อมาก็ไม่มีการขอโทษ”⁵⁴

พ.ต.อ.กฤษณะ พัฒนเจริญ รองโฆษกสำนักงานตำรวจแห่งชาติกล่าวในงานแถลงข่าวหลังการชุมนุมว่า “ผู้ชุมนุมพยายามเอาสิ่งกีดขวางของตำรวจออก” และยังอ้างว่าเจ้าหน้าที่พยายามแจ้งผู้ชุมนุมแล้วหลายครั้งว่าเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย เพราะกำลังลุกล้ำเข้าไปในพื้นที่หวงห้าม (ภายใต้พ.ร.บ.ชุมนุม) และอาจทำให้ทรัพย์สินสมบัติของชาติเสียหาย” นอกจากนี้ยังอ้างว่ามีการใช้เครื่องฉีดน้ำแรงดันสูงภายหลังจากที่เจ้าหน้าที่ได้เตือนผู้ชุมนุม

⁵² ให้สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์, มกราคม 2564

⁵³ “21:00 น. แถลงข่าวสำนักงานตำรวจนครบาล”, ไทยพีบีเอส

https://www.facebook.com/watch/live/?v=2774894136163691&ref=watch_permalink&t=5

⁵⁴ ให้สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์, มกราคม 2564

แล้วหลายครั้งให้ตอยออกจากระยะ 150 เมตรจากเขตพระราชฐาน⁵⁵ และยังคงกล่าวอีกว่า ผู้ชุมนุมไม่ได้แจ้งการชุมนุมล่วงหน้า 24 ชั่วโมง⁵⁶

#บ๊อบ17พฤศจิกายน #กูสั่งให้มึงอยู่ใต้รัฐธรรมนูญ

เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2563 ผู้ชุมนุมหลายพันคนได้รวมตัวกันโดยสงบที่แยกเกียกกาย และหน้าตึกบุญรอดบริวเวอรี่ ซึ่งขนานถนนสามเสนที่อาคารรัฐสภาตั้งอยู่ ผู้ชุมนุมเรียกร้องให้มีการปฏิรูปสถาบันพระมหากษัตริย์และแก้ไขรัฐธรรมนูญ ผู้สังเกตการณ์ของแอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนลได้พบเห็นและบันทึกหลักฐานว่าตำรวจได้มีการฉีดน้ำแรงดันสูงโดยมีชอบ ทั้งที่ไม่มีสีและมีสีม่วงใส่ผู้ชุมนุมโดยสงบในมุมต่ำและระยะประชิด ซึ่งสอดคล้องกับคลิปวิดีโอที่ผ่านการตรวจสอบแล้ว

หน้าอาคารบุญรอดบริวเวอรี่ ทางทิศใต้ของอาคารรัฐสภา ผู้ชุมนุมต้องเผชิญกับสิ่งกีดขวาง ที่เจ้าหน้าที่นำมาตั้งขวางไว้ เช่น แผงลวดหนาม แผงคอนกรีตและรถเมล์ นอกจากนี้ ยังมีเจ้าหน้าที่ควบคุมฝูงชนในชุดปราบจลาจลยืนซ้อนกันหลายแถว รวมถึงรถฉีดน้ำสองคันที่คอยสกัดกั้นไม่ให้ผู้ชุมนุมเข้าถึงอาคารรัฐสภาได้

ก่อนถึงเวลาเริ่มการชุมนุม การ์ดอาสาสามถึงสี่คน ซึ่งสวมปลอกแขนระบุชัดเจนว่าเป็นการ์ดอาสา พยายามต่อรองกับเจ้าหน้าที่ควบคุมฝูงชนเพื่อเปิดทางให้ผู้ชุมนุมสามารถเดินไปยังหน้าอาคารรัฐสภา **ปียรัฐ จงเทพ** ซึ่งเป็นหนึ่งในการ์ดอาสาเล่าว่า แทบจะไม่ได้ยินเสียงตะโกนของตำรวจเลย เนื่องจากมีสิ่งกีดขวางกั้นอยู่ ดังนั้นการ์ดอาสาจึงพยายามขยับสิ่งกีดขวางออกเพื่อเปิดทางให้เข้าไปเจรจาได้ ปียรัฐเล่าว่า “พอการ์ดแต่ละแท่งปุนเขา (คฟ.) ก็ฉีดน้ำกันที่เขาประกาศก่อนว่าจะฉีดน้ำแต่ประกาศแล้วก็ฉีดเลย เราก็ไม่ทันตั้งตัว”⁵⁷ ผู้สังเกตการณ์ชุมนุมอายุ 64 ปีคนหนึ่งซึ่งถอยห่างออกมาจากสิ่งกีดขวางสิบเมตรเล่าว่า “เรายืนเจรจาอยู่ติด (แท่งปุน) ฝั่งเรามาก ตอนโดนฉีดน้ำรู้สึกเหมือนตัวจะปลิว เราเลยวิ่งหลบเข้ามาในซอย เพราะคิดว่าจะไม่มีเอฟเฟคมาก แต่มันน่าจะเป็นสารเคมีที่ฟุ้งกระจาย”⁵⁸

เมื่อเวลา 15:00 น. ที่แยกเกียกกายทางทิศเหนือของอาคารรัฐสภา ผู้ชุมนุมประมาณหนึ่งพันคนเริ่มรวมตัวกัน พยายามเอาแผงคอนกรีต ขยับรถเมล์และรถตู้ของตำรวจออกไป รวมถึงแผงลวดหนามที่ตำรวจเอามาทัน ผู้ชุมนุมพยายามเจรจาขอให้ตำรวจเอาสิ่งกีดขวางออก

⁵⁵ “21:00 น. แถลงข่าวสำนักงานตำรวจนครบาล”, ไทยพีบีเอส

https://www.facebook.com/watch/live/?v=2774894136163691&ref=watch_permalink&t=5

⁵⁶ “[LIVE] 12.35 น. ตำรวจแถลงข่าวเกี่ยวกับการชุมนุมช่วงเย็นวันนี้ (8 พ.ย. 63)”, ไทยพีบีเอส,

<https://www.youtube.com/watch?v=9kEWmcTBsWg>

⁵⁷ ให้สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์, มกราคม 2564

⁵⁸ ให้สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์, มกราคม 2564

แต่ตำรวจกลับประกาศว่าผู้ชุมนุมกำลังจะถูกล้ำเข้าในรัศมี 50 เมตรจากอาคารรัฐสภาซึ่ง
ฝ่าฝืน พ.ร.บ.ชุมนุม⁵⁹

↑ ตำรวจฉีดน้ำแรงดันสูงที่ปะปนเปื้อนสารเคมีที่มีความระคายเคืองไปยังผู้ชุมนุม (17 พฤศจิกายน 2563) ©The Standard

ผู้ชุมนุมที่อยู่ในเหตุการณ์จำนวนหนึ่งเล่าว่าตำรวจสลับฉีดน้ำที่มีสีม่วงกับน้ำที่ไม่มีสีใส่
ผู้ชุมนุม การ์ดอาสา สื่อมวลชนและผู้สังเกตการณ์ทั้งที่แยกแยกกายและหน้าอาคาร
บุญรอดบริวเวอรี่⁶⁰ ส่วนใหญ่เป็นการฉีดใส่ผู้ชุมนุมโดยตรงในระยะ 5-10 เมตร เข้าที่ศีรษะ
ลำตัวส่วนบนและส่วนล่าง ทำให้หลายคนล้มลง ผู้ชุมนุมที่หน้าอาคารบุญรอดบริวเวอรี่
ต้องเจอกับการฉีดน้ำแรงดันสูงหลายรอบ รอบละ 3 - 4 นาที ห่างกัน 10 - 20 นาที ในช่วง
ระหว่างเวลา 14.00 - 19.30 น. ส่วนผู้ชุมนุมที่อยู่แยกแยกกายต้องเจอกับการฉีดน้ำที่มี
ระยะเวลายาวกว่า แต่ก็โดนฉีดเข้าโดยตรงเหมือนกับที่หน้าอาคารบุญรอดบริวเวอรี่ ตลอด
เหตุการณ์ในวันนั้นมีการใช้น้ำผสมสารเคมีที่มีความระคายเคืองหรือสีในบางครั้ง

ผู้ชุมนุมอายุ 30 ปีคนหนึ่งซึ่งยืนอยู่ด้านหน้าของกลุ่มผู้ชุมนุมใกล้อาคารบุญรอดบริวเวอรี่
เล่าว่า

“เจ้าหน้าที่เดิมสารในถังน้ำทุกชั่วโมง ผมเห็นเขาเทสารเคมีใส่รดน้ำ เขาเทถังน้ำมันที่เป็น
แกลอนใหญ่ สูงประมาณ 1 เมตรเทใส่รดน้ำไปเลย เขาไม่ได้ตวง ไม่มีมาตรฐานในการผสม
ลงไป เขาเทเลยตามอารมณ์ ไม่ได้มีการตวง เรารับรู้ได้ว่ารอบไหนที่ใส่สารเคมีเยอะมาก
เพราะแสบมาก แสบยับยั้ง ยิ่งช่วงดึกๆ ยิ่งผสมแรงขึ้นเรื่อยๆ จะแสบมาก ผมคิดว่าน้ำยามี

⁵⁹ รายงานสถานการณ์, “#มือ17พฤศจิกา : #กูสั่งให้มึงอยู่ใต้รัฐธรรมนูญ”, Mob Data Thailand,
<https://www.mobdatathailand.org/case-file/1605628545558>

⁶⁰ ให้สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์, ธันวาคม 2563 และมกราคม 2564

หลายตัวแบ่ง ไม่ใช่แค่ตัวเดียว”⁶¹

👁️ ↓เจ้าหน้าที่ของเหลวในรถฉีดน้ำ โดยผู้ให้สัมภาษณ์ระบุว่าของเหลวคือสารเคมีที่มีระคายเคือง ©The Standard

นักกิจกรรมอายุ 28 ปีคนหนึ่งซึ่งยืนอยู่ด้านหน้าของกลุ่มผู้ชุมนุมที่อาคารบุญรอดบริวเวอรี่ กล่าวกับแอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนลว่า “คนที่โดนฉีด (น้ำ) ข้างผมมีคนหนึ่งที่โดนฉีดจนตัว กระเด็นแล้วหัวกระแทกกับพื้น แล้วมีเลือดออกบริเวณศีรษะ นำส่งโรงพยาบาลเย็บประมาณ 3-4 เข็ม”⁶² หนึ่งในการ์ดอาสาที่อยู่ใกล้กับแผงคอนกรีตเล่าว่า เขาวางโทรศัพท์ลงบนแผง คอนกรีตที่ล้มลงแล้วตามตำรวจว่า “เรายังไม่ได้ทำอะไรเลย ทางคุณก็มาฉีดน้ำใส่เรา”⁶³ “(เจ้าหน้าที่ที่ขี่เป้าทิศทางยิง) สั่งทางโทรศัพท์ว่าให้ยิงไปที่โทรศัพท์ (ของผม) ยิงโดนโทรศัพท์ กระเด็นจนแตกกระจายเลย”

การ์ดอาสาอีกคนหนึ่งเล่าถึงสถานการณ์ในวันนั้นว่า “ไม่มีทางให้หนี ฟังหนึ่งค่ายทหาร อีกฟัง เป็นบริษัทบุญรอด มีแก๊สน้ำตาไปตกแถวบ้านชาวบ้าน เห็นแก๊สน้ำตาตกนับลูกไม่ถ้วน บาง ลูกก็ตกตรงหน้าผม”⁶⁴

ผู้สังเกตการณ์ของแอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนลยังได้พบเห็นและบันทึกหลักฐานว่า เจ้าหน้าที่ ควบคุมฝูงชนได้ยิงกระสุนแก๊สน้ำตาใส่ผู้ชุมนุมทั้งสองจุดคือแยกเตี้ยกกายและหน้าอาคาร

⁶¹ ให้สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์, มกราคม 2564

⁶² ให้สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์, มกราคม 2564

⁶³ ให้สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์, มกราคม 2564

⁶⁴ ให้สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์, มกราคม 2564

บุญรอดบริวเวอรี่⁶⁵ กระสุนแก๊สน้ำตาจำนวนหนึ่งที่ถูกพบตกอยู่บนพื้นห่างจากแถวตำรวจไม่กี่เมตร และยังมีช่วงเวลานึงในตอนคำที่ถนนหน้าอาคารบุญรอดบริวเวอรี่กับแยกเกียกกายเต็มไปด้วยควันของแก๊สน้ำตา ทั้งนี้ทางแอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนลไม่สามารถระบุจำนวนกระสุนแก๊สน้ำตาทั้งหมดที่ถูกใช้ในเหตุการณ์นี้ได้ แต่จากที่ผู้สังเกตการณ์ได้เห็นและยืนยันโดยคลิปวิดีโอและหลักฐานภาพถ่าย พบว่ามีมากกว่า 20 อัน

ระหว่างการชุมนุมเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2563 เจ้าหน้าที่ถืออาวุธที่ผู้ให้สัมภาษณ์ระบุว่าเป็นปืนยิงแก๊สน้ำตากระป๋อง

จากการแถลงข่าวของตำรวจในวันที่ 24 พฤศจิกายน 2563 **นายธนวุฒิ ตรงวานิชนาม** ตัวแทนบริษัทจีโนมอเตอร์ ซึ่งขายรถฉีดน้ำแรงดันสูงให้กับทางการไทย⁶⁶ อ้างว่า “รถบรรทุกนี้เป็นรุ่นเดียวกับที่สหประชาชาติใช้”⁶⁷ และยังอธิบายว่ารถบรรทุกนี้มีถังแยกสำหรับเติมน้ำ โพลัม CS (สาร 2-chlorobenzylidene malononitrile ซึ่งเป็นผงขนาดจิ๋วหรืออนุภาค CS ที่ผลิตด้วยไฟโรเทคนิคมีผลให้เกิดการระคายเคืองต่อตา ปอด ผิวหนัง และเยื่อผิวหนังบริเวณจมูก)⁶⁸ แก๊สและสีย้อม โดยรถสามารถผสมสารต่างๆ เข้าไปในน้ำได้ที่สัดส่วน 3% 6% หรือ 9% ในระหว่างการฉีด ไม่ใช่เติมเข้าไปในถังน้ำโดยตรง ทั้งนี้ทางแอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล

⁶⁵ รายงานสถานการณ์, “#มือ17พฤศจิกา : #กูสั่งให้นั่งอยู่ใต้รัฐธรรมนูญ” Mob Data Thailand, <https://www.mobdatathailand.org/case-file/1605628545558>

⁶⁶ “Police buy first anti-riot truck from S. Korea,” *บางกอกโพสต์*, 30 มีนาคม 2555, <https://www.bangkokpost.com/thailand/politics/286608/police-buy-first-anti-riot-truck-from-s-korea> โปรดดู “JINO MOTORS – Company Introduction Video,” JINO MOTORS, 29 เมษายน 2563, <https://www.youtube.com/watch?v=opZwARN6nxk&t=107s>.

⁶⁷ “ตำรวจแถลงผลตรวจสารเคมีผสมน้ำควบคุมฝูงชน ยันไม่อันตราย ได้มาตรฐานระดับโลก”, *TERO NEWS*, 25 พฤศจิกายน 2563, https://www.youtube.com/watch?v=l_eomzDnz7M

⁶⁸ แอมเนสตี้ แอนเตอร์เนชั่นแนล, *แก๊สน้ำตา: การสืบสวน*, <http://teargas.amnesty.org/#how-it-works>

ไม่สามารถยืนยันระดับความเป็นพิษของน้ำที่ถูกจัดออกมาจากรดฉีดน้ำแรงดันสูงเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2563 ได้และไม่สามารถยืนยันได้ว่าสารเคมีที่ถูกเทลงไปในถังนั้น แยกต่างหากจากดักน้ำหรือไม่

ผู้ให้สัมภาษณ์ 15 รายที่โดนแก๊สน้ำตาหรือถูกฉีดด้วยน้ำแรงดันสูงผสมสารเคมีที่มีความระคายเคืองเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2563 รายงานว่ามีอาการแสบร้อนที่จมูก คอ ปวด และใบหน้า นอกจากนี้ยังรายงานอีกว่า มีอาการหายใจลำบากและเลือดกำเดาไหล บางคนรายงานว่า มีผื่นแดง แสบคันและระคายเคืองผิวหนัง ผู้ชุมนุมอายุ 25 ปีรายหนึ่งที่ถูกฉีดด้วยน้ำแรงดันสูงถึงสามครั้งและสุดตมโอที่พุ่งจากพื้นกล่าวว่า “แสบจมูก แสบคอ แสบที่ปอดไปหมด”⁶⁹

แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนลได้สัมภาษณ์ผู้ที่อยู่ในพื้นที่การชุมนุมเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน ในช่วงเวลาที่เลื่อมซ้อนกันสามราย พวกเขาบอกว่าเจ้าหน้าที่ควบคุมฝูงชนประกาศซ้ำๆ ผ่านวิทยุว่าผู้ชุมนุมกำลัง “ก่อให้เกิดความรุนแรง” และ “ละเมิดกฎหมาย” ดำรงประกาศผ่านวิทยุให้ผู้ชุมนุม “โปรดหยุดสร้างความวุ่นวาย”⁷⁰ ผู้ให้สัมภาษณ์คนอื่นๆ หลายราย รายงานว่าก่อนที่จะฉีดน้ำแรงดันสูง ผู้ชุมนุมบางคนด่าทอ ยั่วเย้า หรือโยนระเบิดควันและขวดพลาสติกใส่เจ้าหน้าที่ควบคุมฝูงชนด้วย อย่างไรก็ตาม ผู้ชุมนุมส่วนใหญ่ทั้งที่แยกแยกกายและหน้าอาคารบุญรอดบริวเวอรี่เพียงแค่นั่งชุมนุมเพื่อหลบหลีกการถูกฉีดน้ำและกระสุนแก๊สน้ำตาเท่านั้น

คุณอังคณา นีละไพจิตรเล่าว่า ตอนแรกคิดว่าวันนั้นตำรวจจะไม่ฉีดน้ำ “เพราะไม่มีคนเลย” และกล่าวว่า “จะสลายการชุมนุมทำไมในเมื่อมันยังไม่มีการชุมนุมเลย การชุมนุมนัดบ่ายสาม มันเพิ่งสองโมงเศษๆ จะฉีดน้ำทำไม”⁷¹

พ.ต.อ.กฤษณะอ้างว่าตำรวจฉีดน้ำแรงดันสูงผสมสารเคมีที่มีความระคายเคือง “เพื่อเตือนผู้ชุมนุมและเพื่อควบคุมสถานที่”⁷² และยังอ้างว่าผู้ชุมนุมฝ่าฝืน พ.ร.บ.ชุมนุม เพราะไม่ได้แจ้งการชุมนุมล่วงหน้า 24 ชั่วโมงและทำการชุมนุมในรัศมี 50 เมตรจากอาคารรัฐสภา⁷³

การชุมนุมใดภายในเขตอาคารรัฐสภาหรือภายในรัศมี 50 เมตรจากอาคารรัฐสภาเป็นการ

⁶⁹ ให้สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์, ธันวาคม 2563

⁷⁰ ให้สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์, ธันวาคม 2563 และมกราคม 2564

⁷¹ ให้สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์, มกราคม 2564

⁷² “ทีมโฆษกตำรวจแถลงข่าว กรณีสลาย #ม็อบ17พฤศจิกา หน้ารัฐสภา”, วอยซ์ทีวี, 18 พฤศจิกายน 2563, <https://www.youtube.com/watch?v=4q7WYt1tGdI> และ ““ตำรวจ” ได้กลับน้ำผสมสารเคมี #ม็อบ17พฤศจิกา”, ไทยพีบีเอส, 24 พฤศจิกายน 2563 <https://news.thaipbs.or.th/content/298621>

⁷³ ““ตำรวจ” ได้กลับน้ำผสมสารเคมี #ม็อบ17พฤศจิกา”, ไทยพีบีเอส, 24 พฤศจิกายน 2563

<https://news.thaipbs.or.th/content/298621>

ฝ่าฝืนมาตรา 7 ของ พ.ร.บ.ชุมนุม⁷⁴ **พล.ต.ต. ยี่ยมยศ เทพจำนงค์** โฆษกสำนักงานตำรวจแห่งชาติอ้างว่าการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจในวันนั้นเป็นไปเพื่อ “รักษากฎหมายและความสงบเรียบร้อย”⁷⁵

ยิ่งไปกว่านั้น **พ.ต.อ.กฤษณะ**ยังอ้างว่า “รถตู้ของตำรวจได้รับความเสียหายจากการโดนทุบและทรัพย์สินมีค่าของตำรวจถูกขโมย”⁷⁶ มีการกล่าวอ้างว่าผู้ชุมนุมเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2563 ยึดรถเมล์ที่แยกเกียกกายและใช้สีฟันข้อความบนรถตู้ของตำรวจและรถเมล์ ทั้งนี้ จากคลิปวิดีโอและภาพถ่ายที่แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนลได้ตรวจสอบแสดงให้เห็นว่ามีหน้าต่างกระจกของรถถูกทุบแตกหรือร้าว รวมถึงกระจกของรถฉีดน้ำที่จอดทิ้งไว้กับรถบัสของตำรวจตระเวนชายแดน (ตชด.) คันหนึ่ง มีรถตู้และรถบัสของตำรวจโดนพ่นสี⁷⁷

Ⓢ ↓ รถตู้ตำรวจซึ่งถูกอ้างว่าผู้ชุมนุมพ่นสีใส่ระหว่างการชุมนุมเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2563

แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนลยังว่าทรัพย์สินของตำรวจที่มีความเสียหาย ซึ่งเกิดขึ้นหลัง การฉีดน้ำครั้งแรกเมื่อเวลาประมาณ 15.00 น. ขณะที่ผู้ชุมนุมรวมตัวกันโดยสงบและพยายามเอาสิ่งกีดขวางออกไป เหตุการณ์ดังกล่าวไม่ใช่ภัยคุกคามอย่างเพียงพอที่ตำรวจจะถือเป็นเหตุให้ใช้กำลังได้ นอกจากนี้ ข้อค้นพบนี้ยังชี้ว่าการใช้กำลังโดยไม่จำเป็นและไม่ได้สัดส่วนของตำรวจน่าจะเป็นสาเหตุทำให้สถานการณ์ตึงเครียดมากขึ้น และบางครั้งอาจเป็นตัวกระตุ้นให้

⁷⁴ มาตรา 7 ของ พ.ร.บ.ชุมนุม

⁷⁵ “ทีมโฆษกตำรวจแถลงข่าว กรณีสลาย #ม็อบ17พฤศจิกายน หน้ารัฐสภา”, วอยซ์ทีวี, 18 พฤศจิกายน 2563, <https://www.youtube.com/watch?v=4q7WYt1tGdI>

⁷⁶ อ้างแล้ว

⁷⁷ “ตำรวจตรวจสภาพรถควบคุมฝูงชน หลังได้รับความเสียหายจากเหตุการณ์ 17 พฤศจิกายน”, *The Standard*, 18 พฤศจิกายน 2563, <https://thestandard.co/police-check-up-water-gun-car/> และ “ชุมนุม 17 พฤศจิกายน”, *ไทยรัฐ*, <https://www.thairath.co.th/tags/ชุมนุม%2017%20พฤศจิกายน>

เกิดความรุนแรงเสียเอง

#ม็อบ28กุมภาพันธ์ #ม็อบไร้แกนนำ

เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2564 ผู้ชุมนุมมากกว่าสองพันคนภายใต้ชบวนการเคลื่อนไหวที่ไม่มีแกนนำชื่อ Restart Democracy (REDEM) ได้รวมตัวกันที่อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิและเมื่อเวลา 16.00 น. ผู้ชุมนุมเริ่มเดินขบวนไปยังกรมทหารราบที่ 1 มหาดเล็กราชวัลลภรักษาพระองค์ ซึ่งเป็นสถานที่พักของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา โดยวัตถุประสงค์ของการชุมนุมเพื่อเรียกร้องให้พลเอกประยุทธ์ลาออกจากการเป็นนายกรัฐมนตรี มีผู้ชุมนุมบางคนได้เรียกร้องประชาธิปไตยและความยุติธรรมให้กับประเทศเมียนมา หลังเกิดการรัฐประหารในเมียนมาเมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2564

เมื่อขบวนเดินทางมาถึงหน้ากรมทหารราบที่ 1 ผู้ชุมนุมต้องพบกับสิ่งกีดขวางความยาวประมาณ 600 เมตร ประกอบไปด้วยแผงลวดหนามและตู้คอนเทนเนอร์ที่ตำรวจนำมาตั้งขวางไว้ นอกจากนี้ยังมีเจ้าหน้าที่ควบคุมฝูงชนประมาณ 100 นายในชุดปราบจลาจลปิดทางเข้ากรมทหารราบที่ 1 โดยส่วนใหญ่เป็นเจ้าหน้าที่ตระเวนชายแดน สังเกตได้จากผ้าพันคอสีชมพูที่สวมอยู่ มีรถฉีดน้ำสองคันจอดอยู่หน้าปั๊มปตท. ทางทิศเหนือของกรมทหารราบ และมีตำรวจนอกเครื่องแบบอีกประมาณ 100 นายใส่หมวกกันน็อกสีขาวยืนอยู่หลังรถฉีดน้ำซึ่งภายหลังเดินเข้าไปในอาคารสโมสรกองทัพบกที่อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของกรมทหารราบ

เมื่อเวลาประมาณ 18.15 น. ผู้ชุมนุมมีความพยายามที่จะเคลื่อนย้ายตู้คอนเทนเนอร์ออกเจ้าหน้าที่ควบคุมฝูงชนและรถฉีดน้ำจึงเริ่มเคลื่อนออกมาจากโรงพยาบาลทหารผ่านศึก ซึ่งอยู่ทางตะวันตกเฉียงใต้ของประตูทางเข้าทางทิศใต้ของกรมทหารราบที่ 1 และจากสโมสรทหารบก

เมื่อเวลา 18.40 น. ตำรวจขอให้ผู้ชุมนุมยุติการชุมนุม โดยกล่าวว่าผู้ชุมนุมไม่ได้รับอนุญาตให้ชุมนุมในบริเวณดังกล่าว เนื่องจากกรมทหารราบที่ 1 อยู่ภายใต้พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์โดยตรง จึงถือเป็นเขตพระราชฐาน ผู้สังเกตการณ์ของแอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนลได้เห็นเหตุการณ์ที่เจ้าหน้าที่ตำรวจทำการฉีดน้ำแรงดันสูงและยิงกระสุนแก๊สน้ำตาใส่ผู้ชุมนุมที่อยู่ด้านหน้าของโรงพยาบาลทหารผ่านศึก

เมื่อเวลาประมาณ 20.10 น. ห่างจากประตูทางเข้าทางทิศเหนือ 100 เมตร ผู้ชุมนุมมีการผลักและเตะเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ถือโล่ เพื่อพยายามเดินฝ่าสิ่งกีดขวาง ผู้ชุมนุมบางคนขว้างขวดพลาสติกและขวดแก้วใส่ตำรวจจนเจ้าหน้าที่ตำรวจล่าถอยและประกาศว่าจะใช้เครื่องฉีดน้ำ

เมื่อเวลาประมาณ 20.19 น. เจ้าหน้าที่ที่ควบคุมฝูงชนเริ่มทำการฉีดน้ำใส่ร่างกายส่วนบนและส่วนล่างของผู้ชุมนุมในระยะห่างสี่เมตร เจ้าหน้าที่ที่ควบคุมฝูงชนยังได้ทำการยิงกระสุนแก๊สน้ำตาและระเบิดควันเข้าใส่ผู้ชุมนุมด้วย โดยระเบิดควันดังกล่าวจะมีการปล่อยควันเมื่อถูกสเปรย์ออกมา มีการพบระเบิดควัน CS ในบริเวณนั้น ทั้งนี้ทางแอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ไม่พบหลักฐานใดที่ระบุว่าตำรวจพยายามเจรจากับผู้ชุมนุมก่อนที่จะมีการใช้เครื่องฉีดน้ำแรงดันสูง แก๊สน้ำตาและระเบิดควัน

↑ ควันของแก๊สน้ำตาพุ่งในอากาศแม้ผู้ชุมนุมได้ออกจากพื้นที่ชุมนุมแล้วเมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2564. ©Thai Enquirer

หลังการชุมนุม **พ.ต.อ.กฤษณะ**ยืนยันว่ามีการใช้แก๊สน้ำตาเพื่อสลายผู้ชุมนุมที่ฝ่าฝืน พ.ร.ก.ฉุกเฉินจริง⁷⁸ และอ้างว่าผู้ชุมนุมในวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2564 ฝ่าฝืนการห้ามการชุมนุมภายใต้ข้อกำหนด 15 ซึ่งประกาศในวันที่ 25 ธันวาคม 2563 ซึ่งยังมีผลอยู่จนถึงปัจจุบัน

ผลจากสารเคมีที่มีความระคายเคือง

“เจ้าหน้าที่เขาพูดว่าพี่ไม่ได้อยากทำหรอก มันเป็นคำสั่ง ถ้าคุณไม่มีแม้แต่ความรู้สึกผิดชอบชั่วดีคุณก็สูญเสียความเป็นคนแล้วเหมือนกัน”

ผู้สังเกตการณ์อายุ 24 ปีคนหนึ่งทั้งหมดสติหลังจากสูดดมแก๊สน้ำตาเข้าไป

⁷⁸, “ยอมรับใช้ “แก๊สน้ำตา-กระสุนยาง” ตร.เจ็บ 16 นาย จับผู้ชุมนุม 22 คน,” *ไทยพีบีเอส*, 28 กุมภาพันธ์ 2564, <https://news.thaipbs.or.th/content/301950>

เมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน 2563 **พ.ต.ท.ชวลิต หรุ่นศิริ** ยืนยันกับคณะกรรมการการสาธารณสุขสภาว่าด้วยประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนว่า น้ำแรงดันสูงที่ฉีดในการชุมนุมเมื่อวันที่ 16 ตุลาคม 2563 ผสมสารเมธิลไวโอเลต 2B (สีย้อม) และแก๊สน้ำตา⁷⁹ ในขณะที่กำลังเขียนรายงานฉบับนี้ยังไม่มีรายงานยืนยันส่วนผสมทางเคมีของน้ำและแก๊สน้ำตาที่ถูกใช้ใน วันที่ 8 และ 17 พฤศจิกายน 2563 และวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2564

จากคำบอกเล่าของประจักษ์พยานและผู้เสียหายที่ได้รับบาดเจ็บหลังจากสัมผัสสารเคมีที่มีความระคายเคือง ทางแอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนลมีความกังวลเป็นอย่างยิ่งถึงปริมาณสารเคมีที่ถูกผสมในน้ำซึ่งเจ้าหน้าที่ตำรวจได้นำมาฉีดสลายการชุมนุมในวันที่ 16 ตุลาคมและ วันที่ 17 พฤศจิกายน 2563 การผสมสารเคมีที่มีความระคายเคืองเข้าไปในการฉีดน้ำแรงดันสูงเป็นประเด็นที่มีปัญหาอย่างมาก เพราะสารเคมีเหล่านี้อาจทำให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพในระยะยาว สารเคมีที่มีความระคายเคืองยังติดแน่นกับเสื้อผ้า ทำให้ต้องมีการสัมผัสเป็นเวลานาน เนื่องจากผู้ชุมนุมไม่สามารถถอดเสื้อผ้าออกได้ทันที

ผู้ให้สัมภาษณ์อย่างน้อย 18 ราย รายงานว่าได้รับบาดเจ็บหรือเห็นผู้อื่นได้รับบาดเจ็บจากการถูกฉีดน้ำแรงดันสูงหรือสูดดมสารเคมีที่ถูกเติมเข้าไปในน้ำที่ฉีด บางคนยังได้รับบาดเจ็บจากสารเคมีจากแก๊สน้ำตาหรือควันที่ระเหยขึ้นจากพื้น ผู้เสียหายที่มีการสัมผัสกับแก๊สน้ำตาหรือถูกฉีดด้วยน้ำแรงดันสูงรายงานว่ามีอาการไอ แสบคัน มีผื่นแดงที่ผิวหนังและตา มีแผลแสบไหม้จากสารเคมี หายใจไม่ออก ปวดแสบปวดร้อนที่จมูกปอดและผิวหนัง และเลือดกำเดาไหล

การ์ดอาสาที่อยู่ด้านหน้าของกลุ่มผู้ชุมนุมในวันที่ 17 พฤศจิกายน 2563 เล่าถึงอาการบาดเจ็บหลังจากที่ต้องทนกับการปะทะของน้ำแรงดันสูงและแก๊สน้ำตาเป็นเวลาหลายชั่วโมงว่า “ส่วนน้องจะมีแผลพุพองเป็นน้ำๆ แสบแดงทั่วตัวทั้งผิวหนัง เหมือนคนโดนไฟคลอก ผมหมดแรง อ่อนล้า เปียกโชกไปทั้งตัว ระบาย เจ็บ สะบักสะบอมจนชินชาไปหมด พอเข้ามาตัวแดงเห่อทั้งตัว มีอาการห่อของการแพ้เหมือนเราโดนไฟคลอกมา แดง ตึง แสบ เนื้อหนังเหมือนจะหลุดล่อน ผมลองเอานิ้วสเก็ดหนังบริเวณเนื้อสีแดงตรงแขน หนังก็หลุดไปเลย”⁸⁰

ผู้หญิงอายุ 64 ปีคนหนึ่งที่ถูกน้ำแรงดันสูงฉีดใส่ในขณะที่ยืนดูการชุมนุมวันที่ 17 พฤศจิกายน เล่าว่า “มีอาการแสบตา ตาบวม แสบจมูกขึ้นถึงไซนัสหน้าผาก แสบปอด ตอนเราโดนใหม่ๆ เราสั่งน้ำมูกเป็นเลือด”⁸¹

⁷⁹ “ตำรวจยอมรับใช้น้ำผสม “แก๊สน้ำตา” สลายชุมนุม #นิอบ16ตุลา,” *ไทยพีบีเอส*, 9 พฤศจิกายน 2563, <https://news.thaipbs.or.th/content/298183>

⁸⁰ ให้สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์, มกราคม 2564

⁸¹ ให้สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์, มกราคม 2564

ผู้สังเกตการณ์อายุ 24 ปีคนหนึ่งที่ยืนอยู่ใกล้แผงคอนกรีต เห็นกระสุนแก๊สน้ำตาที่ถูกยิงมา ตกตรงหน้าเธอ เธอเล่าถึงประสบการณ์นี้ว่า “มีแก๊สน้ำตาลอยมาเป็นลูก ตกลงพื้นแล้วควันขาวพุ่งขึ้น หนูไม่เคย ก็เลยไม่รู้วาคืออะไร นึกว่าเป็นระเบิดควัน ครั้งแรกที่โดนแสบเหมือนไฟไหม้ตรงหน้า ร้อนไปหมด หายใจไม่ออก เหมือนถ้าเราหายใจทางจมูกมันขึ้นสมอง ถ้าเราหายใจทางปากเหมือนมันลงไปปอด ทั้งไอทั้งอะไร แสบมาก น้ำตาไหลไปหมด พอลูกต่อมา หนูสุดเข้าไปเต็มปอด ตอนนั้นหน้ากากกันแก๊สช่วยอะไรไม่ได้ มันแสบมากแล้วหนูก็น็อกไปแล้ว รู้ตัวอีกทีที่โรงพยาบาล ได้ฉีดยาแก้ไอเจ็บไปเพราะเราจะอ้วกตลอด”⁸²

แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนลมีความเห็นว่าของเหลวที่ทำให้เกิดอาการแสบร้อนนี้มีระดับความเป็นพิษเกินกว่าระดับที่ยอมรับได้ การใช้สารเคมีที่มีความระคายเคืองใดก็ตามควรทำให้เกิดการระคายเคืองในระยะเวลาสั้นๆ และการระคายเคืองต้องหายไปอย่างรวดเร็วเมื่อไม่มีการสัมผัสอีกต่อไป พร้อมทั้งต้องไม่ก่อให้เกิดอาการแสบร้อนในภายหลัง

เนื่องจากลักษณะที่คาดเดาได้ยากของสารเคมีที่มีความระคายเคือง ทั้งเมื่อนำไปผสมน้ำที่ฉีดออกมาจากรถฉีดน้ำแรงดันสูง และเมื่อถูกยิงจากระยะไกล (เช่น แก๊สน้ำตา) จึงต้องใช้เฉพาะในสถานการณ์ที่มีความรุนแรงเป็นวงกว้างโดยเจ้าหน้าที่ที่ไม่สามารถควบคุมเหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นด้วยวิธีการอื่นได้เท่านั้น แต่ไม่ปรากฏความรุนแรงเช่นนี้ในเหตุการณ์การชุมนุมใดที่ได้วิเคราะห์เบื้องต้น เจ้าหน้าที่จึงไม่มีความจำเป็นโดยสิ้นเชิงในการใช้วิธีนี้ ดังนั้น การใช้แก๊สน้ำตาของเจ้าหน้าที่ไทยในการสลายการชุมนุมที่กล่าวถึงนี้จึงเป็นการปฏิบัติที่มิชอบ

การใช้กำลังเกินกว่าเหตุและการใช้กระบองโดยมิชอบของตำรวจต่อผู้ชุมนุม

“ผมก็บอกว่ายอมแล้ว ผมจะกลับแล้ว พยายามทำผมเลย ผมพอแล้ว
เขาเอามือล็อกแล้วใส่พลาสติกรัดข้อมือ แล้วกระตืบอีก
แล้วฟาดด้วยกระบองต่อ... จนมีนอกเครื่องแบบมาห้ามบอกว่าให้จับ
ไม่ได้ให้กระตืบ... นี่มันไม่ใช่การจับกุมแต่มันคือการทำร้ายร่างกายแล้ว”

คำบอกเล่าของผู้ชุมนุมอายุ 16 ปี ที่ถูกตำรวจควบคุมฝูงชนจับกุมในการชุมนุมวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2564

⁸² ให้สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์, มกราคม 2564

แอมเนสตี อินเตอร์เนชันแนลได้บันทึกหลักฐานและตรวจสอบคลิป์วิดีโอการใช้กำลังอย่างไม่จำเป็นและไม่ได้สัดส่วน รวมถึงการใช้กระบอกของเจ้าหน้าที่ควบคุมฝูงชนต่อผู้ชุมนุมในการชุมนุมวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2564

เมื่อเวลาประมาณ 18:30 น. ผู้ชุมนุมมีการตั้งวางสิ่งกีดขวางทางจราจรสองแนวห่างกัน 100 เมตรที่ทางเข้าทางทิศเหนือของกรมทหารราบที่ 1 เพื่อสร้างระยะห่างระหว่างกลุ่มผู้ชุมนุมกับเจ้าหน้าที่ควบคุมฝูงชน ผู้ชุมนุมอายุ 21 ปีรายหนึ่งอ้างว่าตำรวจบอกว่าจะไม่ใช้กำลัง “(ตำรวจชุดควบคุมฝูงชน)บอกให้ใจเย็นๆ เขาจะไม่ทำอะไร จะไม่ใช้ความรุนแรง”⁸³ หลังจากนั้น “หัวหน้าสั่งให้ (ตำรวจชุดควบคุมฝูงชน) เดินหน้า พอ (ตำรวจชุดควบคุมฝูงชน) ดันโล่เข้ามาจะเอาแง่ง แรงเต็มที่แล้วเขาวิ่งมาเพื่อจะจับผู้ชุมนุม” เขาเล่าถึงความรุนแรงที่เกิดขึ้นหลังจากนั้นว่า

“มีน้องคนหนึ่งหนีไม่ทัน น้องผู้ชายอายุ 17 ปี (ตำรวจชุดควบคุมฝูงชน) เลยเตะไปที่ท้องของน้อง คนที่ใส่หมวกเปเร้จับน้องได้แล้วก็ส่งให้คนที่ใส่ชุดเกราะ (ตำรวจชุดควบคุมฝูงชน) จับแขนน้องแล้วเตะเข้าที่ท้องแล้วน้องก็ล้ม พอล้มก็เตะเข้าที่หน้าอก พอน้องล้มก็ถูกกลืนเข้าไปในกลุ่ม (ตำรวจชุดควบคุมฝูงชน) เขาก็รุมกระแทกในนั้นเลย คนจะเข้าไปช่วยก็เข้าไปช่วยไม่ได้ เพราะเขาใช้ทั้งกระบอกกับสันโล่ข้างล่างกระแทกที่ท้องน้อง ใช้กระบอกและเท้าเตะ แล้วก็เอาเคเบิลผูก (ข้อมือ) ไว้”⁸⁴

นักกิจกรรมอายุ 16 ปีคนหนึ่งเล่าว่าถูกตำรวจซ้อมหลังตนมาถึงสถานที่ชุมนุมได้ไม่นานตอนประมาณสามทุ่ม “ผมโดน (ตำรวจชุดควบคุมฝูงชน) เป็นสิบคนเตะกรุบ ใช้กระบอก โล่ รองเท้าเตะ ฟาดกั๊งตัว ตั้งแต่หัวถึงเท้าเลย คือโดนกระแทก”⁸⁵

เขากล่าวว่าตำรวจไม่หยุดซ้อมแม้เขาจะถูกจับกุมตัวแล้ว “(ตำรวจชุดควบคุมฝูงชน) เอาเข้ากดหัว ตอนที่มัดมือผมไว้ข้างหลังแล้ว ยังใช้กระบอกฟาดกั๊งตัว ที่คอ ที่ซี่โครง กั๊งหัว กั๊งหลัง... จนมีนอกเครื่องแบบเข้ามาห้ามบอกว่าให้จับไม่ได้ให้กระแทก เขาใช้รองเท้าบูทคอมแบตเตะแล้วพูดว่ามึงทำเพื่อนกูทำไม เพื่อนมึงอยู่ไหน กูบอกให้มึงกลับทำไมไม่กลับ ผมก็บอกว่ายอมแล้วผมจะกลับแล้ว พี่อย่าทำผมเลย ผมพอแล้ว...เขาไม่ฟังผมเลย เขาเหมือนหลุดออกไปอีกทีหนึ่ง จะกระแทกอย่างเดียวเลย นี่มันไม่ใช่การจับกุมแต่มันคือการทำร้ายร่างกายแล้ว”⁸⁶

ผู้สังเกตการณ์คนหนึ่งของแอมเนสตี อินเตอร์เนชันแนลได้พบเห็นกลุ่มเจ้าหน้าที่ควบคุมฝูงชนประมาณเจ็ดนายใช้กำลังในการจับกุมผู้ชุมนุมที่อายุ 17 ปีคนหนึ่งจากห้องน้ำป๊อมน้ำมัน

⁸³ ให้สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์, กุมภาพันธ์ 2564

⁸⁴ ให้สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์, กุมภาพันธ์ 2564

⁸⁵ ให้สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์, กุมภาพันธ์ 2564

⁸⁶ ให้สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์, กุมภาพันธ์ 2564

เซลล์ที่อยู่ใกล้สถานที่ชุมนุม ตำรวจคนหนึ่งใช้เชือกมัดที่คอของผู้ชุมนุมในขณะที่ตนมัดมือของผู้ชุมนุมเพื่อจับกุม

👁️ ↓ เจ้าหน้าที่ตำรวจใช้เชือกมัดที่คอของผู้ชุมนุมขณะการจับกุมเมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2564. © กันต์ แสงทอง

การป้องกันผู้ชุมนุมจากความรุนแรงที่ก่อโดยบุคคลที่สาม

แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนลได้รวบรวมและตรวจสอบคลิปวิดีโอที่เป็นหลักฐานวิธีการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจเมื่อเกิดความขัดแย้งระหว่างผู้ชุมนุมกับบุคคลที่สาม

เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2563 ขบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มราษฎรที่มีเยาวชนเป็นแกนนำกับผู้ชุมนุมของกลุ่มไทยรักชาติที่ต่างมีกำหนดการในการรวมตัวกันบริเวณอาคารรัฐสภากรุงเทพมหานคร

คลิปวิดีโอที่ผ่านการตรวจสอบแล้วแสดงให้เห็นว่าเมื่อเวลาประมาณ 17:00 น. ผู้ชุมนุมกลุ่มราษฎรได้ฝ่าสิ่งกีดขวางที่ตำรวจตั้งขวางไว้จนสามารถเข้ามาถึงแยกเทียกกาย ในขณะนั้นรถฉีดน้ำหนึ่งคันในจำนวนสองคัน ที่ตำรวจใช้ควบคุมฝูงชนก็ได้ฝ่าก่อกองสิ่งกีดขวางที่ยังเหลือสำหรับกั้นผู้ชุมนุมทั้งสองกลุ่มออกจากกัน หลังจากนั้นผู้ชุมนุมของกลุ่มไทยรักชาติก็วิ่งเข้าไปหาผู้ชุมนุมกลุ่มราษฎร ทั้งสองกลุ่มเริ่มขว้างปาสิ่งของใส่กัน

ผู้ให้สัมภาษณ์กับแอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนลจำนวนสามรายได้เล่าถึงเหตุการณ์ดังกล่าวที่มีการเผชิญหน้ากันระหว่างผู้ชุมนุมทั้งสองกลุ่ม⁸⁷ การ์ดอาสาอายุ 32 ปีคนหนึ่งจากกลุ่ม

⁸⁷ บทสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์, พฤศจิกายนและธันวาคม 2563

พื้นเพื่อประชาธิปไตยซึ่งเป็นกลุ่มการ์ดอาสาที่ปกป้องผู้ชุมนุมกลุ่มเรียกร้องประชาธิปไตย เล่าถึงเหตุการณ์ว่า “มีพวกเสื้อเหลืองบางคน (จากกลุ่มไทยภักดี) ปาหิน ขวด M-150 กับอะไรไม่รู้ใส่พวกเรา เห็นบางคนที่อยู่แถวหน้าต้ออาวุธ พวกมัดกับไม้หน้าสาม”⁸⁸ คลิปวิดีโอจากเหตุการณ์นี้ที่ตรวจสอบแล้วแสดงให้เห็นว่ากลุ่มไทยภักดีมีการขว้างเก้าอี้ ทรายจากร และก่อนไม่ใส่ผู้ชุมนุมกลุ่มราษฎร⁸⁹ นอกจากนี้คลิปวิดีโอที่ตรวจสอบแล้วยังแสดงว่ามีผู้ชุมนุมกลุ่มราษฎรกลุ่มหนึ่งขว้างปาขวดและก้อนหินใส่ผู้ชุมนุมของกลุ่มไทยภักดีเช่นกัน ในขณะที่การ์ดอาสาพยายามขอให้หยุดการปะทะดังกล่าว

ในช่วงเวลาดังกล่าวไม่มีเจ้าหน้าที่ตำรวจอยู่ในพื้นที่นั้น แม้ว่าจุดที่เกิดการปะทะกันจะอยู่ห่างออกไปไม่ถึง 20 เมตรจากจุดที่เจ้าหน้าที่ควบคุมฝูงชนตั้งกำลังอยู่ในตอนแรก แต่ตอนที่เกิดความโกลาหลขึ้น เจ้าหน้าที่ควบคุมฝูงชนได้ออกจากพื้นที่นั้นไปแล้ว ในที่สุดทั้งสองกลุ่มจึงหาทางยุติความขัดแย้งกันเอง จากเหตุการณ์นี้ทางแอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนลพบว่า การไม่มีเจ้าหน้าที่ตำรวจอยู่ในพื้นที่เกิดเหตุ นับเป็นความล้มเหลวในการปฏิบัติหน้าที่ในการคุ้มครองและรับประกันความปลอดภัยของผู้ชุมนุม

นอกจากนี้ การที่รถฉีดน้ำของตำรวจวิ่งฝ่ากลายสิ่งกีดขวางถือเป็นภัยคุกคามอย่างรุนแรงต่อความปลอดภัยของผู้ชุมนุมฝ่ายประชาธิปไตยและผู้ชุมนุมฝ่ายที่เห็นต่างซึ่งอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกัน แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนลมีความเห็นว่าการกระทำเช่นนี้ทำให้ชีวิตของผู้ชุมนุมและผู้ที่อยู่บริเวณใกล้เคียงเสี่ยงต่ออันตราย และยังเปิดโอกาสให้ผู้ชุมนุมต้องเผชิญกับอันตรายจากบุคคลที่สาม

ผู้ให้สัมภาษณ์รายหนึ่งเล่าถึงอีกเหตุการณ์ที่แยกเกียกกายเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2563 ที่ตนเองได้รับบาดเจ็บว่า “ประมาณกลุ่มนี้ เขาปาแก๊สน้ำตาตามทางพวกเรา บางอันก็ยิงมา ก็มีการเผชิญหน้ากันระหว่างพวกเรากับเสื้อเหลือง เราเข้าไปใกล้พวกเขาไม่ได้เพราะเขายังใส่เราเรื่อยๆ ตอนหลังผมถึงรู้ว่าผมถูกยิง เพราะขาเล็ดไหล เห็นการ์ดอาสาอีกคนหนึ่งโดนยิงเหมือนกัน ตอนที่ (ผม) ได้ยินเสียงปืน คนฝ่ายเราก็เริ่มล้มลงพื้น เสียงปืนยังมาจากหลายทางมาก”⁹⁰

แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ได้ตรวจสอบยืนยันรายงานทางนิติวิทยาศาสตร์จากโรงพยาบาลแห่งหนึ่งในกรุงเทพเกี่ยวกับกรณีข้างต้นนี้ รายงานระบุว่า บุคคลผู้นี้ได้รับบาดเจ็บจาก “บาดแผลกระสุนปืน เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1 เซนติเมตร บริเวณต้นขาซ้าย

⁸⁸ บทสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์, พฤศจิกายน 2563

⁸⁹ ““เสื้อเหลือง” ปะทะ “คณะราษฎร” ขว้างปาสิ่งของ | NEW18”, New18, 17 พฤศจิกายน 2563, <https://www.youtube.com/watch?v=cFT62qi3MkA>, https://www.khaosod.co.th/politics/news_5363772

⁹⁰ ให้สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์, พฤศจิกายน 2563

และพบหัวกระสุนหุ้มด้วยโลหะสีทองแดงภายในบาดแผล”⁹¹ ทั้งนี้ทางแอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนลไม่สามารถระบุตัวผู้ลงมือในเหตุการณ์นี้ได้

ผู้สังเกตการณ์ของแอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนลรายหนึ่งที่อยู่ในพื้นที่บริเวณแยกเกียกกาย ในขณะนั้น ยืนยันว่าได้ยินเสียงปืนจากอาวุธกระบอกหนึ่งประมาณ 10 นัด หลังจากนั้นอีก หกนัดจากอาวุธอีกกระบอกหนึ่ง ผู้รายงานสำนักข่าวไทยรัฐทีวีซึ่งเป็นสื่อไทยรายงานว่า พบปลอกกระสุนที่แยกเกียกกายเมื่อเวลาสองทุ่ม⁹²

ผู้ให้สัมภาษณ์กล่าวว่า “ผมเรียกตำรวจ (ในเครื่องแบบสีเทา ไม่เหมือนกับเจ้าหน้าที่ควบคุมฝูงชน) ตอนที่มีการเผชิญหน้ากัน (ระหว่างผู้ชุมนุมสองกลุ่ม) แต่ตำรวจเขาก็ไม่ได้เข้ามาห้ามการปะทะหรือช่วยอะไร”⁹³

แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนลตั้งข้อสังเกตว่า ตำรวจไทยเคยปฏิบัติหน้าที่ป้องกันการปะทะกัน ระหว่างผู้ชุมนุมกับผู้เห็นต่างในเหตุการณ์อื่นมาก่อน ตัวอย่างเช่น เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2563 ที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง เจ้าหน้าที่ตำรวจตอบสนองอย่างรวดเร็วเพื่อยุติความรุนแรงที่อาจเกิดขึ้นระหว่างผู้ชุมนุมสองกลุ่มด้วยวิธีการแยกกลุ่มผู้ชุมนุมออกจากกัน ในเหตุการณ์นั้นมีสมาชิกของเครือข่ายปกป้องสถาบันฯ (หรือกลุ่มเสื้อเหลือง) เกือบร้อยคนมารวมตัวกันที่ลานหน้าพ่อขุน ในขณะที่ผู้ชุมนุมกลุ่มราษฎรหลายสิบคนรวมตัวกันหน้าสำนักอธิการบดี ตำรวจสน.ในพื้นที่ได้นำเอาแผงเหล็กมาทั้งตั้งสองกลุ่มออกห่างจากกันอย่างน้อย 100 เมตร กันที่เพื่อให้แต่ละกลุ่มสามารถชุมนุมโดยสงบต่อไปได้

ต่อมาเมื่อเวลาประมาณ 17:00 น. ผู้ชุมนุมเสื้อเหลืองยกเอาแผงกั้นออกและเดินเข้าไปหาผู้ชุมนุมกลุ่มราษฎร โดยมีการด่าทอและขู่ให้โกรธด้วยการตะโกนว่า “ออกไป ออกไป ออกไป” ผู้ชุมนุมเสื้อเหลืองมีการขว้างกรวยจระจกและโทรโข่งใส่ผู้ชุมนุมกลุ่มราษฎร แต่เจ้าหน้าที่ตำรวจติดตามกลุ่มผู้ชุมนุมมาอย่างรวดเร็วและทำการยุติพฤติกรรมก้าวร้าวของผู้ชุมนุมเสื้อเหลืองได้ ผู้ชุมนุมทั้งสองกลุ่มจึงสามารถชุมนุมตามสิทธิของตัวเองต่อไปได้โดยแยกพื้นที่กัน ในกรณีนี้เจ้าหน้าที่ตำรวจได้แสดงให้เห็นวิธีการปฏิบัติที่ดีและเป็นไปตามพันธกรณีภายใต้กฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ

⁹¹ รายงานแพทย์และนิติวิทยาศาสตร์, 18 พฤศจิกายน 2563

⁹² “ทอยน้ำผู้บาดเจ็บออกจากจุดปะทะ มวลชนนำปลอกกระสุนมา ยื่นให้ผู้สื่อข่าว,” ไทยรัฐ, 17 พฤศจิกายน 2563, <https://www.thairath.co.th/news/politic/1978631>

⁹³ ให้สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์, พฤศจิกายน 2563

↑ ตำรวจวางแฟงกันเพื่อแยกผู้ชุมนุมสองกลุ่มออกจากกันเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2563. © เฟซบุ๊กอีจัน

การใช้กระสุนยางโดยมิชอบ

แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนลยังได้บันทึกหลักฐานการใช้อาวุธ Kinetic Impact Projectiles หรือ KIP (กระสุนปืนและอุปกรณ์ที่สร้างความบาดเจ็บด้วยการยิงหรือการขว้างปา) เช่น กระสุนยาง โดยเจ้าหน้าที่ควบคุมฝูงชนต่อการตีอาสา

การตีอาสาคณหนึ่งกล่าวว่า เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2563 เจ้าหน้าที่ควบคุมฝูงชนได้ยิงสิ่งที่เขาคิดว่าเป็นกระสุนยางใส่เขาและเพื่อน “ผมได้ยินเสียงดังปังใกล้ๆ ตัว [เพื่อนผม] มันร้องแล้วล้มลงไปตรงพื้น ผมคิดว่าโดนยิงเพราะผมมองหาลูกกระสุนยาง [ที่ยิงใส่เพื่อน] อยู่แล้วตัวผมเองก็ถูกยิงที่น่องซ้ายจนล้ม”⁹⁴

แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนลไม่สามารถยืนยันได้ว่าเจ้าหน้าที่ควบคุมฝูงชนมีการใช้กระสุนยางเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2563 หรือไม่ ผู้สังเกตการณ์ของแอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนลพบเห็นเพียงแค่่ามีการเตือนจากตำรวจว่าอาจมีการใช้กระสุนยาง ซึ่งสอดคล้องกับคลิปเหตุการณ์ที่ผ่านการตรวจสอบแล้ว อย่างไรก็ตาม แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนลไม่สามารถให้ข้อสรุปได้ว่าในวันนั้นมีการยิงกระสุนยางจริงหรือไม่ **พ.ต.อ.กฤษณะ พัฒนเจริญ** กล่าวในการแถลงข่าวว่า “ไม่มีการใช้กระสุนยางหรือกระสุนจริงในระหว่าง...การปฏิบัติหน้าที่ของ

⁹⁴ ให้สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์, มกราคม 2564

ตำรวจ [เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน]⁹⁵

เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2564 เจ้าหน้าที่สังเกตการณ์ของแอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนลได้พบเห็นและบันทึกหลักฐานว่ามีการใช้กระสุนยางโดยเจ้าหน้าที่ควบคุมฝูงชนในชุดปราบจลาจล ซึ่งสอดคล้องกับรายงานของสื่อมวลชน โดยมีผู้เก็บกระสุนยางและปลอกกระสุนได้มากกว่า 20 ชิ้นจากสถานที่ชุมนุม ทั้งโดยสื่อมวลชน ผู้เห็นเหตุการณ์ ผู้ชุมนุมและผู้สังเกตการณ์ของแอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล

↑ เจ้าหน้าที่ปราบจลาจลยิงกระสุนยางใส่กลุ่มผู้ชุมนุมเมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2564 © กันต์ แสงทอง

ผู้เห็นเหตุการณ์อายุ 33 ปีคนหนึ่งที่ยืนอยู่ด้านหน้าของกลุ่มผู้ชุมนุมเล่าว่าตำรวจเคลื่อนที่เข้าหาผู้ชุมนุมและยิงกระสุนยางเมื่อเวลาประมาณสามทุ่ม “(เจ้าหน้าที่ควบคุมฝูงชน) เริ่มยิงตั้งไล่ เดินหน้า ยิ่ง เขาจะใช้ปืนสั้นแต่เขาบอกว่าจะบรรจุกระสุนยาง เขาเล็งเป้าแล้วยิงไปที่ผู้ชุมนุม คนไหนที่ดูท่าจะเป็นอันตรายหรืออยู่เป็นกลุ่มและมีท่าทีจะปาสิ่งของหรือปาสิ่งของใส่ (ตำรวจ) เขายังยิง”⁹⁶

แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนลยังได้บันทึกปากคำของผู้ชุมนุมโดยสงบที่ได้รับการบาดเจ็บหรือพบเห็นผู้ชุมนุมโดยสงบคนอื่นได้รับการบาดเจ็บจากกระสุนยาง ผู้ชุมนุมอายุ 21 ปีคนหนึ่งจำได้ว่า

⁹⁵ “ทีมโฆษกตำรวจแถลงข่าว กรณีสลาย #นิอบ17พฤศจิกา หน้ารัฐสภา”, วอยซ์ทีวี, 18 พฤศจิกายน 2563, <https://www.youtube.com/watch?v=4q7WYt1tGdI>

⁹⁶ ให้สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์, กุมภาพันธ์ 2564

เห็นรถบรรทุกที่มีเจ้าหน้าที่ตำรวจสวมเครื่องหมายหน่วยอรินทรราชซึ่งเป็นหน่วยปฏิบัติการพิเศษเต็มคันรถมาถึงสถานที่ชุมนุมหลังสองกลุ่มพร้อมเครื่องยิง (กระสุนยาง) “ผมได้ยินเสียงยิงปืนหลายกระบอกพร้อมกันมาตรงที่ผมยืนอยู่ (แถวบีบีปตท.) เสียงรัวปืนไม่หยุดเลย ทุกคนหมอบลง มีคนมานอนตรงหน้าผมแล้วโดนยิง น่าจะโดนยิงที่เอวแต่ยังลุกไหว พอเสียงเงียบลงเขาหยุดยิง ก็พักไป 2 – 3 นาทีก็ยิงอีก พักอีก 2 – 3 นาทีก็ยิงอีก...ผมเห็นพี่คนหนึ่งโดนยิงที่ขา โดนตรงหน้าแข้ง นั่งในกลุ่มเก็บกระสุนยางกับปลอกกระสุนได้ 3 – 4 อัน”⁹⁷

ผู้ชุมนุมอายุ 16 ปีคนหนึ่งเล่าว่าถูกยิงด้วยกระสุนยางในขณะที่ยืนอยู่ใกล้บีบีน้ำมันเซลล์ที่อยู่ฝั่งตรงข้ามกรมทหารราบที่ 1 หลังจากเข้าร่วมการชุมนุมที่กำลังจะยุติเมื่อเวลาสามทุ่ม “(เจ้าหน้าที่ควบคุมฝูงชน) พูดว่าให้ข้ามรั้วมาเรื่อยๆ แล้วให้ปล่อยชุดจับกุม เขาวิ่งเข้ามาแถวบีบีน้ำมัน ตอนแรกยิงไล่มาก่อน ตอนนั้น (ผู้ชุมนุม) ทุกคนวิ่งกันแล้ว มีผู้หญิงข้างหน้าผมล้ม ผมเลยพยายามดึงเขาขึ้นมา ตอนนั้นผมเลยโดนยิงกระสุนยางลงมาที่เอว (กระสุนยาง) ที่ขาอีกสามสี่นัด”⁹⁸

↑ ผู้ชุมนุมเด็กได้รับบาดเจ็บจากการถูกยิงกระสุนยาง

อาวุธ KIP เช่น กระสุนยางควรใช้เฉพาะ “ในกรณีการยิงโดยตรง โดยเล็งไปที่ช่วงท้องส่วนล่างหรือขาของผู้ที่ใช้ความรุนแรง เพื่อหยุดยั้งอันตรายเฉพาะหน้าที่อาจจะก่อให้เกิดการบาดเจ็บของเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายหรือประชาชนทั่วไป”⁹⁹ อาวุธประเภทนี้สามารถทำให้เกิดการบาดเจ็บร้ายแรงได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าโดนไปที่ใบหน้า ศีรษะ หรือลำตัว

⁹⁷ ให้สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์, กุมภาพันธ์ 2564

⁹⁸ ให้สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์, กุมภาพันธ์ 2564

⁹⁹ สำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, แนวทางการใช้อาวุธอานุภาพสังหารต่ำโดยเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมาย, UN Doc. HR/PUB/20/1 (ต่อจากนี้: แนวทางการใช้อาวุธอานุภาพสังหารต่ำ), ย่อหน้า 7.5.2

ส่วนบน

ผู้สังเกตการณ์ของแอมเนสตี อินเตอร์เนชันแนลกล่าวว่า ในช่วงคำของวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2564 ผู้ชุมนุมบางคนได้ขว้างปาขวดพลาสติกและขวดแก้ว กรวยจราจร และก้อนหินใส่เจ้าหน้าที่ควบคุมฝูงชน ส่วนผู้สังเกตการณ์อิสระอีกคนหนึ่งกล่าวว่าตำรวจไม่พยายามที่จะควบคุมตัวหรือแยกคนที่ขว้างปาสิ่งของออกจากกลุ่มผู้ชุมนุมคนอื่นๆ “มีผู้ชุมนุมปาของ (ใส่ตำรวจ) แล้วมีสิ่งของที่มีอันตราย ของแหลมคม คือขวดแก้ว...(แต่) ไม่มีจนท.เข้ามาจัดการกับคนที่ปาของเลย”¹⁰⁰

แอมเนสตี อินเตอร์เนชันแนลได้บันทึกหลักฐานเหตุการณ์วันที่ 28 กุมภาพันธ์ และพบว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจมีการยิงใส่ผู้ชุมนุมโดยสงบ แม้แต่บางคนที่กำลังวิ่งหนีจากที่ชุมนุม เนื่องจากไม่มีเหตุการณ์ความรุนแรงหรือเหตุการณ์อื่นที่คิดว่าอาจเกิดความรุนแรงในช่วงระหว่างเวลาสองกลุ่มถึงสามกลุ่ม จึงไม่มีเหตุผลใดเลยที่เจ้าหน้าที่จะใช้กระสุนยาง แอมเนสตี อินเตอร์เนชันแนลมีความเห็นว่าการใช้กระสุนยางในเหตุการณ์นี้ของเจ้าหน้าที่เป็นการกระทำที่ไม่ได้สัดส่วน ไม่จำเป็น และขาดความชอบธรรม

เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายไม่ติดเครื่องหมายให้เห็นชัดเจน

จากวิดีโอจำนวนมากที่แอมเนสตี อินเตอร์เนชันแนลได้ทำการตรวจสอบและจากคำบอกเล่าของผู้สังเกตการณ์ของแอมเนสตี อินเตอร์เนชันแนลที่อยู่ในเหตุการณ์ทั้งสี่เหตุการณ์ที่กล่าวถึงในรายงานฉบับนี้ เจ้าหน้าที่ควบคุมฝูงชนในชุดปราบจลาจลที่ถูกส่งมาปฏิบัติหน้าที่ในระหว่างการชุมนุมไม่มีการติดเครื่องหมายระบุตัวตนที่สามารถเห็นได้ชัดเจน แม้ว่าโล่บางอันจะมีคำว่า “ตชด.” และเครื่องแบบจะมีอักษรย่อ “คพ.” แต่เจ้าหน้าที่ควบคุมฝูงชนส่วนใหญ่ที่ปฏิบัติการสลายการชุมนุมไม่มีเครื่องหมายระบุชื่อหรือเลขประจำตัวเจ้าหน้าที่อย่างชัดเจน ส่วนตำรวจที่ไม่ใช่เจ้าหน้าที่ควบคุมฝูงชนปกติจะใส่เครื่องแบบที่มีป้ายชื่อ แต่เมื่อใส่เสื้อกันกระสุนกับบนเครื่องแบบก็ไม่สามารถมองเห็นป้ายชื่อได้อย่างชัดเจน

ตามกฎหมายและมาตรฐานสิทธิมนุษยชนมนุษยชนระหว่างประเทศ รัฐควรพัฒนาและส่งเสริมวัฒนธรรมให้เกิดความรับผิดชอบในกลุ่มเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายที่ดูแลและรับมือกับการชุมนุม ควรที่จะสามารถระบุตัวตนของเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายที่เข้ามาข้องเกี่ยวกับประชาชนได้ด้วยชื่อหรือหมายเลขประจำตัว เพื่อให้เจ้าหน้าที่ทุกคนรับผิดชอบต่อการปฏิบัติหน้าที่ของตนโดยสมบูรณ์¹⁰¹

¹⁰⁰ ให้สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์, กุมภาพันธ์ 2564

¹⁰¹ ความเห็นทั่วไปที่ 37, ย่อหน้า 89.

3.กรอบกฎหมาย

สิทธิในเสรีภาพการชุมนุมโดยสงบ

รัฐมีพันธกรณีตามกฎหมายระหว่างประเทศในการเคารพ คุ้มครองและอำนวยความสะดวกอย่างไม่เลือกปฏิบัติต่อการชุมนุมสาธารณะที่ไม่รุนแรงทุกรูปแบบ ซึ่งรวมถึงการประท้วง การเดินขบวนและ “แฟลชม็อบ” สิทธิในเสรีภาพการชุมนุมโดยสงบได้รับการรับรองในข้อที่ 21 ของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง¹⁰² ซึ่งประเทศไทยได้ให้สัตยาบันในปี 2539¹⁰³ และยังได้รับความคุ้มครองภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยด้วย¹⁰⁴

สิทธิในเสรีภาพการชุมนุมโดยสงบมีหลายจุดประสงค์ สิทธินี้เป็นหนึ่งในวิธีการที่ประชาชนจะสามารถแสดงความคิดเห็นและทำให้สังคมสนใจในประเด็นที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ ดังนั้นจึงเป็นสิทธิสำคัญในการสร้างความเปลี่ยนแปลงทางสังคม และเป็นวิธีหนึ่งในการเฉลิมฉลองและรำลึกถึงเหตุการณ์สำคัญต่างๆ ดังนั้นสิทธินี้เช่นเดียวกับสิทธิในเสรีภาพการแสดงออกและสิทธิอื่นๆ จึงเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่จำเป็นของสังคมที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างไม่แบ่งแยกและไม่เลือกปฏิบัติ โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานสิทธิมนุษยชนและหลักนิติธรรม¹⁰⁵ สิทธิในเสรีภาพการชุมนุมโดยสงบยังมีความสำคัญต่อการเป็นรากฐานในการพัฒนาบุคคล คัดค้านและการเติบโตอย่างเต็มศักยภาพของมนุษยทุกคน ตลอดจนเพื่อความก้าวหน้าและสวัสดิภาพของสังคม

¹⁰² ข้อ 21 ของ ICCPR

¹⁰³ “UN Treaty Body Database: Thailand”, สำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/TreatyBodyExternal/Countries.aspx?CountryCode=THA&Lang=EN

¹⁰⁴ มาตรา 4, 26, 28 และ 63 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

¹⁰⁵ ความเห็นทั่วไปที่ 37, ย่อหน้า 1

สิทธิในเสรีภาพการชุมนุมโดยสงบ

สิทธิในเสรีภาพการชุมนุมโดยสงบไม่ได้เป็นสิทธิโดยสมบูรณ์และอาจถูกจำกัดภายใต้ข้อจำกัดบางประการ โดยข้อจำกัดเหล่านี้ต้อง 1) บัญญัติไว้ในกฎหมาย 2) กำหนดขึ้นเพื่อประโยชน์ในการป้องกันความมั่นคงแห่งชาติ ความปลอดภัยของสาธารณะ ความสงบเรียบร้อยของสังคม การป้องกันสุขภาพหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น และ 3) จำเป็นและได้สัดส่วน¹⁰⁶ ข้อจำกัดเหล่านี้ไม่อาจนำมาใช้ “เพื่อปิดกั้นการแสดงออกในการต่อต้านรัฐบาล การท้าทายอำนาจเจ้าหน้าที่ รวมถึงการเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนรัฐบาลตามระบอบประชาธิปไตย รัฐธรรมนูญหรือระบบการเมือง หรือการเลือกวิถีทางการเมืองของตนเอง ไม่ว่าโดยชัดแจ้งหรือเป็นนัย”¹⁰⁷ ข้อจำกัดโดยสิ้นเชิง เช่น การห้ามชุมนุมทั้งหมดต้อง “ถูกสันนิษฐานไว้ก่อนว่าไม่ได้สัดส่วน” เพราะผู้ชุมนุมควรได้รับโอกาสให้ส่งสาส์นไปยังกลุ่มผู้ฟัง ซึ่งเป็นเป้าหมายในระยะที่มองเห็นและได้ยินได้¹⁰⁸

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติยังได้กำหนดแนวทางเกี่ยวกับสาเหตุที่สามารถใช้จำกัดสิทธิในเสรีภาพการชุมนุมโดยสงบไว้ดังต่อไปนี้

- ความมั่นคงแห่งชาติ “อาจใช้เป็นเหตุผลในการจำกัดสิทธินี้ได้ ถ้าการจำกัดนั้นจำเป็นเพื่อรักษาความสามารถของรัฐในการปกป้องความอยู่รอดของประเทศ เขตแดน หรืออธิปไตยทางการเมืองจากการใช้กำลังหรือข่มขู่ว่าจะใช้กำลังที่เชื่อถือได้ว่าจะเกิดขึ้นจริง”¹⁰⁹ ข้อจำกัดสิทธิด้วยเหตุนี้ต้องมี “จุดประสงค์ที่แท้จริงและสามารถพิสูจน์ผลกระทบ” ว่าเป็นไปเพื่อ “คุ้มครองความอยู่รอดและเขตแดนของประเทศ”¹¹⁰
- ความปลอดภัยของสาธารณะสามารถใช้เป็นเหตุที่ชอบธรรมในการจำกัดสิทธิได้ก็ต่อเมื่อ “การชุมนุมทำให้เกิดความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจริงและมีนัยสำคัญต่อความปลอดภัยของบุคคล ... หรือความเสียหายในลักษณะคล้ายกันว่าจะเกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อทรัพย์สิน”¹¹¹
- ความสงบเรียบร้อยของสังคม หมายความว่า “ผลรวมของกฎระเบียบต่างๆ ที่ทำให้สังคมดำเนินไปได้ตามปกติ หรือกฎเกณฑ์พื้นฐานของสังคม ซึ่งรวมถึงการเคารพต่อสิทธิมนุษยชน” รัฐต้องไม่ “ฟังพียงนิยามคำว่า ‘ความสงบเรียบร้อยของสังคม’ ที่คลุมเครือเพื่อสร้างความชอบธรรมเพื่อกำหนดข้อจำกัดสิทธิในเสรีภาพการชุมนุม

¹⁰⁶ ความเห็นทั่วไปที่ 37, ย่อหน้า 36, 39 และ 40

¹⁰⁷ ความเห็นทั่วไปที่ 37, ย่อหน้า 49

¹⁰⁸ ความเห็นทั่วไปที่ 37, ย่อหน้า 26, 38 และ 53

¹⁰⁹ ความเห็นทั่วไปที่ 37, ย่อหน้า 42

¹¹⁰ หลักข้อที่ 6 ของหลักการโยฮันเนสเบิร์ก เสรีภาพในการแสดงออกและการเข้าถึงข้อมูล

¹¹¹ ความเห็นทั่วไปที่ 37, ย่อหน้า 43

โดยสงบที่กว้างขวางเกินไป" ที่สำคัญคือการชุมนุมโดยสงบอาจ "มีลักษณะทำให้เกิดความไม่สะดวก โดยเจตนาหรือโดยธรรมชาติของตัวมันเอง จึงจำเป็นที่สังคมต้องอดทนอดกลั้น (ต่อการชุมนุม) ระดับหนึ่ง"¹¹² ทั้งนี้สิทธิของผู้ชุมนุมโดยสงบต้องได้รับความคุ้มครอง

- การจำกัดด้วยสาเหตุด้านสาธารณสุขอาจทำได้เมื่อ "มีการระบาดของโรคที่สามารถติดต่อได้ และการชุมนุมมีอันตราย... (หรือ) เมื่อสถานการณ์ด้านสุขอนามัยในการชุมนุมทำให้เกิดความเสี่ยงด้านสุขภาพอนามัยต่อประชาชนทั่วไปหรือต่อตัวผู้ชุมนุมเองอย่างมีนัยสำคัญ"¹¹³
- ข้อจำกัดด้วยเหตุแห่งศีลธรรมอันดีของสังคม "ต้องอยู่ภายใต้ความเป็นสากลของสิทธิมนุษยชน ความหลากหลายทางวัฒนธรรม และหลักการไม่เลือกปฏิบัติ"¹¹⁴ ตัวอย่างเช่น ต้องไม่จำกัดสิทธิเนื่องจากไม่เห็นด้วยกับการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองหรือการรวมกลุ่ม
- สิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น หมายถึง สิทธิมนุษยชนภายใต้ ICCPR ของผู้ที่ไม่ได้มีส่วนร่วมในการชุมนุมโดยสงบ อย่างไรก็ตาม "การชุมนุมเป็นวิธีที่ชอบธรรมในการใช้พื้นที่สาธารณะและพื้นที่อื่นๆ และเนื่องจากลักษณะของการชุมนุมโดยสงบมักทำให้เกิดความไม่สะดวกในการใช้ชีวิตประจำวันระดับหนึ่ง ความไม่สะดวกนี้ต้องถูกยอมรับและอำนวยความสะดวกให้ทำได้ ยกเว้นเมื่อทำให้เกิดภาระอย่างไม่ได้สัดส่วน ซึ่งในกรณีนี้เจ้าหน้าที่ต้องสามารถให้เหตุผลที่ชอบธรรมโดยละเอียดสำหรับข้อจำกัดใดก็ตามที่กำหนดขึ้น"¹¹⁵

การจำกัดสิทธิใดก็ตามต้องถูกกำหนดในกฎหมายภายในของประเทศอย่างชัดเจนและต้องไม่คลุมเครือ กฎหมายนั้นต้องมีความชัดเจนเพียงพอให้ประชาชนประเมินได้ว่าการกระทำของตนละเมิดกฎหมายหรือไม่ และสามารถคาดการณ์ถึงผลที่จะตามมาจากการละเมิดดังกล่าวได้ ทั้งนี้ กฎหมายภายในประเทศต้องสอดคล้องกับพันธกรณีของกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ ข้อจำกัดใดที่ถูกนำมาใช้เพื่อเป้าหมายที่ชอบธรรมและเป็นไปตามกฎหมายภายในของประเทศต้องเป็นวิธีที่กำหนดข้อจำกัดน้อยที่สุดและได้สัดส่วนกับเป้าหมายดังกล่าวหรือกล่าวอีกอย่างคือ "ต้องมีการประเมินประโยชน์ (จากการจำกัดสิทธิ) จากผลเสียของการแทรกแซงการใช้สิทธิกับผลประโยชน์ที่อาจได้รับตามวัตถุประสงค์ในการแทรกแซงการใช้สิทธิ ถ้าผลเสียมีมากกว่าประโยชน์แสดงว่าข้อจำกัดนั้นไม่ได้สัดส่วนและไม่สามารถทำได้"¹¹⁶

¹¹² ความเห็นทั่วไปที่ 37, ย่อหน้า 44

¹¹³ ความเห็นทั่วไปที่ 37, ย่อหน้า 45

¹¹⁴ ความเห็นทั่วไปที่ 37, ย่อหน้า 46

¹¹⁵ ความเห็นทั่วไปที่ 37, ย่อหน้า 47

¹¹⁶ ความเห็นทั่วไปที่ 37, ย่อหน้า 40

เจ้าหน้าที่ต้องอนุญาตและอำนวยความสะดวกให้กับการชุมนุม พร้อมทั้งต้องประเมินความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น แทนที่จะกำหนดข้อจำกัดล่วงหน้าจากความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นได้¹¹⁷ หากมีการกำหนดข้อจำกัด เจ้าหน้าที่ต้องใช้มาตรการที่แทรกแซงน้อยที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

ในสภาวะฉุกเฉินที่แท้จริง รัฐอาจระงับการปฏิบัติหน้าที่ด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศบางประการที่เกี่ยวกับสิทธิในเสรีภาพการชุมนุมโดยสงบได้ ซึ่งเรียกว่า การพักความคุ้มครอง (derogation) ทั้งนี้ รัฐสามารถพักความคุ้มครองสิทธิในเสรีภาพการชุมนุมโดยสงบได้ในสถานการณ์ที่ได้รับการยกเว้นเท่านั้น¹¹⁸ โดยรัฐต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดสามประการต่อไปนี้อย่างเคร่งครัด

- สถานการณ์ดังกล่าวต้องเป็นภัยคุกคามต่อความอยู่รอดของประเทศ (ดังนั้นไม่สามารถอ้างว่าความไม่สงบทุกครั้งเป็นสถานการณ์ฉุกเฉินจนต้องพักความคุ้มครองสิทธินี้ได้)
- ต้องประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินอย่างเป็นทางการ (ซึ่งโดยปกติต้องเป็นกรณียกเว้นชั่วคราวและต้องระบุเหตุผลทางกฎหมายในการจำกัดสิทธิมนุษยชน)¹¹⁹
- มาตรการพักความคุ้มครองสิทธิต้องจำเป็นและได้สัดส่วนกับความเร่งด่วนของสถานการณ์¹²⁰

สิทธิบางประการไม่สามารถพักความคุ้มครองได้ เช่น สิทธิในชีวิตและสิทธิที่จะไม่ถูกทรมานหรือปฏิบัติโดยมิชอบอื่นๆ นอกจากนี้ รัฐบาลต้องแจ้งการพักความคุ้มครองสิทธิไปยังเลขาธิการใหญ่แห่งสหประชาชาติ¹²¹ ทั้งนี้ รัฐบาลต้องไม่พักความคุ้มครองสิทธิ ถ้ามีทางเลือกอื่นที่สามารถกำหนดข้อจำกัดเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ชอบด้วยกฎหมายเดียวกันนั้นได้¹²²

¹¹⁷ ความเห็นทั่วไปที่ 37, ย่อหน้า 37

¹¹⁸ ข้อ 4 ของ ICCPR

¹¹⁹ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, ความเห็นทั่วไปที่ 29, สถานการณ์ฉุกเฉิน (มาตรา 4 ของ ICCPR), UN Doc. CCPR/C/21/Rev.1/Add.11, ย่อหน้า 2

¹²⁰ ความเห็นทั่วไปที่ 37, ย่อหน้า 96

¹²¹ ข้อ 4 ของ ICCPR

¹²² ความเห็นทั่วไปที่ 37, ย่อหน้า 96

พันธกรณีของประเทศไทยในการคุ้มครองและอำนวยความสะดวกในการชุมนุมโดยสงบ

กฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศมีข้อสันนิษฐานหลักอนุญาตให้สามารถจัดชุมนุมได้ ประชาชนจึงควรสามารถใช้สิทธิในเสรีภาพการชุมนุมโดยสงบได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้โดยปราศจากข้อจำกัดหรือการควบคุมอื่นๆ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติซึ่งเป็นองค์กรที่รับผิดชอบในการตรวจสอบการปฏิบัติตาม ICCPR และการตีความกติกาข้อต่างๆ กล่าวว่า หน่วยงานบังคับใช้กฎหมายต้องคุ้มครองและอำนวยความสะดวกให้กับผู้ชุมนุมและผู้เห็นต่างที่ไม่ใช้ความรุนแรงให้สามารถส่งสาส์นของตนได้ตามที่ประสงค์ โดยถูกขัดขวางหรือแทรกแซงจากเจ้าหน้าที่รัฐหรือบุคคลที่สามน้อยที่สุด¹²³ ไม่ว่าจะเป็นการชุมนุมที่วางแผนไว้ล่วงหน้าหรือการชุมนุมที่เกิดขึ้นฉับพลัน มาตรการที่ใช้ “ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นการชุมนุมโดยสงบ”¹²⁴ ทั้งนี้ ความเป็นไปได้ที่จะเกิดความรุนแรงหรือเกิดการต่อต้านจากผู้ชุมนุมหรือบุคคลที่สามไม่เป็นเหตุผลที่เพียงพอในการห้ามหรือจำกัดการชุมนุม¹²⁵

ทางการยังมีหน้าที่รับผิดชอบในการอำนวยความสะดวกให้กับกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุมนุม ได้แก่ “การระดมทุนและทรัพยากรต่างๆ การวางแผน การเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับการชุมนุมที่กำลังจะเกิดขึ้น การเตรียมตัวและการเดินทางไปยังสถานที่ชุมนุม การสื่อสารระหว่างผู้เข้าร่วมการชุมนุมทั้งก่อนและหลังการชุมนุม การกระจายข่าวที่เกี่ยวข้องหรือข้อมูลจากการชุมนุม และการออกจากพื้นที่หลังการชุมนุม”¹²⁶ ตัวอย่างเช่น รัฐ “อาจจำเป็นต้องปิดถนน เปลี่ยนเส้นทางจราจร หรือปฏิบัติการรักษาความปลอดภัย” เพื่อให้ผู้ชุมนุมสามารถทำตามเป้าหมายได้ตามที่ตั้งใจ¹²⁷ ทางการยังต้อง “จัดช่องทางสื่อสารและการเจรจา ระหว่างฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง” ในการชุมนุม¹²⁸

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติได้กล่าวไว้ในสรุปข้อคิดเห็นต่อรายงานทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชนหรือ UPR รอบที่ 2 ของประเทศไทยในปี 2550 โดยแนะนำรัฐบาลไทยให้ “รับประกันและคุ้มครองเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบอย่างมีประสิทธิภาพ” และ “ละเว้นการควบคุมตัวผู้ที่ใช้สิทธิของตนและไม่ได้ทำให้เกิดความเสียหายแรงต่อความมั่นคงของชาติหรือความปลอดภัยของประชาชน”¹²⁹ ในการทบทวนรายงาน UPR เกี่ยวกับ

¹²³ ความเห็นทั่วไปที่ 37, ย่อหน้า 24, 74

¹²⁴ ความเห็นทั่วไปที่ 37, ย่อหน้า 14, 17 และ 26

¹²⁵ ความเห็นทั่วไปที่ 37, ย่อหน้า 27 และ 52

¹²⁶ ความเห็นทั่วไปที่ 37, ย่อหน้า 33

¹²⁷ ความเห็นทั่วไปที่ 37, ย่อหน้า 24

¹²⁸ ความเห็นทั่วไปที่ 37, ย่อหน้า 75

¹²⁹ บทสรุปความเห็นของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ: ประเทศไทย, UN Doc. CCPR/C/THA/CO/2, ย่อหน้า 40

สถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศไทย รอบที่ 2 โดยคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนสหประชาชาติในปี 2559 รัฐบาลไทยยังได้ยอมรับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ รวมถึง “รับรองสิทธิในเสรีภาพการแสดงออกและการชุมนุม และให้มีการโต้แย้งถกเถียงเกี่ยวกับการทำประชามติที่กำลังจะเกิดขึ้นและการร่างรัฐธรรมนูญใหม่ ระหว่างกลุ่มผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมดโดยไม่มีการแบ่งแยกที่ต่างกัน”¹³⁰

กรอบกฎหมายและแนวทางปฏิบัติภายในประเทศ

ทางการไทยมีการอ้างกฎหมายภายในประเทศหลายฉบับเพื่อจำกัดเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบในเหตุการณ์ต่างๆ ที่กล่าวถึงในรายงานฉบับนี้ เหตุผลที่ตำรวจใช้ในการจำกัดการชุมนุมแต่ละครั้งจึงต่างกันไป ระหว่างวันที่ 26 มีนาคม - 31 กรกฎาคม 2563 ตำรวจสั่งห้ามการชุมนุมโดยใช้ข้อกำหนดฉบับที่ 1 ที่ออกภายใต้ พ.ร.ก.ฉุกเฉิน¹³¹ หลังจากนั้นระหว่างวันที่ 1 สิงหาคม - 15 ตุลาคม 2563 ตำรวจสั่งห้ามการชุมนุมโดยใช้ พ.ร.บ.ชุมนุม ที่ผ่านสภาในปี 2558 จากนั้นระหว่างวันที่ 15 - 22 ตุลาคม 2563 ตำรวจสั่งห้ามการชุมนุมด้วยข้อกำหนดหลายฉบับที่ออกภายใต้ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรงที่นายกรัฐมนตรีประกาศใช้เมื่อวันที่ 15 ตุลาคม 2563 และตั้งแต่วันที่ 22 ตุลาคม - 24 ธันวาคม 2563 ตำรวจได้ใช้ พ.ร.บ.ชุมนุม ในการห้ามการชุมนุมอีกครั้ง ตั้งแต่วันที่ 25 ธันวาคม 2563 จนถึงปัจจุบัน ข้อจำกัดสิทธิในเสรีภาพการชุมนุมโดยสงบอยู่ภายใต้ข้อกำหนดฉบับที่ 15 ที่ออกภายใต้ พ.ร.ก.ฉุกเฉิน

พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ

พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ (พ.ร.บ.ชุมนุม) ได้รับรองว่าสิทธิในการเข้าร่วมการชุมนุมสาธารณะเป็นสิทธิภายใต้ขอบเขตของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย¹³² โดยมาตรา 6 กำหนดไว้ว่า “การชุมนุมสาธารณะต้องเป็นไปโดยสงบและปราศจากอาวุธ” แต่ข้อกำหนดใน พ.ร.บ.ชุมนุม กลับแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่ามีเจตนาจำกัดสิทธิในเสรีภาพการชุมนุมโดยสงบที่เกินกว่าเหตุ

¹³⁰ UPR Info, *List of recommendations made to Thailand and its responses*, 23 กันยายน 2559, <https://www.upr-info.org/en/review/Thailand/Session-25---May-2016/Responses-to-Recommendations#top>

¹³¹ ข้อกำหนดออกตามความในมาตรา 9 ของพ.ร.ก.ฉุกเฉิน (ฉบับที่ 13) ย่อหน้า 1 วันที่ 31 กรกฎาคม 2563

¹³² มาตรา 4, 26, 28 และ 63 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

การจำกัดสิทธิในเสรีภาพการชุมนุมโดยสงบ

กฎหมายฉบับนี้ถือว่าการชุมนุม “ผิดกฎหมาย” ถ้า

- จัดการชุมนุมสาธารณะ “ในรัศมี 150 เมตรจากพระบรมมหาราชวัง พระราชวังวังของพระราชทายาทหรือของพระบรมวงศ์ตั้งแต่สมเด็จพระเจ้าฟ้าขึ้นไป พระราชินีเวศน์ พระตำหนัก”¹³³
- จัดการชุมนุมสาธารณะ “ภายในพื้นที่ของรัฐสภา ทำเนียบรัฐบาลและศาล” หรือในบางสถานการณ์ “รัศมีไม่เกิน 50 เมตรจากศาล”¹³⁴ หรือ
- “กีดขวางทางเข้าออก หรือรบกวนการปฏิบัติงานหรือการใช้บริการสถานที่ดังต่อไปนี้ 1) สถานที่ทำการหน่วยงานของรัฐ 2) ท่าอากาศยาน ท่าเรือ สถานีรถไฟ หรือสถานีขนส่งสาธารณะ 3) โรงพยาบาล สถานศึกษาและศาสนสถาน 4) สถานทูต หรือสถานกงสุลของรัฐต่างประเทศ หรือสถานที่ทำการองค์การระหว่างประเทศ 5) สถานที่อื่นตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด”¹³⁵

มาตรา 8 ของ พ.ร.บ.ชุมนุม ให้ดุลพินิจแก่เจ้าหน้าที่ในการนิยาม “สถานที่อื่นตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด” ที่ไม่อนุญาตให้จัดการชุมนุม

ทางการไทยอ้าง พ.ร.บ.ชุมนุม เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2563 เพื่อสกัดกั้นไม่ให้ผู้ชุมนุมเข้าใกล้เขตพระราชฐานที่เป็นที่ตั้งของพระบรมมหาราชวัง และยังอ้างกฎหมายฉบับนี้เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2563 เพื่อสกัดกั้นไม่ให้ผู้ชุมนุมเข้าใกล้อาคารรัฐสภา การจำกัดสิทธิในเสรีภาพการชุมนุมเช่นนี้ถือว่าไม่ได้สัดส่วน เพราะเป็นการกีดกันไม่ให้ผู้ชุมนุมสามารถสื่อสารวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการชุมนุมไปยังกลุ่มเป้าหมายได้ ทางการไทยต้องอำนวยความสะดวกให้ผู้ชุมนุมสามารถส่งสาส์นของตนไปยังกลุ่มเป้าหมายได้เห็นและได้ยิน มากเท่าที่จะทำได้¹³⁶

ตามกฎหมายระหว่างประเทศ การจำกัดสิทธิในเสรีภาพการชุมนุมโดยสงบจะต้องมีเหตุอันชอบธรรม (เช่น ความมั่นคงแห่งชาติ ความปลอดภัยของสาธารณะ ความสงบเรียบร้อยของสังคม สุขอนามัยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือการคุ้มครองสิทธิของผู้อื่น)¹³⁷ ซึ่งต้องระบุไว้ในกฎหมาย ต้องมีความจำเป็นและได้สัดส่วน¹³⁸ แต่ พ.ร.บ.ชุมนุม ได้มีการกำหนดข้อจำกัด “เพื่อให้การชุมนุมสาธารณะเป็นไปด้วยความสงบเรียบร้อย ไม่

¹³³ มาตรา 7 ของ พ.ร.บ.ชุมนุม

¹³⁴ มาตรา 7 ของ พ.ร.บ.ชุมนุม

¹³⁵ มาตรา 8 ของ พ.ร.บ.ชุมนุม

¹³⁶ ความเห็นทั่วไปที่ 37, ย่อหน้า 26 และ 53

¹³⁷ ข้อ 21 ของ ICCPR และความเห็นทั่วไปที่ 37, ย่อหน้า 41

¹³⁸ ความเห็นทั่วไปที่ 37, ย่อหน้า 36, 39 และ 40

กระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของชาติ ความปลอดภัยสาธารณะ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีตลอดจนสุขอนามัยของประชาชนหรือความสะอาดของประชาชนที่จะใช้พื้นที่สาธารณะ และไม่กระทบกระเทือนสิทธิ เสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น”¹³⁹

วัตถุประสงค์หลายข้อนี้ไม่ถือเป็นเหตุอันชอบธรรมในการจำกัดสิทธิในเสรีภาพการชุมนุมโดยสงบตามกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ เพราะไม่ใช่สถานการณ์ฉุกเฉินที่ต้องรักษาความอยู่รอดหรืออธิปไตยของประเทศ (ความมั่นคงแห่งชาติ) มีความเสี่ยงที่แท้จริงและมีนัยสำคัญต่อความปลอดภัยของผู้อื่นหรือความเสียหายร้ายแรงต่อทรัพย์สิน (ความปลอดภัยของประชาชน) การคุกคามความสงบสุขและหลักการพื้นฐานของสังคม (ความสงบเรียบร้อยของสังคม) หรือศีลธรรมอันดีที่ตั้งอยู่บนหลักสิทธิมนุษยชนและความแตกต่างหลากหลาย (ศีลธรรมอันดีของสังคม) หรือการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของผู้ที่ไม่ได้เข้าร่วมการชุมนุมตามที่มาตรฐานระหว่างประเทศกำหนดไว้ว่าอาจใช้เป็นเหตุให้จำกัดสิทธิในเสรีภาพการชุมนุมโดยสงบได้¹⁴⁰

ทางการต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าการชุมนุมเป็นไปโดยสงบ และการกำหนดข้อจำกัดต่อสิทธิดังกล่าวสามารถกระทำได้เมื่อมีความจำเป็นอย่างถึงที่สุดเท่านั้น เนื่องจากการชุมนุมโดยสงบ “เป็นวิธีที่ชอบธรรมในการใช้พื้นที่สาธารณะและพื้นที่อื่นๆ และเนื่องจากลักษณะของการชุมนุมโดยสงบมักทำให้เกิดความไม่สะดวกในการใช้ชีวิตประจำวันระดับหนึ่ง ความไม่สะดวกนี้ต้องถูกยอมรับและอำนวยความสะดวกให้ทำได้ ยกเว้นเมื่อทำให้เกิดภาระอย่างไม่ได้สัดส่วน ซึ่งในกรณีนี้เจ้าหน้าที่ต้องสามารถให้เหตุผลที่ชอบธรรมโดยละเอียดสำหรับข้อจำกัดใดก็ตามที่กำหนดขึ้น”¹⁴¹

มาตรา 6 ของ พ.ร.บ.ชุมนุม ยังกำหนดว่าการชุมนุมสาธารณะ “ต้องเป็นไปโดยสงบและปราศจากอาวุธ” แต่ไม่ได้คำนึงถึงการกระทำของผู้ยุยง หรือสร้างสถานการณ์ที่อาจเกิดความรุนแรงบางส่วนในพื้นที่การชุมนุมซึ่งส่วนใหญ่เป็นไปโดยสงบ ดังนั้นแม้การชุมนุมส่วนใหญ่เป็นไปโดยสงบแต่อาจจะมีบางส่วนในพื้นที่ชุมนุมที่ผู้ยุยง ก่อให้เกิดความรุนแรงขึ้น ซึ่งถูกนับว่ามีความรุนแรงและละเมิดมาตรา 6 ของ พ.ร.บ.ชุมนุม

มาตรา 10 ยังกำหนดให้ “แจ้งการชุมนุมต่อผู้รับแจ้งก่อนเริ่มการชุมนุมไม่น้อยกว่า 24 ชั่วโมง” ก่อนเวลาเริ่มการชุมนุม โดยระบุรายละเอียดวันที่ เวลาที่ชัดเจนและความต้องการใช้เครื่องขยายเสียง มีฉะนั้นจะถือว่าเป็นการชุมนุมที่ผิดกฎหมาย มาตรานี้ยังถูกยกมาอ้างเป็นสาเหตุหนึ่งในการสลายการชุมนุมเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2563 โดย **พ.ต.อ. กฤษณะ พัฒนเจริญ** รองโฆษกสำนักงานตำรวจแห่งชาติอ้างว่าผู้ชุมนุมในวันนั้นไม่เพียงแค่รวมตัวกัน

¹³⁹ โปรดดูหมายเหตุพ.ร.บ.ชุมนุม

¹⁴⁰ ความเห็นทั่วไปที่ 37, ย่อหน้า 42 – 47

¹⁴¹ ความเห็นทั่วไปที่ 37, ย่อหน้า 47

ภายในรัศมี 50 เมตรจากอาคารรัฐสภา แต่ยังไม่แจ้งการชุมนุมล่วงหน้า 24 ชั่วโมงล่วงหน้าตามที่กำหนดไว้ใน พ.ร.บ.ชุมนุม

การชุมนุมสาธารณะไม่จำเป็นต้องขออนุญาตก่อน อย่างมากที่สุด อาจกำหนดให้มีเพียงการแจ้งว่าจะจัดการชุมนุมสาธารณะแก่เจ้าหน้าที่ทราบที่ผ่านขั้นตอนที่ไม่ยุ่งยากเกินสมควร เพื่อให้เจ้าหน้าที่สามารถอำนวยความสะดวกให้กับการใช้สิทธิในเสรีภาพการชุมนุมโดยสงบได้ และเพื่อให้เจ้าหน้าที่วางมาตรการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในพื้นที่สาธารณะ ตลอดจนคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น การไม่แจ้งการชุมนุมล่วงหน้าไม่ควรเป็นเหตุให้การชุมนุมเป็นความผิดทางอาญา เพราะการดำเนินคดีอาญาต่อการชุมนุมที่ไม่ได้แจ้งล่วงหน้าทำให้การชุมนุมที่จัดขึ้นแบบฉับพลันไม่สามารถเกิดขึ้นได้ จึงไม่สอดคล้องกับกฎหมายระหว่างประเทศที่กำหนดว่า “ต้องไม่กำหนดให้ต้องมีการแจ้งการชุมนุมล่วงหน้าสำหรับการชุมนุมที่จัดขึ้นแบบฉับพลันที่ไม่มีเวลาเพียงพอที่จะทำการแจ้งได้”¹⁴² ดังนั้นเพียงการไม่แจ้งการชุมนุมต่อเจ้าหน้าที่ล่วงหน้าจึงไม่ควรทำให้การชุมนุมผิดกฎหมาย

บทบาทของเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมาย

แม้ว่ามาตรา 19 ของ พ.ร.บ.ชุมนุมกำหนดให้เจ้าหน้าที่ “รักษาความปลอดภัยหรืออำนวยความสะดวกให้กับผู้ชุมนุมในสถานที่ชุมนุม” แต่ในทางปฏิบัติเจ้าหน้าที่กลับทำหน้าที่หลักในการตรวจสอบการชุมนุมและ “กำหนดเงื่อนไขหรือมีคำสั่งให้ผู้จัดการชุมนุม ผู้ชุมนุม หรือผู้ที่อยู่ในพื้นที่ชุมนุมต้องปฏิบัติตาม” หรือ “ใช้เครื่องมือควบคุมฝูงชนตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด”¹⁴³

นอกจากนี้ พ.ร.บ.ชุมนุม ไม่ได้กำหนดให้เจ้าหน้าที่ต้องจัดเตรียมช่องทางสื่อสารหรือเจรจากับผู้จัดและผู้เข้าร่วมการชุมนุม¹⁴⁴ หรือป้องกันความรุนแรงจากคนกลุ่มอื่นที่อาจเกิดขึ้นต่อผู้ชุมนุม โดยภาพรวม พ.ร.บ.ชุมนุม ไม่ได้กำหนดให้ตำรวจมีหน้าที่อำนวยความสะดวกแก่การชุมนุมโดยสงบตามที่กฎหมายและมาตรฐานระหว่างประเทศกำหนดไว้

พ.ร.บ.ชุมนุม ยังสร้างภาระให้ผู้จัดและผู้ชุมนุมทำหน้าที่อำนวยความสะดวกในการชุมนุมด้วยตนเอง โดยมาตรา 15 กำหนดให้ผู้จัดการชุมนุม “ดูแลและรับผิดชอบการชุมนุมสาธารณะให้เป็นไปโดยสงบและปราศจากอาวุธ” ส่วนมาตรา 16 กำหนดให้ผู้เข้าร่วมการชุมนุมมีหน้าที่ “ไม่ก่อให้เกิดความไม่สะดวกแก่ประชาชนที่จะใช้พื้นที่สาธารณะอันเป็นพื้นที่จัดการชุมนุมหรือทำให้ผู้อื่นได้รับความเดือดร้อนเกินที่คาดหมายไว้”¹⁴⁵

¹⁴² ความเห็นทั่วไปที่ 37, ย่อหน้า 72

¹⁴³ มาตรา 19 ของพ.ร.บ.ชุมนุม

¹⁴⁴ ความเห็นทั่วไปที่ 37, ย่อหน้า 75

¹⁴⁵ มาตรา 15 และ 16 ของพ.ร.บ.ชุมนุม

การใช้กำลังและการสลายการชุมนุมโดยเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมาย

ตามที่กล่าวถึงก่อนหน้านี้ถึง พ.ร.บ.ชุมนุม ที่อนุญาตให้เจ้าหน้าที่ที่สามารถสลายการชุมนุมได้ ถ้าการชุมนุมนั้นเกิดขึ้นในพื้นที่หวงห้าม ไม่แจ้งการชุมนุมล่วงหน้า 24 ชั่วโมงก่อนการชุมนุม หรือถ้าการชุมนุมไม่ได้ “เป็นไปโดยสงบและปราศจากอาวุธ”¹⁴⁶ มาตรา 21 ให้อำนาจเจ้าหน้าที่ในการออกคำสั่งยุติการชุมนุม และถ้าไม่สามารถยุติการชุมนุมได้สำเร็จ สามารถขอคำสั่งศาลเพื่อทำการยุติการชุมนุมได้

ตามกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ การสลายการชุมนุมจะมีความชอบธรรมก็ต่อเมื่อใช้เป็นวิธีการสุดท้าย เมื่อการชุมนุมนั้น “ไม่เป็นการชุมนุมโดยสงบอีกต่อไป หรือมีหลักฐานชัดเจนว่ามีภัยเฉพาะหน้าว่าอาจจะเกิดความรุนแรงขึ้นร้ายแรงที่ไม่สามารถรับมือได้อย่างเหมาะสม”¹⁴⁷ เหตุผลที่กำหนดโดย พ.ร.บ.ชุมนุมจึงไม่เป็นเหตุผลที่ชอบธรรมในการสลายการชุมนุมตามกฎหมายระหว่างประเทศ

หากเจ้าหน้าที่ “ประกาศให้ผู้ชุมนุมยุติการชุมนุม” ตามมาตรา 21 แต่ผู้ชุมนุมไม่ทำตาม เจ้าหน้าที่ยังสามารถขอคำสั่งศาลเพื่อให้ผู้ชุมนุมทำการยุติการชุมนุมได้ ในระหว่างที่รอคำสั่งศาล เจ้าหน้าที่ยังได้รับอำนาจให้ “กระทำการที่จำเป็น” ตามแผนหรือแนวทางการควบคุมและรับมือกับการชุมนุมได้ โดยไม่มีการนิยามที่แน่ชัดของคำว่า “กระทำการที่จำเป็น” จึงอาจเป็นเหตุให้เจ้าหน้าที่สามารถใช้กำลังได้ ถึงแม้ว่าการใช้กำลังจะไม่ถูกกล่าวถึงใน พ.ร.บ.ชุมนุม แต่มีการกล่าวถึงในแผนการดูแลการชุมนุมสาธารณะของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (หรือ “แผนการดูแล”)

หากศาลมีคำสั่งให้ยุติการชุมนุมตามมาตรา 21 เจ้าหน้าที่ต้องประกาศหรือแจ้งให้ผู้ชุมนุมได้ทราบและให้เวลาผู้ชุมนุมสามารถเคลื่อนย้ายออกจากพื้นที่การชุมนุมภายใต้มาตรา 24 ถ้าผู้ชุมนุมไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาล เจ้าหน้าที่มีหน้าที่ตามมาตรา 23 ในการรายงานให้ศาลทราบเพื่อประกาศกำหนดให้พื้นที่ชุมนุมบริเวณใกล้เคียงเป็น “พื้นที่ควบคุม” และประกาศให้ผู้ชุมนุมออกจากพื้นที่ควบคุมภายในระยะเวลาที่กำหนด ผู้ชุมนุมที่ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งให้ออกจากพื้นที่จะถือว่ากระทำความผิดตามมาตรา 24 และเจ้าหน้าที่สามารถจับกุมผู้ที่อยู่ในพื้นที่ควบคุมโดยไม่ได้รับอนุญาตได้ นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่ยังสามารถค้น ยึด อาวุธ หรือวัตถุอันตรายที่ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ในการชุมนุม หรือมีคำสั่งเพื่อประโยชน์ในการสั่งยุติการชุมนุม ทั้งนี้ ภาษาที่คลุมเครือและเนื้อหาที่กำกวมในกฎหมายนี้ยังให้อำนาจเจ้าหน้าที่ในการใช้ดุลพินิจมากเกินไปในการตัดสินใจว่าการกระทำใดมีความจำเป็นภายใต้แผนการดูแล จึงถือเป็นการเปิดช่องทางให้เจ้าหน้าที่สามารถใช้กำลังเกินกว่าเหตุได้ ในกรณีที่ผู้ชุมนุม “กระทำ

¹⁴⁶ มาตรา 6, 10, 11 และ 14 ของพ.ร.บ.ชุมนุม

¹⁴⁷ ความเห็นทั่วไปที่ 37, ย่อหน้า 85

การใดๆ ที่มีลักษณะรุนแรงและอาจเป็นอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจหรือทรัพย์สินของผู้อื่นจนเกิดความวุ่นวายขึ้นในบ้านเมือง” เจ้าหน้าที่สามารถสั่งให้ผู้ชุมนุมยุติการกระทำนั้นได้ภายใต้มาตรา 25 ถ้าผู้ชุมนุมไม่ทำตาม เจ้าหน้าที่มีอำนาจภายใต้มาตรา 23 และ 24 ดังที่กล่าวไปข้างต้น

ตามกฎหมายระหว่างประเทศ ความรุนแรงบางส่วนที่เกิดจากผู้ชุมนุม ไม่สามารถทำให้การชุมนุมดังกล่าวหมดความชอบธรรมในการชุมนุมและยังถือว่าการชุมนุมดังกล่าวเป็นไปโดยสงบ¹⁴⁸ ทั้งนี้มาตรา 25 ไม่ได้แยกแยะระหว่างผู้ชุมนุมโดยสงบกับบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่สร้างสถานการณ์ความรุนแรงให้เกิดขึ้นบางส่วนในพื้นที่การชุมนุม ซึ่งอาจทำให้สับสนว่าการชุมนุมนั้นมีลักษณะรุนแรงภายใต้กฎหมายไทยหรือไม่ และขยายช่องทางให้เจ้าหน้าที่สามารถใช้กำลังในการเข้าสลายการชุมนุมที่เกินกว่ากฎหมายระหว่างประเทศกำหนดให้ทำได้ ยิ่งไปกว่านั้น ความคลุมเครือและกำกวมของคำว่า “กระทำการที่จำเป็น” หรือ “คำสั่งใดๆ” ที่อนุญาตให้ใช้ต่อผู้ชุมนุมที่ไม่ทำตามคำสั่งเจ้าพนักงานเป็นการให้ดุลพินิจแก่เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายมากเกินไปจนสมควรและเปิดช่องให้เจ้าหน้าที่ใช้กำลังอาวุธและกำลังตำรวจเกินกว่าเหตุ อันเป็นการฝ่าฝืนหลักความจำเป็นและหลักความได้สัดส่วน

พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน

เพื่อรับมือกับสถานการณ์การระบาดใหญ่ของเชื้อโควิด-19 ประเทศไทยได้ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินทั่วประเทศเมื่อวันที่ 25 มีนาคม 2563 ภายใต้ พ.ร.ก.ฉุกเฉิน ซึ่งยังมีผลบังคับใช้อยู่ในขณะที่เขียนรายงานฉบับนี้ในเดือนมิถุนายน 2564¹⁴⁹

หลังประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีได้ใช้อำนาจตามมาตรา 9 (2) ของ พ.ร.ก.ฉุกเฉิน ที่ “ห้ามมิให้มีการชุมนุมหรือมั่วสุมกัน ณ ที่ใดๆ หรือกระทำการใดอันเป็นการยุยงให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อย”¹⁵⁰ และข้อกำหนดฉบับที่ 1 ซึ่ง “ห้ามมิให้มีการชุมนุม การทำกิจกรรม หรือการมั่วสุมกัน ณ ที่ใดๆ ในสถานที่แออัดหรือกระทำการดังกล่าวอันเป็นการยุยงให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อย ทั้งนี้ ภายในเขตพื้นที่ที่หัวหน้าผู้รับผิดชอบในการแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉินในส่วนที่เกี่ยวกับความมั่นคงได้ประกาศกำหนด”¹⁵¹

ผู้ฝ่าฝืนข้อกำหนดที่ออกโดยอาศัยอำนาจตาม พ.ร.ก.ฉุกเฉิน อาจมีโทษจำคุกไม่เกินสองปี และปรับไม่เกิน 40,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

¹⁴⁸ ความเห็นทั่วไปที่ 37, ย่อหน้า 15 และ 17

¹⁴⁹ ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน ในทุกเขตท้องที่ทั่วราชอาณาจักร วันที่ 25 มีนาคม 2563

¹⁵⁰ พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548

¹⁵¹ ข้อกำหนดออกตามความในมาตรา 9 ของพ.ร.ก.ฉุกเฉิน (ฉบับที่ 1) วันที่ 25 มีนาคม 2563

เมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2563 รัฐบาลไทยได้แจ้งต่อเลขาธิการใหญ่องค์การสหประชาชาติว่ามีความประสงค์ที่จะพักความคุ้มครอง “พันธกรณีภายใต้ ICCPR โดยเฉพาะเจาะจงข้อที่ 12 (เสรีภาพในการเดินทางเคลื่อนที่)” แต่ไม่ได้ระบุว่าต้องการพักความคุ้มครองสิทธิอื่นภายใต้ ICCPR รวมถึงสิทธิในการชุมนุมโดยสงบ

เมื่อวันที่ 15 ตุลาคม 2563 พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีได้ประกาศ “สถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรง” ภายใต้มาตรา 11 ของ พ.ร.ก.ฉุกเฉิน ซึ่งระบุว่า “โดยที่ปรากฏว่ามีบุคคลหลายกลุ่มได้เชิญชวน ยุยง ปลุกปั่นและดำเนินการให้มีการชุมนุมสาธารณะ โดยไม่ชอบด้วยกฎหมายว่าด้วยการชุมนุมสาธารณะขึ้นในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ... ก่อให้เกิดความปั่นป่วน รุนแรงและความไม่สงบเรียบร้อยของประชาชน” และยังคงกล่าวอ้างถึงการกระทำที่กระทบต่อขอบเขตเสด็จพระราชดำเนินว่า “มีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าการกระทำ ความรุนแรงที่กระทบต่อความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยในชีวิตหรือทรัพย์สินของรัฐหรือบุคคล อันมิใช่การชุมนุมโดยสงบที่ได้รับการรับรอง ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ทั้งยังกระทบโดยตรงต่อมาตรการในการรับมือกับการระบาดของโรคโควิด-19”¹⁵² ในช่วงหนึ่งสัปดาห์ก่อนที่นายกรัฐมนตรีจะประกาศ “สถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรง” มีจำนวนผู้ติดเชื้อในประเทศไทยเฉลี่ยเจ็ดรายต่อวัน ส่วนในระหว่าง “สถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรง” มีการห้าม “มิให้มีการชุมนุมหรือมั่วสุมกัน ณ ที่ใดๆ ตั้งแต่ห้าคนขึ้นไป หรือกระทำการใดอันเป็นการยุยงให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อย”¹⁵³ โดย “สถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรง” นี้ถูกประกาศยกเลิกเมื่อวันที่ 22 ตุลาคม 2563 แต่สถานการณ์ฉุกเฉินที่มีการประกาศก่อนหน้านี้ยังมีผลบังคับใช้จนถึงปัจจุบัน

ส่วนเมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2563 ได้มีการอาศัยอำนาจตาม พ.ร.ก.ฉุกเฉิน ประกาศข้อกำหนดฉบับที่ 15 ซึ่งยังมีผลบังคับใช้จนถึงปัจจุบัน ซึ่งห้าม “การชุมนุม ทำกิจกรรม หรือรวมตัวกัน ณ สถานที่แห่งใดที่มีความแออัด หรือกระทำการใดที่อาจทำให้เกิดความไม่สงบในพื้นที่”¹⁵⁴

พ.ร.ก.ฉุกเฉิน มีการให้อำนาจอย่างกว้างขวางต่อเจ้าหน้าที่ ซึ่งนิยามว่าเป็นบุคคลใดก็ได้ที่นายกรัฐมนตรีแต่งตั้ง รวมถึงข้าราชการทหาร¹⁵⁵ มาตรา 17 กำหนดให้เจ้าหน้าที่ทั้งหมดไม่ต้องรับผิดชอบทางแพ่ง ทางอาญาหรือทางวินัยจากการปฏิบัติหน้าที่สุจริต ไม่เลือกปฏิบัติ และไม่เกินกว่าเหตุหรือไม่จำเป็น ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกร้องค่าเสียหายและได้รับการเยียวยา¹⁵⁶

¹⁵² ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรง ในเขตท้องที่กรุงเทพมหานคร วันที่ 15 ตุลาคม และประกาศ เรื่องยกเลิกประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรง ในเขตท้องที่กรุงเทพมหานคร วันที่ 22 ตุลาคม 2563

¹⁵³ ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรง ในเขตท้องที่กรุงเทพมหานคร วันที่ 15 ตุลาคม

¹⁵⁴ ข้อ 3 ของข้อกำหนดออกตามความในมาตรา 9 ของพ.ร.ก.ฉุกเฉิน (ฉบับที่ 15) วันที่ 25 ธันวาคม 2563

¹⁵⁵ มาตรา 4 และ 5 ของพ.ร.ก.ฉุกเฉิน

¹⁵⁶ มาตรา 17 ของพ.ร.ก.ฉุกเฉิน

ในทางปฏิบัติแล้ว ไม่เคยมีเจ้าหน้าที่คนใดเคยถูกสอบสวนหรือดำเนินคดีต่อการปฏิบัติหน้าที่ภายใต้ พ.ร.ก.ฉุกเฉิน ฉบับนี้ แม้จะพบว่ามีความล้มเหลวในการยึดถือหลักความจำเป็นและความได้สัดส่วนในการชุมนุมขณะที่มีการประกาศตาม พ.ร.ก.ฉุกเฉิน ที่ผ่านมา ตัวอย่างเช่น รัฐบาลไทยละเว้นหน้าที่ในการสืบสวนและตั้งข้อกล่าวหาต่อทหารที่ถูกรายงานว่าได้ยิงประชาชนจำนวนหกคนเสียชีวิตที่วัดปทุมวนารามในระหว่างการล้อมปราบผู้ชุมนุมเมื่อเดือนเมษายนและพฤษภาคม 2553 แม้จะมีหลักฐานบ่งชี้ถึงความผิดของเจ้าหน้าที่ก็ตาม

ตามกฎหมายระหว่างประเทศ รัฐบาลไทยมีพันธกรณีในการสืบสวน ดำเนินคดี และลงโทษเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายที่ใช้กำลังโดยมิชอบ ตลอดจนการเยียวยาชดใช้ต่อผู้เสียหายอย่างเป็นรูปธรรมโดยไม่มีข้อยกเว้น¹⁵⁷

แผนการดูแลการชุมนุมสาธารณะของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

แผนการดูแลการชุมนุมสาธารณะของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (ต่อไปนี้จะเรียกว่า “แผนการดูแล”) มีกำหนดไว้ในคำสั่งทางปกครองที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 21 ของ พ.ร.บ.ชุมนุม คือ “เพื่ออำนวยความสะดวกของประชาชนและคุ้มครองการชุมนุมสาธารณะ” ตามมาตราดังกล่าว แผนการดูแล กำหนดให้เจ้าหน้าที่ “พยายามหลีกเลี่ยงจากการใช้กำลัง” และ “หากไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ให้เจ้าหน้าที่ใช้กำลังเท่าที่จำเป็นและเหมาะสมต่อสถานการณ์”

ตามกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ มาตรการควบคุมฝูงชนและการใช้กำลังต้องเป็นไปตามหลักความชอบด้วยกฎหมาย ความจำเป็น ความได้สัดส่วน และการไม่เลือกปฏิบัติ หลักความชอบด้วยกฎหมายโดยตัวมันเองเป็นหลักเกณฑ์พื้นฐานทั่วไปของกฎหมายและหลักนิติธรรม เพื่อให้เป็นไปตามหลักการนี้ การจำกัดสิทธิต้อง “กำหนดด้วยกฎหมายหรืออำนาจตัดสินใจทางปกครองที่ตั้งอยู่บนฐานกฎหมาย กฎหมายต้องมีความชัดเจนเพียงพอให้ประชาชนในสังคมตัดสินใจได้ว่าควรปฏิบัติตัวอย่างใดและต้องไม่ให้อำนาจในการใช้ดุลพินิจอย่างกว้างขวางหรือไม่จำกัดต่อเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายดังกล่าว”¹⁵⁸ มาตรา 21 ของ พ.ร.บ.ชุมนุม ไม่ได้กำหนดขอบเขตอำนาจและหน้าที่ของเจ้าหน้าที่และระดับการใช้กำลังและอุปกรณ์ควบคุมฝูงชนที่ยอมรับได้โดยแคบและโดยชัดเจน

¹⁵⁷ ความเห็นทั่วไปที่ 37, ย่อหน้า 78 และ 90 และ สภาแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด, หลักการพื้นฐานการใช้กำลังและอาวุธปืนโดยเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมาย (ต่อไปนี้: หลักการพื้นฐานการใช้กำลังและอาวุธปืน), ย่อหน้า 7. นอกจากนี้โปรดดู แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล, แนวทางการใช้กำลังตามหลักการพื้นฐาน (รายงาน, 21 กันยายน 2558), <https://policehumanrightsresources.org/use-of-force-guidelines-for-implementation-of-the-un-basic-principles-on-the-use-of-force-and-firearms-by-law-enforcement-officials>, ข้อ 3

¹⁵⁸ ความเห็นทั่วไปที่ 37, ย่อหน้า 39 โฉนดกล่าวถึง *Nepomnyashchy v. Russian Federation* (CCPR/C/123/D/2318/2013), ย่อหน้า 7.7; และความเห็นทั่วไปที่ 34, ย่อหน้า 25

แม้ว่าแผนการดูแล จะมีคำอธิบายเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ได้ชัดเจนกว่า พ.ร.บ. ชุมชน แต่ประชาชนไม่สามารถเข้าถึงแผนนี้ได้ ซึ่งเป็นผลให้ประชาชนไม่สามารถเข้าใจถึงผลกระทบทางกฎหมายที่อาจเกิดขึ้นจากแผนนี้ ทางแอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนลสามารถวิเคราะห์แผนการดูแล เพราะได้ขอพิจารณาแผนจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ดังนั้น แผนการดูแล นี้จึงไม่ผ่านเกณฑ์ความชอบด้วยกฎหมาย

แผนการดูแล นี้ยังกำหนดหลักการใช้กำลังของเจ้าหน้าที่ โดยเจ้าหน้าที่ต้องหลีกเลี่ยงการใช้กำลัง แต่อนุญาตให้ใช้กำลังได้เมื่อวิธีการอื่นที่ไม่ใช้กำลังถูกนำมาใช้หมดแล้วและการใช้กำลัง ดังกล่าวมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อสถานการณ์ที่กำลังเกิดขึ้น โดยก่อนจะมีการใช้กำลังต้องแจ้งเตือนให้ผู้ชุมนุมทราบก่อน และเมื่อมีการใช้กำลัง เจ้าหน้าที่ต้องเลือกใช้มาตรการในการตอบสนองต่อสถานการณ์โดยใช้กำลัง “ตามความจำเป็นของสถานการณ์ โดยให้ใช้กำลัง น้อยที่สุดและเท่าที่จำเป็นเพื่อบรรลุภารกิจ” นอกจากนี้มาตรการที่ใช้กับผู้หญิง เด็ก หรือ ผู้สูงอายุต้องมีความเหมาะสมต่อสถานภาพและ “ไม่ทำให้เสียภาพลักษณ์ในการปฏิบัติการ”

แผนการดูแล นี้ยังระบุวิธีการใช้อุปกรณ์ควบคุมฝูงชน เช่น กระบอง “ใช้เพื่อผลักดันกลุ่มผู้ชุมนุมออกจากพื้นที่” และต้องมีการแจ้งเตือนก่อนที่จะใช้ ส่วนกระสุนยาง “ให้ยิงไปยัง เป้าหมายที่กระทำการหรือมีท่าทีคุกคามต่อชีวิตบุคคลอื่น รวมทั้งต้องกำหนดเป้าหมายอย่าง ชัดเจน ไม่ยิงโดยที่ไม่แยกแยะหรือไม่เลือกเป้าหมาย ไม่ใช้การยิงอัตโนมัติ จะต้องเล็งยิงให้ กระสุนยางกระแทกส่วนล่างของร่างกายผู้ที่เป็นเป้าหมาย” และการใช้น้ำฉีด “ให้ใช้ในกรณีเพื่อ ยุติการชุมนุม หรือระงับ หรือยับยั้ง ป้องกันเหตุ โดยใช้แรงดันน้ำเท่าที่จำเป็นในการสลายฝูง ชน และระมัดระวังไม่ฉีดน้ำไปยังบริเวณอวัยวะที่บอบบาง เช่น ดวงตา เป็นต้น”¹⁵⁹

การกระทำของเจ้าหน้าที่ต่อผู้ชุมนุมที่ได้กล่าวถึงในรายงานฉบับนี้ขัดกับหลักเกณฑ์ต่างๆ ในแผนการดูแล ที่ได้กำหนดไว้สำหรับการดูแลการชุมนุมของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายมีหน้าที่รับผิดชอบในการคุ้มครองและอำนวยความสะดวก ในการชุมนุมโดยสงบ การใช้กำลังจะกระทำได้ก็ต่อเมื่อจำเป็นอย่างถึงที่สุด และวิธีการที่ไม่รุนแรงทั้งหมดจะต้องถูกนำมาใช้แล้วแต่ไม่ได้ผล ในขณะที่มีการใช้กำลัง ต้องเป็นไปเพื่อ วัตถุประสงค์ในการบังคับใช้กฎหมายอย่างชอบธรรม เช่น การจับกุมที่ชอบด้วยกฎหมาย มีความจำเป็นและได้สัดส่วนต่อการบรรลุเป้าหมายดังกล่าว

แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนลพบว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่มีเหตุอันชอบธรรมที่เพียงพอในการใช้ กำลังต่อผู้ชุมนุม เนื่องจากผู้ชุมนุมไม่มีการกระทำความรุนแรงใดๆ ที่น่าจะทำให้เกิดการ บาดเจ็บหรือเสียชีวิตต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจในชุดเกราะ นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ไม่มีการใช้วิธีการที่ ไม่รุนแรง เช่น การลดการปะทะและการเจรจามาใช้จนหมดก่อนที่จะมีการใช้กำลัง ดังนั้น

¹⁵⁹ ข้อ 6.2 ของแผนการดูแลการชุมนุมสาธารณะของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (ต่อไปนี้: “แผนการดูแล”)

เจ้าหน้าที่จึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องใช้กำลัง ยิ่งไปกว่านั้น การกบฏผู้ชุมนุมมีลักษณะเป็น การลงโทษเท่านั้น การกระทำของเจ้าหน้าที่จึงไม่ชอบด้วยกฎหมายอย่างสิ้นเชิง

ตามมาตรฐานระหว่างประเทศในการจัดการการชุมนุม การใช้กระบอกควรเล็งไปที่แขน ขา ของผู้ที่กระทำความรุนแรง แต่เหตุการณ์ที่กล่าวถึงในรายงานฉบับนี้ ทางแอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนลพบว่าการใช้กระบอกของเจ้าหน้าที่ควบคุมฝูงชนไม่ชอบด้วยกฎหมายและ ไม่ได้สัดส่วนอย่างยิ่งกับภัยอันตรายเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้น

การใช้กำลังโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายของเจ้าหน้าที่ต่อผู้ชุมนุม โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อเด็ก หลังจากที่มีการจับกุมและควบคุมตัวไว้แล้ว นับเป็นการทรมานและการปฏิบัติโดยมิชอบอื่นๆ ตามกฎหมายระหว่างประเทศ ในกรณีเช่นนี้ เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบต่อการกระทำดังกล่าวต้อง ถูกสืบสวนในทางอาญาและทางวินัย และถูกดำเนินคดีหากมีหลักฐานเพียงพอ ผู้เสียหายจาก การใช้กำลังโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายในระหว่างการชุมนุมดังกล่าวไปจนถึงช่วงเวลาระหว่างที่ ถูกควบคุมตัวต้องได้รับการชดเชยเยียวยา

ส่วนการใช้สารเคมีเพื่อควบคุมการจลาจล (สารเคมีที่มีความระคายเคือง) แผนการดูแล ได้ ระบุว่าสามารถกระทำได้ เพื่อ “ยุติการชุมนุมหรือระงับ ยับยั้ง ป้องกันเหตุ...แต่ต้องมีการ เตือนก่อนการใช้และให้ใช้ในระดับความเข้มข้นที่เหมาะสม” (ซึ่งแผนการดูแล ไม่ได้ระบุระดับ ความเหมาะสมไว้) นอกจากนี้ แผนการดูแล ยังระบุอีกว่า การใช้แก๊สน้ำตา “ให้ระมัดระวัง หลีกเลี่ยงการขว้างไปโดนตัวบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ระมัดระวังอันตรายที่จะเกิดแก่กลุ่มคนที่อยู่ ใกล้เคียง ซึ่งไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการชุมนุม”¹⁶⁰

แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนลพบว่าแผนการดูแล ได้กำหนดเงื่อนไขขั้นต่ำที่ยอมให้ใช้สารเคมี ได้ไว้ต่ำเกินไป เนื่องจากสารเคมีที่มีความระคายเคืองเหล่านี้มีผลกระทบเป็นวงกว้างและ ไม่เลือกเป้าหมาย จึงสมควรใช้ในกรณีที่เกิดความรุนแรงในวงกว้างเท่านั้น ต้องห้ามไม่ให้ใช้ แก๊สน้ำตาขว้างใส่ตัวบุคคล ไม่ใช่แค่ “หลีกเลี่ยง”

แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนลยังตั้งข้อสังเกตด้วยว่าภายใต้แผนการดูแล นี้ ไม่มีการ กำหนดให้เจ้าหน้าที่ผู้ดูแลการชุมนุมต้องได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการใช้อาวุธเพื่อป้องกัน ความรุนแรงที่อาจเกิดขึ้นหรือการคุกคามสิทธิของผู้อื่นเป็นการเฉพาะ กฎหมายระหว่าง ประเทศกำหนดให้เจ้าหน้าที่ผู้ดูแลการชุมนุมต้องเป็นเจ้าหน้าที่ที่ได้รับการฝึกอบรมในด้าน มาตรฐานสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้องกับการดูแลการชุมนุมและเกี่ยวกับการใช้อาวุธเป็นการ เฉพาะเท่านั้น

¹⁶⁰ อ้างแล้ว

นอกจากนี้ ยังกำหนดให้ผู้เสียหายต้องได้รับความช่วยเหลือทั้งทางกายภาพและทางกฎหมาย รวมถึงค่าชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้น¹⁶¹ อย่างไรก็ดี แผนการดูแลฯ นี้ไม่ได้ระบุว่าผู้เสียหาย รวมไปถึงผู้ชุมนุมที่เผชิญความรุนแรงจากการกระทำของเจ้าหน้าที่ด้วยหรือไม่ หรือหมายถึง เฉพาะผู้ที่ได้รับอันตรายจากการใช้กำลังของบุคคลที่สามเท่านั้น

การปฏิบัติหน้าที่ภายใต้แผนการดูแลฯ ต้องสอดคล้องกับกฎหมายและมาตรฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ หากมีการละเมิดสิทธิ จะต้องมีการสืบสวนและนำตัวผู้กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมตามกรณี

นอกจากนี้ รัฐบาลไทยต้องประกันว่ากฎหมายและบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการใช้กำลังทั้งหมด มีคำนิยามที่ชัดเจน ประชาชนสามารถเข้าถึงได้และเป็นไปตามกฎหมายและมาตรฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ รวมถึงหลักความชอบด้วยกฎหมาย

การใช้กำลังโดยเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมาย

ตามพันธกรณีและหลักการทางกฎหมายในการอำนวยความสะดวกให้กับการชุมนุม หน่วยงานบังคับใช้กฎหมายควรนำวิธีการที่ไม่รุนแรงมาใช้จนหมดเสียก่อนและควรหลีกเลี่ยงอย่างถึงที่สุดในการใช้กำลังหรือวิธีการอื่นที่อาจทำให้เกิดการบาดเจ็บหรือเสียชีวิตของผู้ชุมนุม¹⁶² เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายต้องสวมอุปกรณ์ป้องกันที่เหมาะสมด้วยเหตุผลเดียวกัน ซึ่งบางครั้งอาจรวมถึงหมวกกันน็อกและเสื้อกันกระสุน เพื่อลดความจำเป็นในการใช้อาวุธให้น้อยที่สุด ควรมีการประเมินการใช้อาวุธที่ไม่รุนแรงถึงชีวิตในการบังคับใช้กฎหมายอย่างระมัดระวัง เพื่อลดความเสี่ยงในการเกิดอันตรายต่อผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องหรือผู้ที่อยู่ใกล้เคียงกับพื้นที่ชุมนุม¹⁶³

เพื่อป้องกันการละเมิดสิทธิ รัฐต้องส่งเสริมวัฒนธรรมความรับผิดชอบและความโปร่งใสของผู้มีอำนาจตัดสินใจในการดูแลสิทธิในเสรีภาพการชุมนุมโดยสงบ ประชาชนควรรับทราบหน่วยงานหรือกลไกรัฐใดที่เป็นผู้รับผิดชอบดูแลการชุมนุม และเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบในการตัดสินใจต้องตระหนักถึงความรับผิดชอบของตนภายใต้กฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ

¹⁶¹ ข้อ 5.4 แผนการดูแลฯ

¹⁶² แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล, *แนวทางการใช้กำลังตามหลักการพื้นฐาน*, ข้อ 7.1 นอกจากนี้โปรดดู หลักการพื้นฐานการใช้กำลังและอาวุธปืน, ข้อ 2

¹⁶³ โปรดดูย่อหน้า 3 ของหลักการพื้นฐานการใช้กำลังและอาวุธปืน และสำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, แนวทางการใช้อาวุธอาวุธภาพสังหารต่ำ

ควรส่งเฉพาะเจ้าหน้าที่ที่ได้รับการฝึกอบรมตามมาตรฐานสิทธิมนุษยชนเกี่ยวกับการดูแล การชุมนุมในการปฏิบัติหน้าที่ในการดูแลการชุมนุม ไม่ควรส่งทหารไปปฏิบัติหน้าที่นี้¹⁶⁴ รัฐบาลต้องให้เจ้าหน้าที่ทั้งหมดที่ใช้อาวุธที่ไม่รุนแรงถึงชีวิตได้รับการฝึกอบรมการใช้อาวุธ เหล่านี้เป็นการเฉพาะ และมีการประเมินอาวุธทุกชนิดอย่างเป็นอิสระและเคร่งครัด¹⁶⁵

ก่อนที่จะใช้กำลัง เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายต้องพยายามลดการปะทะที่อาจนำไปสู่ความ รุนแรงด้วยวิธีการและรูปแบบที่ไม่รุนแรง รวมถึงการเจรจาและการไกล่เกลี่ย¹⁶⁶ การตัดสินใจ ใช้กำลังกับผู้ชุมนุมต้องเป็นไปตามเงื่อนไขสามข้ออย่างเคร่งครัด คือ 1) วิธีการไม่รุนแรงถูก นำมาใช้เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ชอบด้วยกฎหมายในการป้องกันอาชญากรรมหรือเพื่อการ จับกุมที่ชอบด้วยกฎหมายหมดแล้ว แต่ไม่ได้ผล¹⁶⁷ 2) มีการเตือนล่วงหน้าก่อนการใช้กำลัง และ 3) มีความจำเป็นอย่างถึงที่สุดในการใช้กำลัง¹⁶⁸

แม้แต่ในกรณีที่ครบเงื่อนไขทั้งสามข้อนี้ การใช้กำลังยังต้องเป็นไปตามหลักความชอบด้วย กฎหมาย หลักความจำเป็น ความได้สัดส่วน และการไม่เลือกปฏิบัติ¹⁶⁹ การใช้กำลังไม่ใช่เพียง ปฏิบัติตามกฎหมายภายในประเทศและกฎระเบียบทางปกครองที่ประชาชนเข้าถึงและเข้าใจนัย ทางกฎหมายได้ง่ายเท่านั้น แต่ยังต้องเป็นไปตามกฎหมายระหว่างประเทศ ทั้งนี้ กฎหมาย ภายในประเทศต้องไม่ให้อำนาจอย่างไม่จำกัด เช่น ให้เจ้าหน้าที่ใช้ “กำลังทั้งหมดเท่าที่จำเป็น” เป็นต้น¹⁷⁰ ด้วยเหตุผลเดียวกันนี้ เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายต้องใช้เฉพาะอาวุธและอุปกรณ์ ที่รัฐบาลอนุญาตเท่านั้น ต้องมีการจำกัดการใช้อาวุธที่ไม่มีความรุนแรงถึงชีวิตเพื่อลดการ บาดเจ็บและความเสียหายต่อทรัพย์สินที่อาจเกิดขึ้น¹⁷¹ การบังคับใช้กฎหมายต้องพิจารณา เป็นพิเศษถึงความจำเป็นเฉพาะของบุคคล “ที่มีความเปราะบางเป็นพิเศษต่ออันตรายจากการ ใช้กำลัง” รวมถึง เด็ก สตรีมีครรภ์ ผู้สูงอายุและผู้พิการ¹⁷²

รัฐจะอนุญาตให้เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายสามารถใช้กำลังเพื่อบรรลุเป้าหมายที่ชอบด้วย กฎหมายได้เมื่อมีความจำเป็นอย่างถึงที่สุดและไม่มียุทธวิธีอื่นที่ได้ผลแล้วเท่านั้น¹⁷³ เจ้าหน้าที่ต้อง คำนึงถึงผลประโยชน์ที่อาจได้รับและอันตรายที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้กำลัง จากการพิจารณา

¹⁶⁴ ความเห็นทั่วไปที่ 37, ย่อหน้า 80. นอกจากนี้โปรดดูหลักการพื้นฐานการใช้กำลังและอาวุธปืน, ข้อ 7.4 .4

¹⁶⁵ ความเห็นทั่วไปที่ 37, ย่อหน้า 81

¹⁶⁶ ความเห็นทั่วไปที่ 37, ย่อหน้า 78

¹⁶⁷ สมัชชาใหญ่สหประชาชาติ, มติเรื่องรณรงค์ต่อต้านเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมาย, UN Doc. A/RES/34/169

¹⁶⁸ ความเห็นทั่วไปที่ 37, ย่อหน้า 78, และหลักการพื้นฐานการใช้กำลังและอาวุธปืน, ย่อหน้า 4

¹⁶⁹ ความเห็นทั่วไปที่ 37, ย่อหน้า 78 และ 79, และแอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล, *แนวทางการใช้กำลังตามหลักการพื้นฐาน*, หน้า 17

¹⁷⁰ ความเห็นทั่วไปที่ 37, ย่อหน้า 79

¹⁷¹ ความเห็นทั่วไปที่ 37, ย่อหน้า 78 และ 79, *แนวทางการใช้อาวุธอาญาพิฆาตสังหารต่ำ*, ย่อหน้า 2.4 และ 2.5, แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล, *แนวทางการใช้กำลังตามหลักการพื้นฐาน*, หน้า 17

¹⁷² *แนวทางการใช้อาวุธอาญาพิฆาตสังหารต่ำ*, ย่อหน้า 2.7

¹⁷³ ความเห็นทั่วไปที่ 37, ย่อหน้า 24 และ 79, *แนวทางการใช้อาวุธอาญาพิฆาตสังหารต่ำ*, ย่อหน้า 2.8, 2.9 และ 2.10 และแอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล, *แนวทางการใช้กำลังตามหลักการพื้นฐาน*, หน้า 18

ดังกล่าว ให้เจ้าหน้าที่ใช้กำลังน้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้และต้องใช้กำลังอย่างได้สัดส่วนกับการจัดการภัยคุกคามที่เกิดขึ้น¹⁷⁴ ในกรณีที่เกิดความรุนแรงบางส่วนในระหว่างการชุมนุมโดยสงบ ต้องแยกผู้ชุมนุมที่ไม่ใช้ความรุนแรงและผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องออกจากผู้ที่ใช้หรือจะใช้ความรุนแรง เจ้าหน้าที่ต้องฟังเป้าหมายไปยังกลุ่มที่ใช้หรือจะใช้ความรุนแรงเท่านั้น¹⁷⁵ ที่สำคัญเมื่อจะใช้กำลังหรือน่าจะมีความรุนแรงเกิดขึ้น ต้องมีการจัดเตรียมหน่วยพยาบาลไว้อย่างเพียงพอ¹⁷⁶

ในระหว่างการใช้กำลัง เจ้าหน้าที่จะต้องใช้ความอดกลั้นและหลีกเลี่ยงการทำให้เกิดการบาดเจ็บตลอดเวลา เพื่อคุ้มครองสิทธิในการมีชีวิต¹⁷⁷ โดยต้องไม่ใช้กำลังโดยเลือกปฏิบัติต่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคลบนพื้นฐานเชื้อชาติ ชาติพันธุ์ เพศสภาพ ศาสนา หรือความคิดเห็นทางการเมือง¹⁷⁸ เมื่อไม่มีเหตุให้ต้องใช้กำลังอีกต่อไป เช่น ในกรณีที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ใช้ความรุนแรงถูกแยกออกไปจากการชุมนุมโดยสงบแล้ว เจ้าหน้าที่ “ไม่ได้รับอนุญาตให้ใช้ความรุนแรงอีกต่อไป”¹⁷⁹

การฉีดน้ำแรงดันสูง

เนื่องจากผลที่ไม่แม่นยำและคาดเดาได้ยาก การใช้รถฉีดน้ำแรงดันสูงจึงต้องใช้ในสถานการณ์ความวุ่นวายที่รุนแรงและอาจเกิดภัยอันตรายอย่างร้ายแรงต่อประชาชน โดยต้องปฏิบัติตามหลักความจำเป็นและความได้สัดส่วน ต้องใช้เพื่อวัตถุประสงค์ในการสลายฝูง ดังนั้นจึงต้องไม่เล็งไปยังตัวบุคคลในระยะใกล้ (ซึ่งอาจทำให้บุคคลนั้นล้มลงหรือเกิดการบาดเจ็บจากผลข้างเคียง) หรือต่อบุคคลที่ถูกควบคุมตัวไว้หรือไม่สามารถขยับตัวหนีได้ เพราะมีความเสี่ยงต่อการทำให้ตาบอดถาวรหรืออาการบาดเจ็บจากผลข้างเคียง¹⁸⁰

¹⁷⁴ แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล, *แนวทางการใช้กำลังตามหลักการพื้นฐาน*, หน้า 18

¹⁷⁵ ความเห็นทั่วไปที่ 37, ย่อหน้า 17 และ 86

¹⁷⁶ ความเห็นทั่วไปที่ 37, ย่อหน้า 88

¹⁷⁷ หลักการพื้นฐานการใช้กำลังและอาวุธปืน, ย่อหน้า 5

¹⁷⁸ *แนวทางการใช้อาวุธอานุภาพสังหารต่ำ*, ย่อหน้า 2.11

¹⁷⁹ ความเห็นทั่วไปที่ 37, ย่อหน้า 79

¹⁸⁰ แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล, *แนวทางการใช้กำลังตามหลักการพื้นฐาน*, ข้อ 7.4 .2 c) และ *แนวทางการใช้อาวุธอานุภาพสังหารต่ำ*, ย่อหน้า 7.7

การใช้กระบอง

กระบองสามารถใช้ได้อย่างชอบด้วยกฎหมายต่อผู้ที่ “กำลังทำหรือขู่ว่าจะทำให้เกิดการบาดเจ็บต่อเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายหรือประชาชน” การใช้กระบองควรเล็งไปที่ขาหรือแขนของผู้ที่ใช้ความรุนแรงเท่านั้น

แก๊สน้ำตา

“แก๊สน้ำตา” หมายถึงสารเคมีที่มีความระคายเคืองต่างๆ ที่บรรจุอยู่ในกระป๋องหรือกระสุนเพื่อใช้ขว้างหรือยิงจากระยะไกลไปยังกลุ่มบุคคลหรือทำให้ฝูงกระจายเพื่อสลายการชุมนุม แก๊สน้ำตามีลักษณะคาดเดาได้ยากตามธรรมชาติของตัวสารและเป็นไปได้มากที่จะส่งผลกระทบต่อผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องและผู้ชุมนุมที่ไม่ใช้ความรุนแรง

แก๊สน้ำตาอาจส่งผลถึงแก่ชีวิตได้ ถ้าเล็งยิงกระสุนแก๊สน้ำตาใส่ตัวบุคคลโดยตรงหรือในพื้นที่ปิดล้อม¹⁸¹ การโดนแก๊สน้ำตาทำให้เกิดอาการหายใจลำบากชั่วคราวและแน่นหน้าอก คลื่นไส้ ระคายเคืองตาและผิวหนังชั่วคราว ส่วนใหญ่มีผลประมาณ 10 - 20 นาที ส่วนเด็ก สตรีมีครรภ์และผู้สูงอายุมีรายงานว่ามีโอกาสที่จะได้รับผลกระทบจากแก๊สน้ำตาที่รุนแรงกว่า¹⁸²

วัตถุประสงค์ของการใช้แก๊สน้ำตาเป็นไปเพื่อสลายการชุมนุมเมื่อเกิดความรุนแรงในวงกว้าง สารเคมีที่มีความระคายเคืองที่ใช้ขว้างหรือยิงวิธีใดก็ตามจากระยะไกลเช่นนี้ ต้องไม่ถูกนำมาใช้เพื่อไปยังตัวบุคคลโดยตรงในมุมที่ต่ำหรือในสถานที่ปิดล้อมที่ทางออกถูกปิดกั้น¹⁸³ ทั้งนี้เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายต้องใช้ระดับความรุนแรงของสารเคมีที่ต่ำที่สุดเท่าที่เป็นไปได้ในการบรรลุเป้าหมาย¹⁸⁴

¹⁸¹ แนวทางการใช้อาวุธอานุภาพสังหารต่ำ, ย่อหน้า 7.3

¹⁸² แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล, *แก๊สน้ำตา: การสืบสวน*

¹⁸³ แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล, *แนวทางการใช้กำลังตามหลักการพื้นฐาน*, ข้อ 7.4.2 b). นอกจากนี้โปรดดู ความเห็นทั่วไปที่ 37, ย่อหน้า 87

¹⁸⁴ ความเห็นทั่วไปที่ 37, para 87 และแนวทางการใช้อาวุธอานุภาพสังหารต่ำ, ย่อหน้า 7.3

อาวุธ KINETIC IMPACT PROJECTILES

อาวุธ Kinetic Impact Projectiles (KIP) รวมถึงกระสุนยาง เป็นอาวุธที่ไม่มีความรุนแรงถึงชีวิตที่เป็นทางเลือกแทนการใช้กระสุนจริงของเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายในการจัดการกับผู้ที่ใช้ความรุนแรง¹⁸⁵ อาวุธ KIP บางชนิดมีความแม่นยำต่ำ เช่น กระสุนที่กระดอนจากพื้นหรือสิ่งของหลังการยิง มีความเสี่ยงในการทำให้เกิดการบาดเจ็บร้ายแรงได้เพราะไม่มีความแม่นยำ¹⁸⁶

ควรใช้อาวุธ KIP ต่อบุคคลที่กำลังใช้ความรุนแรงในการชุมนุมเท่านั้น โดย “เล็งตรงส่วนท้อง ส่วนล่างหรือขาของผู้ที่ใช้ความรุนแรง”¹⁸⁷ อาวุธ KIP มีความเสี่ยงเฉพาะที่อาจทำให้เกิดแผลฉีกขาดและเกิดการบาดเจ็บทางสมอง ตาบอด หรือแม้แต่เสียชีวิตหากเล็งใส่ใบหน้า ศีรษะหรือลำตัว¹⁸⁸ อาวุธที่ไม่มีความรุนแรงถึงชีวิตเหล่านี้ไม่ควรใช้ยิงแบบอัตโนมัติหรือเล็งไปที่ศีรษะ ใบหน้าหรือลำคอ

เมื่อการชุมนุมโดยสงบเกิดความรุนแรง

การชุมนุมจะไม่ได้รับการคุ้มครองสิทธิในเสรีภาพการชุมนุมโดยสงบเมื่อมีหลักฐานที่ชัดเจนแสดงให้เห็นว่าผู้ชุมนุมส่วนใหญ่มีการใช้ความรุนแรงหรือส่งเสริมให้เกิดความเกลียดชังที่เข้าเกณฑ์ยุยงให้ใช้ความรุนแรง มีความมุ่งร้ายหรือการเลือกปฏิบัติ นอกจากนี้ต้องไม่ถือว่าการชุมนุมใด “ไม่อยู่ภายใต้ความคุ้มครอง” ของกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ เพราะแม้แต่ในกรณีที่สิทธิในการชุมนุมโดยสงบไม่มีผลคุ้มครองแล้ว ก็ยังมีสิทธิขั้นพื้นฐานอื่นที่ยังมีผลอยู่¹⁸⁹

การสลายการชุมนุมที่ไม่สงบสามารถกระทำได้ในลักษณะที่ได้สัดส่วน อย่างไรก็ตาม ใดก็ตามที่มีข้อเน้นย้ำว่าความพยายามในการสลายการชุมนุมต้องเป็นวิธีการสุดท้ายเมื่อการชุมนุมดังกล่าว “ไม่สงบอีกต่อไป หรือมีหลักฐานชัดเจนว่ามีภัยเฉพาะหน้าว่าจะเกิดความรุนแรงขึ้นร้ายแรงที่ไม่สามารถจัดการได้อย่างเหมาะสม”¹⁹⁰ ความรุนแรงที่เกิดจากผู้ชุมนุมบางส่วนหรือโดยผู้ชุมนุมจำนวนเล็กน้อยไม่ทำให้การชุมนุมดังกล่าวในภาพรวมเป็นการชุมนุมที่ไม่สงบ

¹⁸⁵ แนวทางการใช้อาวุธอานุภาพสังหารต่ำ, ย่อหน้า 7.5

¹⁸⁶ แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล, *แนวทางการใช้กำลังตามหลักการพื้นฐาน*, ข้อ 7.4.2 a) และแนวทางการใช้อาวุธอานุภาพสังหารต่ำ, ย่อหน้า 7.5

¹⁸⁷ แนวทางการใช้อาวุธอานุภาพสังหารต่ำ, ย่อหน้า 7.5

¹⁸⁸ แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล, *แนวทางการใช้กำลังตามหลักการพื้นฐาน*, ข้อ 7.4.2 a)

¹⁸⁹ รายงานต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน, ผู้รายงานพิเศษว่าด้วยสิทธิในเสรีภาพการชุมนุมโดยสงบและการรวมกลุ่ม และผู้รายงานพิเศษว่าด้วยการสังหารนอกกระบวนการกฎหมาย อย่างรวดเร็ว หรือโดยพลการ เรื่องการจัดการการชุมนุมที่เหมาะสม, UN Doc.

A/HRC/31/66, ย่อหน้า 9

¹⁹⁰ ความเห็นทั่วไปที่ 37, ย่อหน้า 85

มาตรการที่ใช้ในกรณีเช่นนี้ควรมีเป้าหมายเพื่อจัดการกับผู้ชุมนุมที่ไม่สงบเท่านั้น¹⁹¹ ถ้ามีผู้ยุยง (กระตุ้นให้ผู้อื่นทำผิดกฎหมาย) เข้าไปในพื้นที่การชุมนุมโดยสงบ เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายควรแยกกลุ่มคนที่ใช้ความรุนแรงออกมาก่อนที่ แทนที่จะยุติหรือสลายการชุมนุม อย่างไรก็ตาม เหตุความวุ่นวายที่ “ร้ายแรงและต่อเนื่อง” อาจเป็นเหตุที่เพียงพอในการสลายการชุมนุม¹⁹²

การตัดสินใจสลายการชุมนุมต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในกฎหมายภายในประเทศ¹⁹³ ถ้ามีการตัดสินใจสลายการชุมนุม เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายต้องแจ้งเตือนผู้เข้าร่วมการชุมนุมให้ทราบถึงเจตนาดังกล่าวอย่างชัดเจน ผู้ชุมนุมต้องมีเวลามากพอในการยุติการชุมนุมโดยสมัครใจ

ในการบรรลุวัตถุประสงค์ที่ชอบด้วยกฎหมาย เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายต้องใช้วิธีการที่ล่งล้นน้อยที่สุด ทั้งนี้ในการสลายการชุมนุม ควรหลีกเลี่ยงการใช้กำลัง และ “การใช้กำลังใดๆ ควรมุ่งไปที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ใช้ความรุนแรงหรืออยู่ว่าจะใช้ความรุนแรงเป็นการเฉพาะ”¹⁹⁴ เมื่อมีความจำเป็นอย่างที่สุดในการใช้กำลัง เจ้าหน้าที่ต้องปฏิบัติตามหลักความจำเป็นและความได้สัดส่วน ไม่ควรใช้อาวุธหรือใช้กำลังใดที่ “อาจเป็นเหตุให้เกิดการบาดเจ็บเพียงเล็กน้อย” ต่อบุคคลที่เพียงต่อต้านในรูปแบบอารยะขัดขืน¹⁹⁵

การป้องกันผู้ชุมนุมจากความรุนแรงโดยบุคคลที่สาม

ในบริบทของการชุมนุมสาธารณะ ความรุนแรงหมายถึงการที่ผู้ชุมนุมใช้กำลังทางกายภาพที่น่าจะทำให้เกิดการบาดเจ็บ เสียชีวิต หรือความเสียหายต่อทรัพย์สินอย่างมีนัยยะสำคัญต่อผู้อื่น ส่วนการปลุกหรือขัดขวางการเคลื่อนที่ของพาหนะหรือผู้สัญจรไปมาทางเท้า หรือการทำกิจกรรมในชีวิตประจำวันไม่ถือว่าเป็น “ความรุนแรง”¹⁹⁶ อารยะขัดขืนและการรณรงค์อื่นที่กระทำโดยสงบ การขัดขวางการจราจรหรือการเดินเท้าหรือการทำกิจกรรมในชีวิตประจำวัน การไม่ทำตามระเบียบกฎเกณฑ์ในประเทศบางอย่าง (เช่น การแจ้งล่วงหน้าต่อเจ้าหน้าที่) ความรุนแรงบางส่วนที่เกิดขึ้นโดยผู้ชุมนุมหรือความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับผู้ชุมนุมโดยสงบที่เกิดจากเจ้าหน้าที่หรือบุคคลที่สามไม่ทำให้การชุมนุมดังกล่าวเป็นการชุมนุมที่ไม่สงบหรือทำให้ผู้ชุมนุมหมดสิทธิได้รับการคุ้มครองจากรัฐ¹⁹⁷

¹⁹¹ ความเห็นทั่วไปที่ 37, ย่อหน้า 15 และ 17

¹⁹² ความเห็นทั่วไปที่ 37, ย่อหน้า 85

¹⁹³ ความเห็นทั่วไปที่ 37, ย่อหน้า 85

¹⁹⁴ ความเห็นทั่วไปที่ 37, ย่อหน้า 86

¹⁹⁵ ความเห็นทั่วไปที่ 37, ย่อหน้า 86

¹⁹⁶ ความเห็นทั่วไปที่ 37, ย่อหน้า 15

¹⁹⁷ ความเห็นทั่วไปที่ 37, ย่อหน้า 15-18

ในระหว่างการชุมนุม เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายต้องคุ้มครองทุกคนจากความรุนแรงที่เกิดจากผู้อื่น และต้องแยกตัวผู้ที่กระทำความรุนแรงออกไปเมื่อจำเป็น เมื่อมีผู้ชุมนุมหลายกลุ่มอยู่ในพื้นที่เดียวกัน เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายต้อง “คุ้มครองผู้ชุมนุมจากการปฏิบัติที่มีขอบโดยผู้ที่ไม่ใช่รัฐ เช่น การแทรกแซงหรือความรุนแรงจากประชาชนทั่วไป ผู้ชุมนุมฝ่ายตรงข้าม หรือเจ้าพนักงานรักษาความปลอดภัยของเอกชน”¹⁹⁸

ความรับผิดชอบ

ความรับผิดชอบมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการป้องกันไม่ให้ผู้กระทำความผิดลอยนวลและป้องกันการใช้อำนาจโดยมิชอบที่อาจทำให้เกิดผลกระทบร้ายแรงต่อสิทธิมนุษยชนของบุคคล ตลอดจนช่วยกระตุ้นให้เกิดการปฏิบัติหน้าที่โดยเคารพต่อสิทธิมนุษยชนในอนาคต เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายเป็นผู้ที่ต้องรับผิดชอบต่อการใช้อำนาจที่มีขอบด้วยกฎหมายและต้องถูกสืบสวน ดำเนินคดีและลงโทษหากศาลตัดสินว่ามีความผิด¹⁹⁹ กรณียกเว้น เช่น สถานการณ์ฉุกเฉิน ไม่สามารถนำมาใช้เพื่อสร้างความชอบธรรมในการละเมิดหลักเกณฑ์การใช้กำลังได้²⁰⁰

เพื่อให้เกิดระบบความรับผิดชอบที่เห็นผลจริง รัฐต้องจัดการในสี่เรื่อง ได้แก่ 1) สอบสวนทางอาญาต่อเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายรวมถึงผู้บัญชาการที่ออกคำสั่ง โดยคำนึงถึงความรับผิดชอบในการออกคำสั่ง 2) สอบสวนทางวินัยเพื่อให้มีมาตรการในการแก้ไขที่จำเป็น 3) เยียวยาผู้เสียหายจากการใช้อำนาจโดยมิชอบด้วยกฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ และ 4) ทบทวนกรอบการทำงานระดับองค์กรของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง²⁰¹

ตามหลักกฎหมายและมาตรฐานระหว่างประเทศ กฎหมายภายในประเทศต้องไม่ให้เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายมีอำนาจและพิจารณาอนุญาตในการใช้อำนาจโดยไม่จำกัด²⁰² ควรพัฒนาและส่งเสริมวัฒนธรรมการรับผิดชอบในกลุ่มเจ้าหน้าที่ที่ดูแลการชุมนุม ตัวอย่างเช่น เจ้าหน้าที่ที่ประจำการควรติดเครื่องหมายประจำตัวที่สามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจนและต้องแสดงหมายจับในระหว่างการจับกุม²⁰³

¹⁹⁸ ความเห็นทั่วไปที่ 37, ย่อหน้า 24

¹⁹⁹ แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล, *แนวทางการใช้กำลังตามหลักการพื้นฐาน*, ข้อ 3. นอกจากนี้โปรดดูความเห็นทั่วไปที่ 37, ย่อหน้า 78 และ 90 และหลักการพื้นฐานการใช้กำลังและอาวุธปืน, ย่อหน้า 7

²⁰⁰ หลักการพื้นฐานการใช้กำลังและอาวุธปืน, ย่อหน้า 8

²⁰¹ แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล, *แนวทางการใช้กำลังตามหลักการพื้นฐาน*, หน้า 65 – 76

²⁰² ความเห็นทั่วไปที่ 37, ย่อหน้า 79

²⁰³ แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล, *แนวทางการใช้กำลังตามหลักการพื้นฐาน*, ข้อ 3.1

ต้องมีการเยียวยาและชดเชยแก่ผู้เสียหายจากการใช้กฎหมายโดยมิชอบอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการจ่ายค่าเสียหาย ค่าฟื้นฟู ค่าชดเชย เพื่อให้เกิดความพึงพอใจและรับประกันว่าเหตุการณ์ดังกล่าวจะไม่เกิดขึ้นอีก²⁰⁴

²⁰⁴ แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล, *แนวทางการใช้กำลังตามหลักการพื้นฐาน*, หน้า 65, ความเห็นทั่วไปที่ 37, ย่อหน้า 90, และแนวทางการใช้อาวุธอาญาพลิงหารต่ำ, ย่อหน้า 3.12. นอกจากนี้โปรดดูหลักการพื้นฐานการใช้กำลังและอาวุธปืน และสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ, มติแนวทางว่าด้วยสิทธิในการได้รับการเยียวยาและชดเชยสำหรับผู้เสียหายจากการละเมิดกฎหมายสิทธิมนุษยชนและกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศอย่างร้ายแรง, UN Doc. A/RES/60/147

4. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

แอมเนสตี อินเตอร์เนชันแนลได้พิสูจน์เปรียบเทียบหลักฐานการใช้กำลังโดยมีชอบของตำรวจไทย รวมถึงการใช้เครื่องฉีดน้ำแรงดันสูง สารเคมีที่มีความระคายเคือง (แก๊สน้ำตา) และกระสุนยาง พบว่าในสามเหตุการณ์ (วันที่ 16 ตุลาคม 2563 วันที่ 8 พฤศจิกายน 2563 และวันที่ 17 พฤศจิกายน 2563) ตำรวจมีการฉีดน้ำแรงดันสูงที่ปนเปื้อนสารเคมีที่มีความระคายเคืองโดยตรงเข้าสู่ผู้ชุมนุม หรือบางครั้งเป็นการฉีดแบบไม่เลือกเป้าหมายเข้าสู่ผู้ชุมนุม การดื้ออาท และผู้ใช้สิทธิในเสรีภาพการชุมนุมโดยสงบ ตลอดจนสื่อมวลชนและผู้สังเกตการณ์ที่ใช้สิทธิในเสรีภาพการแสดงออก การกระทำเหล่านี้เป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ไม่จำเป็นและไม่ได้สัดส่วน จึงถือเป็นการละเมิดต่อกฎหมายและมาตรฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ

นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายกลับละเว้นที่จะใช้มาตรการป้องกันไม่ให้บุคคลที่สามารถกระทำความรุนแรงต่อผู้ชุมนุมโดยสงบ ทั้งการสวมใส่ชุดป้องกัน เช่น โล่และเสื้อกันกระสุน แอมเนสตี อินเตอร์เนชันแนลยังบันทึกหลักฐานว่าเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายส่วนใหญ่ที่ต้องปฏิบัติการสลายการชุมนุมหรือใช้อาวุธที่ไม่มีความรุนแรงถึงชีวิตกับผู้ชุมนุมนั้น ไม่ได้แสดงเครื่องหมายประจำตัวที่เห็นได้อย่างชัดเจน ทำให้ยากต่อการตรวจสอบเพื่อให้เจ้าหน้าที่รับผิดชอบต่อการกระทำของตน

การที่รัฐบาลไทยรับมือต่อการชุมนุมสาธารณะซึ่งมีเยาวชนเป็นแกนนำเช่นนี้ ทำให้เกิดภาพลักษณ์ที่น่ากังวลต่อความตั้งใจของรัฐบาลไทยในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ทั้งนี้ ประเทศไทยต้องทำให้ทุกคนสามารถใช้สิทธิมนุษยชนของตนที่ได้รับการรับรองโดยกฎหมายและมาตรฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศได้อย่างสมบูรณ์ และเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งที่ประเทศไทยต้องเคารพสิทธิในเสรีภาพการชุมนุมโดยสงบอีกด้วย

จากข้อค้นพบในรายงานฉบับนี้ แอมเนสตี อินเตอร์เนชันแนลมีข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานบังคับใช้กฎหมาย รัฐบาลไทย และฝ่ายอื่นๆ ทั้งหมดที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายของไทย

- คຸ່ມครองสิทธิของผู้ชุมนุมอย่างสงบทุกคนที่ใช้เสรีภาพในการชุมนุมของตนไม่ให้ถูกขัดขวางหรือการใช้ความรุนแรงจากบุคคลที่สามและอำนวยความสะดวกให้ผู้ชุมนุมอย่างสงบทุกคนสามารถสื่อสารสิ่งที่ตัวเองต้องการได้ ด้วยการเจรจา แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทั้งก่อนและระหว่างการชุมนุม
- แยกแยะระหว่างผู้ชุมนุมที่ใช้ความรุนแรงกับผู้ชุมนุมที่ไม่ใช้ความรุนแรง และปฏิบัติการบังคับใช้กฎหมายต่อผู้ที่ใช้ความรุนแรงที่กระทำผิดเท่านั้น
- ให้ความสำคัญในการใช้วิธีการที่ไม่รุนแรง เช่น การเจรจา การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการไกล่เกลี่ยเพื่อลดการปะทะที่อาจนำไปสู่ความรุนแรง
- ประกันว่าเครื่องมือที่มีอำนาจในการทำให้เกิดอันตรายร้ายแรงอย่างไม่เลือกเป้าหมายและไม่แยกแยะ เช่น แก๊สน้ำตาหรือปืนฉีดน้ำแรงดันสูง จะต้องถูกนำมาใช้สลายการชุมนุมในสถานการณ์ที่มีความรุนแรงในวงกว้างและสามารถใช้ได้หลังจากที่มีการใช้วิธีการอื่นๆ และไม่สามารถควบคุมความรุนแรงได้แล้วเท่านั้น โดยต้องเปิดโอกาสผู้ชุมนุมสามารถออกจากพื้นที่การชุมนุม ต้องไม่ใช่เมื่ออยู่ในพื้นที่ปิดหรือเมื่อถนนและเส้นทางหนีอื่นๆ ถูกปิดกั้น และต้องทำการแจ้งเตือนผู้ชุมนุมก่อนถึงนำวิธีดังกล่าวมาใช้ และให้โอกาสผู้ชุมนุมได้ออกจากพื้นที่การชุมนุมโดยสมัครใจ
- จดเว้นการเติมสารเคมีที่มีความระคายเคืองในน้ำที่ฉีดจากรถฉีดน้ำแรงดันสูง
- หลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีที่มีความระคายเคืองในระหว่างที่มีการระบาดใหญ่ เพราะเป็นการเพิ่มความเสี่ยงที่จะทำให้เกิดการติดต่อของโรค (เพราะผู้ที่ได้รับสารเคมีที่มีความระคายเคืองจะมีอาการไอจาม ต้องถอดหน้ากากอนามัยออก หรือวิ่งหนีอย่างตื่นตระหนกโดยไม่คำนึงถึงการเว้นระยะห่างจากผู้อื่น)
- ถ้าจำเป็นต้องใช้สารเคมีที่มีความระคายเคือง สามารถใช้ได้เมื่อเกิดความรุนแรงขึ้นร้ายแรงและเป็นวงกว้างต่อบุคคล และสามารถใช้ได้เมื่อวิธีการอื่นที่อันตรายน้อยกว่าไม่สามารถจัดการกับความรุนแรงในพื้นที่ชุมนุมได้แล้วเท่านั้น
- ไม่ใช้อาวุธ Kinetic Impact Projectiles ซึ่งรวมถึงกระสุนยาง ยิงสุมเข้าไปในกลุ่มผู้ชุมนุม เพราะเป็นการเพิ่มความเสี่ยงในการได้รับบาดเจ็บที่ร้ายแรง รวมทั้งต่อผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงที่เกิดขึ้น
- ประกันว่าการใช้กำลังใดๆ ระหว่างการชุมนุม สามารถทำได้เมื่อมีความจำเป็นอย่างถึงที่สุดแล้วเท่านั้น และต้องใช้อย่างสอดคล้องกับหลักความจำเป็นและความได้สัดส่วน
- ในระหว่างการปฏิบัติหน้าที่ เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายต้องปฏิบัติตามหลักการพื้นฐานของสหประชาชาติว่าด้วยการใช้กำลังและอาวุธสำหรับเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย (UN Basic Principles on the Use of Force and Firearms for Law Enforcement Officials)

- ในการสลายการชุมนุมโดยสงบ ต้องไม่ใช้กำลังใดๆ ที่อาจทำให้เกิดการบาดเจ็บได้
- ไม่สลายการชุมนุมเพียงเพราะผู้ชุมนุมไม่ปฏิบัติตามกฎการแจ้งการชุมนุมล่วงหน้า ภายใต้พ.ร.บ.ชุมนุม
- ไม่สลายการชุมนุมเพียงเพราะการชุมนุมเกิดขึ้นในบริเวณหวงห้ามหรือเพราะผู้ชุมนุมเข้าไปในบริเวณหวงห้าม
- ต้องคุ้มครองผู้ชุมนุมคนใดก็ตามที่เผชิญกับความรุนแรง โดยต้องเตรียมกำลังเจ้าหน้าที่ให้เพียงพอและเข้าไปแทรกแซงเพื่อควบคุมตัวผู้ที่ใช้ความรุนแรงออกมาทันที
- ปรับปรุงหลักสูตรในการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมาย เพื่อให้มีการฝึกอบรมโดยละเอียดตามมาตรฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ การใช้กำลังและอาวุธที่ชอบด้วยกฎหมาย และการรับมือกับการชุมนุม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับหลักการพื้นฐานว่าด้วยการใช้กำลังและอาวุธสำหรับเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย
- ปรับปรุงแผนการดูแลการชุมนุมสาธารณะของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ให้สอดคล้องกับมาตรฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หลักการพื้นฐานว่าด้วยการใช้กำลังและอาวุธสำหรับเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย ตลอดจนเปิดให้ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ โดยใช้เอกสาร “การใช้กำลัง: แนวทางของแอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนลในการปฏิบัติตามหลักการพื้นฐานของสหประชาชาติว่าด้วยการใช้กำลังและอาวุธสำหรับเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย” เป็นแนวทางเปรียบเทียบ
- สืบสวนและดำเนินคดีต่อเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้กำลังโดยมิชอบรวมไปถึงผู้บังคับบัญชา
- เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องติดเครื่องหมายระบุตัวตนที่เห็นได้ชัดเจน

ข้อเสนอแนะต่อรัฐบาลไทย

- กำหนดแนวทางดูแลการชุมนุมในภาพรวม ให้เป็นไปในแนวทางการอำนวยความสะดวกและรับประกันสิทธิในเสรีภาพการชุมนุมโดยสงบของผู้ชุมนุม โดยสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นการชุมนุมเป็นไปอย่างสงบ
- แก้ไขหรือยกเลิกมาตรา 9 ของ พ.ร.ก.ฉุกเฉินซึ่งกำหนดข้อจำกัดที่ครอบคลุมถึงการชุมนุม โดยรัฐบาลไทยต้องประเมินการชุมนุมและข้อจำกัดที่จำเป็น เป็นรายกรณี
- แก้ไขหรือยกเลิกบางมาตราที่เป็นปัญหาของ พ.ร.บ.ชุมนุม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการห้ามชุมนุมซึ่งครอบคลุมในบางพื้นที่
- ให้มีการสืบสวนอย่างรวดเร็ว เป็นอิสระ ไม่ลำเอียงและเห็นผลต่อเจ้าหน้าที่ควบคุมฝูงชน รวมถึงตำรวจตระเวนชายแดนที่ใช้กำลัง รวมถึงเจ้าหน้าที่ระดับสูงที่ผสมสารเคมีที่มีความระคายเคืองใส่ผู้ชุมนุมอย่างสงบในปี 2563 ตลอดจนให้มีการชดเชยเยียวยา

อย่างเป็นรูปธรรมต่อผู้เสียหายจากการใช้กำลังโดยมิชอบ รวมถึงการจ่ายค่าชดเชย
ฟื้นฟู และรับประกันว่าเหตุการณ์ดังกล่าวจะไม่เกิดขึ้นอีก

ข้อเสนอแนะต่อฝ่ายนิติบัญญัติ

- แก้ไขหรือยกเลิก พ.ร.บ.ชุมนุมและ พ.ร.ก.ฉุกเฉิน ให้สอดคล้องกับกฎหมายและ
มาตรฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ รวมถึงเพื่อให้เกิดการชุมนุมโดยไม่ต้องแจ้ง
ล่วงหน้าได้ และยกเลิกข้อจำกัดที่เกินกว่าเหตุในการปิดกั้นการชุมนุมโดยสงบ

ข้อเสนอแนะต่อรัฐบาลประเทศที่มีความสัมพันธ์ทวิภาคีกับรัฐบาล ไทย

- ทบทวนกลไกความร่วมมือด้านการบังคับใช้กฎหมายในระดับทวิภาคี โครงการ
ช่วยเหลือทางวิชาการ หรือการขายอาวุธที่มีความร้ายแรงน้อยกว่าให้กับรัฐบาลไทย
เพื่อให้แน่ใจว่าไม่มีส่วนในการส่งเสริมให้เกิดความรุนแรงในทุกรูปแบบทั้งทางตรงและ
ทางอ้อมต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อผู้ชุมนุมอย่างสงบ
- เร่งทบทวนความร่วมมือกับรัฐบาลไทย รวมถึงการให้ความช่วยเหลือทางการเงิน
การฝึกอบรมและการให้ความช่วยเหลือด้านความมั่นคงอื่นๆ ต่อหน่วยงานบังคับใช้
กฎหมายของไทยจนกว่าเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการใช้กำลังโดยมิชอบจะถูกสืบสวน
และผู้เสียหายจะได้รับการเยียวยา
- ใช้เวทีระดับทวิภาคี พหุภาคี และภูมิภาคที่มีอยู่ กระตุ้นให้เจ้าหน้าที่ไทยคุ้มครองและ
อำนวยความสะดวกต่อการใช้สิทธิในเสรีภาพการชุมนุมโดยสงบการ

**แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล
เป็นขบวนการระดับโลกเพื่อสิทธิมนุษยชน
เมื่อความอยุติธรรมเกิดขึ้นกับหนึ่งคน
อาจจะเกิดขึ้นกับพวกเราทุกคน**

ติดต่อเรา

info@amnesty.org

+44 (0)20 7413 5500

ร่วมพูดคุยกับเรา

www.facebook.com/AmnestyGlobal

@Amnesty

“หน้าแสบเหมือนโดนไฟไหม้”

การใช้กำลังโดยมิชอบของตำรวจไทยระหว่างการชุมนุมโดยสงบ

ในรายงานฉบับนี้ แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนลให้รายละเอียดการละเมิดสิทธิในเสรีภาพการชุมนุมโดยสงบโดยการไทย โดยให้ความสนใจที่วิธีการที่ตำรวจไทยจัดการกับการชุมนุมโดยสงบขนาดใหญ่ซึ่งนำโดยเยาวชนในช่วงปลายปี 2563 และต้นปี 2564 รายงานตรวจสอบการใช้กำลังโดยเจ้าหน้าที่รัฐซึ่งควบคุมการชุมนุม รายงานฉบับนี้เล่าถึงเหตุการณ์ที่เจ้าหน้าที่ใช้กำลังอย่างมิชอบ รวมถึงการฉีดน้ำแรงดันสูง สารเคมีที่ทำให้ระคายเคือง (แก๊สน้ำตา) และกระสุนยาง ทั้งยังเน้นย้ำให้เห็นถึงความล้มเหลวของตำรวจในการปฏิบัติการตามมาตรฐานใดๆ เพื่อป้องกันไม่ให้บุคคลที่สามก่อให้เกิดความรุนแรงต่อผู้ชุมนุมโดยสงบ รายงานฉบับนี้ยังให้ข้อเสนอแนะแก่หน่วยงานบังคับใช้กฎหมายในไทย รัฐบาลและรัฐสภา ตลอดจนประเทศที่มีความสัมพันธ์ทวิภาคีกับประเทศไทย เพื่อรับประกันให้กฎหมายและการปฏิบัติหน้าที่เป็นไปตามพันธกรณีตามกฎหมายและมาตรฐานระหว่างประเทศ